

ข้อจำกัดของการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียง  
ข้อพิพาทภาคประชาชน



นางสาวรณิณตา หนูสวัสดิ์

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต วิชาเอกกฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม  
สาขาวิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช

พ.ศ. 2566

# Limitations of Mediation of the Civil Dispute Mediation Center



Miss. RANINTA NUSAWAT

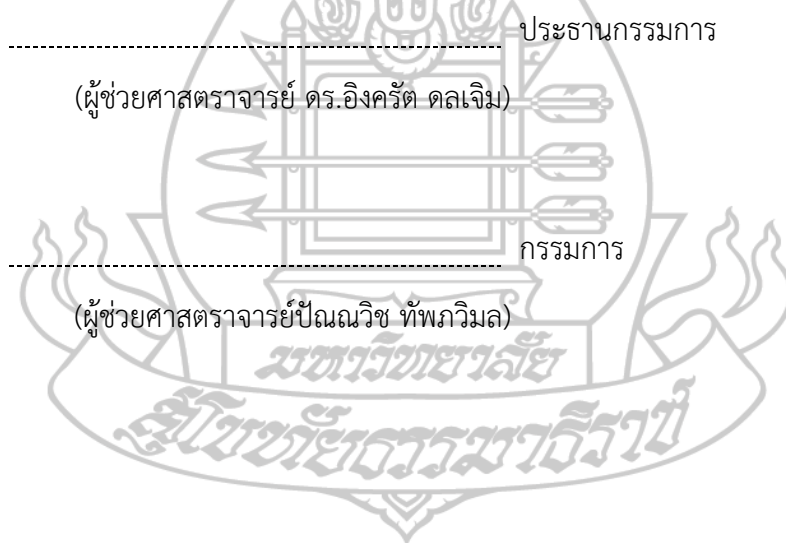
An Independent Study Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements for  
the Degree of Master of Laws in Criminal Law and Criminal Justice  
School of Law Sukhothai Thammathirat Open University

2023

หัวข้อการศึกษาค้นคว้าอิสระ	ข้อจำกัดของการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาท ภาคประชาชน
ชื่อและนามสกุล	นางสาวรณิณดา หนูสวัสดิ์
แขนงวิชา / วิชาเอก	กลุ่มวิชากฎหมายอาญาและกระบวนการยุติธรรม
สาขาวิชา	นิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต ดลเจิม

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้ได้รับความเห็นชอบให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา  
ตามหลักสูตรระดับปริญญาโท เมื่อวันที่ 10 ตุลาคม พ.ศ. 2566

คณะกรรมการสอบการศึกษาค้นคว้าอิสระ



(รองศาสตราจารย์ ดร.ธนศักดิ์ สายจำปา)

รักษาการแทนประธานกรรมการประจำสาขาวิชานิติศาสตร์

ชื่อการศึกษาค้นคว้าอิสระ ข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชน  
ผู้ศึกษา นางสาวธนิธิตา หนูสวัสดิ์ รหัสนักศึกษา 2624001760

ปริญญา นิติศาสตรมหาบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิงครัต ดลเจิม ปีการศึกษา 2566

### บทคัดย่อ

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาแนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (2) ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของประเทศไทยและประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (3) วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน (4) เสนอแนวทางในการแก้ไขปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การศึกษาค้นคว้าอิสระนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพด้วยวิธีการวิจัยจากเอกสาร ซึ่งผู้ศึกษาได้ทำการรวบรวมข้อมูลจากหนังสือภาษาไทยและหนังสือภาษาต่างประเทศในประเทศที่ทำการศึกษ ข้อมูลจากตำรา และคำอธิบายต่าง ๆ และรวบรวมข้อมูลจากตำรากฎหมาย บทความเอกสาร รายงานการวิจัย วิทยานิพนธ์ ตลอดจนเอกสาร สิ่งพิมพ์ และสื่อทางอิเล็กทรอนิกส์ที่เกี่ยวข้อง

ผลการศึกษาพบว่า (1) แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวกับการจัดการข้อพิพาท ได้แก่ ความเป็นธรรม ความรวดเร็ว ความประหยัด การรักษาความลับ โดยมีกลไกบังคับที่มีประสิทธิภาพ และรักษาสัมพันธภาพระหว่างคู่ความ (2) ในประเทศไทยกฎหมายที่ใช้ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน คือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ในประเทศสหรัฐอเมริกา คือ กฎหมายว่าด้วยสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1964 ในเครือรัฐออสเตรเลียคือ กฎการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ค.ศ. 2004 ในสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ คือ กฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางเลือก ค.ศ. 2004 (3) ในประเทศไทยกฎหมายมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้แต่กำหนดเพียงกว้างๆ และมีได้กำหนดคุณสมบัติที่จำเป็น ด้านอายุ ด้านการศึกษา และการฝึกอบรมที่จำเป็นต่อการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบางลักษณะ และมีได้กำหนดหลักเกณฑ์เรื่องจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย รวมถึงข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังไม่ครอบคลุม ซึ่งแตกต่างจากกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ (4) ควรมีการแก้ไขปัญหาโดยเพิ่มเติมคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เรื่องอายุของผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่น้อยกว่า 30 ปี และการศึกษาต้องจบการศึกษาระดับปริญญาตรีในสาขาที่จำเป็นสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ควรเพิ่มเติมจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยกำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยการกระทำหรือความสัมพันธ์ของตนที่มีกับคู่ขัดแย้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อการทำหน้าที่เป็นคนกลางให้คู่ขัดแย้งทราบ ห้ามรับทำกรงานใดๆ ให้แก่คู่ขัดแย้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ให้ไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องที่ตนเองมีคุณสมบัติและทักษะเพียงพอ ต้องไม่รอดำรงการที่ตนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ต้องไม่โฆษณาเพื่อให้ตนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย และควรเพิ่มเติมข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทตาม มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้รวมถึงกรณีข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งใจให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาทด้วย

**คำสำคัญ** ข้อจำกัด การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ข้อพิพาทภาคประชาชน

Independent Study title: “Limitations of Mediation of the Civil Dispute Mediation Center”

Author: “Miss. RANINTA NUSAWAT”; ID: “2624001760”;

Degree: Master of Laws

Independent Study Advisor: Asst. Prof. Dr.Inkarat Doljem; Academic year: 2023

### Abstract

The objectives of this research were (1) to study concepts and theories about dispute mediation as done by the Civil Dispute Mediation Center; (2) to study laws about civil dispute mediation in Thailand, the USA, Australia and the Philippines; (3) to analyze legal problems involved with mediation done by the Civil Dispute Mediation Center; and (4) to recommend approaches for solving those types of problems.

This independent study was done using qualitative research methods, mainly the study of documents that the researcher retrieved from Thai and foreign books, textbooks, explanations, law books, articles, research reports, theses, and other relevant print documents and electronic media.

The results showed that (1) the main concepts and theories about dispute mediation are the needs for fairness, speed, economy, and privacy, along with efficient enforcement mechanisms and ways to maintain a good relationship between the disputing parties. (2) In Thailand, the Civil Dispute Mediation Center operates under the Mediation Act BE 2562 (AD 2019). In the USA, there is the Civil Rights Act of 1964. In the Commonwealth of Australia, they follow the Dispute Mediation and Arbitration Regulation of 2004. The Republic of the Philippines has the Alternative Dispute Resolution law of 2004. (3) The Thai law states some qualifications for mediators, but they are very broadly defined, with no specifics set for the age range, educational background or necessary training for certain types of mediation. There are no ethical guidelines stated. In addition, wording about possible exceptions to enforcement of the terms of a settlement are not comprehensive enough. These are points that make Thailand’s law different from those in the USA, Australia and the Philippines. (4) These shortcomings could be improved by revising the Mediation Act BE 2562 (AD 2019) by adding to Clause 10 about the qualifications for mediators that they should be at least 30 years of age and should have at least a bachelor’s degree in a subject necessary for working as a mediator. Terms should be added to the law in Clause 12 about ethical guidelines, stating that the mediator is required to disclose any past or present activity or relationship involving either of the disputing parties that might impact their ability to act as an impartial mediator in the dispute. Mediators should not do any work for either of the disputing parties. They should only be allowed to mediate in disputes for which they possess the required qualifications and skills. Mediators should never boast or claim credit for themselves as mediators and should not be allowed to advertise their services as mediators. Clause 33 about possible exceptions to enforcement of the terms of settlement should be revised to include cases where the settlement is revised after the fact without the consent of one or the other of the disputing parties, or one or the other of the disputing parties is found to have given false information with the intention of convincing the other party to sign the settlement agreement

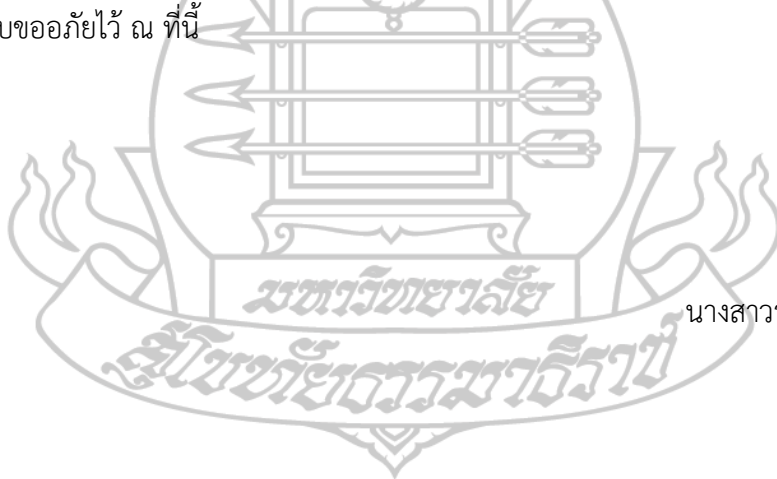
**Keywords :** Limitation, Dispute Mediation, Civil Dispute

## กิตติกรรมประกาศ

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ สำเร็จลงได้โดยได้รับความกรุณาเป็นอย่างสูง จากอาจารย์ที่ปรึกษาที่ได้เมตตาสละเวลาถ่ายทอดความรู้ เพื่อให้คำแนะนำและข้อคิดเห็น ในการปรับปรุงรูปแบบ และเนื้อหาของการค้นคว้าอิสระฉบับนี้ให้มีความถูกต้องและสมบูรณ์ จนทำให้สำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ข้าพเจ้าจึงขอกราบขอบพระคุณในความรักและความเมตตาที่ท่านอาจารย์มีให้ไว้ ณ ที่นี้

ข้าพเจ้าขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. อิงครัต ตลเจิม กรรมการสอบ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ปณณวิช ทัพภวิมล กรรมการสอบร่วม ที่ได้โปรดสละเวลาอันมีค่าให้เกียรติเป็นกรรมการในการสอบ ทั้งยังให้ข้อคิดเห็น คำแนะนำ ตลอดจนถึงข้อท้วงติง และเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการปรับปรุงการค้นคว้าอิสระ ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ทั้งขอรำลึกถึงพระคุณของครูบาอาจารย์ทุกท่านที่ได้เมตตาถ่ายทอดวิชาความรู้ให้แก่ข้าพเจ้าจนถึงวันนี้

สุดท้ายนี้ข้าพเจ้าหวังเป็นอย่างยิ่งว่าการค้นคว้าอิสระเล่มนี้ หากมีคุณค่าและเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาค้นคว้าในศาสตร์ความรู้ใดแล้ว ข้าพเจ้าขอมอบเป็นกตเวทิตาแต่บิดามารดา และญาติพี่น้อง ตลอดจน ครูบาอาจารย์ทุกท่าน แต่หากมีข้อบกพร่องไม่ว่ามากหรือน้อยประการใด ข้าพเจ้ากราบขออภัยไว้ ณ ที่นี้



นางสาวรณิณตา หนูสวัสดิ์

## สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	จ
กิตติกรรมประกาศ .....	ฉ
สารบัญตาราง .....	ญ
บทที่ 1 บทนำ .....	1
1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา.....	1
2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา.....	5
3. สมมติฐานการศึกษา.....	5
4. ขอบเขตของการศึกษา.....	6
5. วิธีการดำเนินการศึกษา.....	6
6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ.....	7
บทที่ 2 ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน.....	8
1. ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	8
1.1 ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	8
1.2 ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศ.....	11
1.3 ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย.....	13
2. แนวคิดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท .....	19
2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการข้อพิพาท .....	19
2.2 ที่มาของหลักการระงับข้อพิพาท .....	23
2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	24
2.4 แนวคิดเกี่ยวกับข้อพิพาท.....	31
2.5 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย.....	36

## สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท.....	38
3.1 ทฤษฎีการแข่งขัน.....	38
3.2 ทฤษฎีการแก้ไขปัญห.....	39
บทที่ 3 เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาค ประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ .....	41
1. กฎหมายของประเทศไทย .....	41
1.1 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 .....	41
1.2 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534.....	47
1.3 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457.....	48
1.4 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553.....	50
1.5 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553.....	52
1.6 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของ คณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530.....	53
1.7 ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562.....	54
1.8 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผล การไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554.....	59
2. กฎหมายของต่างประเทศ.....	60
2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา.....	60
2.2 เครือรัฐออสเตรเลีย.....	64
2.3 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ .....	69
บทที่ 4 วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับข้อจำกัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทภาคประชาชน .....	73
1. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	73
2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย.....	80
3. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	83



สารบัญ (ต่อ)

	หน้า
4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน ตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ .....	85
บทที่ 5 บทสรุปและข้อเสนอแนะ .....	94
1. บทสรุป .....	94
1.1 ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	94
1.2 ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย .....	95
1.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	96
2. ข้อเสนอแนะ .....	97
2.1 ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	97
2.2 ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย .....	98
2.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท .....	99
บรรณานุกรม .....	102
ประวัติผู้ศึกษา .....	107



ญ

## สารบัญตาราง

หน้า

ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของประชาชน .....	86
--	----



# บทที่ 1

## บทนำ

### 1. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เมื่อมนุษย์อยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้ง ซึ่งในปัจจุบันคู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายมักนำความขัดแย้งดังกล่าวเข้าสู่การพิจารณาของศาล ทำให้มีคดีความจำนวนมากเข้าสู่การพิจารณา กลายเป็นปัญหาคดีกรรทการศาล ทั้งที่ความขัดแย้งบางประการสามารถจบลงได้ด้วยการพูดคุยประนีประนอมกัน ไม่ควรที่จะเป็นคดีที่เข้าสู่การพิจารณา อย่างไรก็ตาม เมื่อมีคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลจำนวนมาก ย่อมส่งผลทำให้การพิจารณาคดีเกิดความล่าช้า และเกิดความไม่ยุติธรรมต่อคู่ขัดแย้งที่สำคัญ การนำคดีเข้าสู่การพิจารณาของศาลนั้น ทำให้คู่ขัดแย้งต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายเป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่ค่าประกันตัว ค่าธรรมเนียมศาล ค่าวิชาชีพทนายความและค่าใช้จ่ายอื่น ๆ<sup>1</sup> ทำให้บุคคลที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดีกว่าสามารถเข้าถึงความยุติธรรมได้มากกว่า ประชาชนที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่า จนก่อให้เกิดความไม่ยุติธรรมเกิดขึ้น

ด้วยเหตุนี้ จึงมีแนวคิดนำกระบวนการยุติธรรมทางเลือกเข้ามาใช้ เพื่อทดแทนกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักที่มีใช้กันอยู่ เพื่อลดจำนวนคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาล และเพื่อให้ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจด้อยกว่าได้รับความยุติธรรมเพิ่มขึ้น โดยคู่ขัดแย้งไม่ต้องเสียเวลาและค่าใช้จ่ายในการดำเนินกระบวนการยุติธรรมกระแสหลัก โดยกำหนดกลไกทางสังคม เพื่อให้สามารถแก้ไขข้อพิพาทได้โดยไม่ต้องอาศัยการฟ้องร้องดำเนินคดี นอกจากนี้ กระบวนการยุติธรรมทางเลือกยังช่วยทำให้เกิดความสมานฉันท์โดยลดหรือบรรเทาความเสียหายของผู้เสียหาย โดยเปิดโอกาสให้ผู้กระทำความผิดได้แสดงความสำนึกผิดในสิ่งที่ได้กระทำและชดเชยทดแทนให้แก่ผู้เสียหายหรือสังคมเพื่อเป็นการขอโทษและขอโอกาสในการกลับตัว และกลับไปเริ่มต้นชีวิตใหม่ในสังคมได้อีกครั้ง ทั้งนี้ ในปัจจุบัน

---

<sup>1</sup> จิฬากรณ์ ตามชู. บทบาทของอาสาสมัครในการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. 2550, หน้า 1.

กระบวนการยุติธรรมทางเลือกมีด้วยกันหลากหลายรูปแบบ แต่ที่นิยมใช้กันโดยทั่วไปได้แก่ อนุญาโตตุลาการ การประนอมข้อพิพาท และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท<sup>2</sup>

สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น เป็นกระบวนการยุติธรรมทางเลือกที่นิยมนำมาใช้มากที่สุดนับตั้งแต่อดีต ซึ่งพบว่ามีประวัติการนำมาใช้อย่างยาวนาน โดยเฉพาะในสังคมชนบทที่ให้การนับถือผู้หลักผู้ใหญ่ในชุมชนให้เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยความขัดแย้งต่าง ๆ ระหว่างคู่กรณีที่เกิดขึ้น แต่ในปัจจุบันการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ถูกลดบทบาทลงไป เมื่อความเจริญได้เพิ่มขึ้น และกระบวนการยุติธรรมกระแสหลักได้เข้ามาแทนที่ ด้วยเหตุนี้เมื่อรัฐมีนโยบายส่งเสริมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เกิดขึ้นในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ทั้งการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องคดี หรือการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหลังฟ้องคดีแล้ว การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงถูกนำมาใช้อีกครั้ง ทั้งนี้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม เป็นหน่วยงานที่ได้รับมอบหมายภารกิจให้ดูแลรับผิดชอบการในการส่งเสริมให้มีการกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในภาคประชาชน โดยมีจุดเริ่มต้นของการดำเนินการตั้งแต่ปี พ.ศ. 2546 โดยส่งเสริมให้มีอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (อสภ.) ขึ้นมาก่อน เพื่อทำหน้าที่ให้คำปรึกษากฎหมายในชีวิตประจำวัน และทำหน้าที่ในการเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่ขณะนั้นการทำหน้าที่ของอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพดังกล่าวยังไม่มีกฎหมายใด ๆ มารองรับ ดังนั้น ถึงแม้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพจบลงไปแล้ว แต่ไม่มีผลบังคับกับคู่ขัดแย้ง ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพไม่ได้รับความเชื่อถือจากประชาชนทั่วไป<sup>3</sup>

ด้วยเหตุนี้ จึงได้มีการพัฒนากลไกการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเรื่อยมา โดยเฉพาะการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้น เพื่อให้ประชาชนที่มีปัญหาความขัดแย้งสามารถไปขอความช่วยเหลือในการยุติข้อขัดแย้งต่างๆ ทั้งนี้ ได้มีการตรากฎหมายทั้งในระดับพระราชบัญญัติ อันได้แก่ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นบังคับใช้ เพื่อให้เป็นกฎหมายกลางที่ใช้บังคับเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยหน่วยงานต่างๆ ซึ่งต้องอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติฉบับนี้ในการออกหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของหน่วยงาน รวมถึง การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อให้ผลของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีกลไกที่ทำให้ผลของการไกล่เกลี่ยสามารถบังคับกันได้ตามกฎหมาย

<sup>2</sup> สระเกตุ ปานเถื่อน และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. การนำนโยบายยุติธรรมทางเลือกด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปปฏิบัติ. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 7(12), หน้า 293.

<sup>3</sup> ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์. *บทบาทอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (อสภ.) ในการป้องกันอาชญากรรมและจัดการความขัดแย้งในชุมชน*. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต. 2549, หน้า 25.

อนึ่ง พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้กำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไว้ในหมวด 5 โดยมีสาระสำคัญได้แก่ การกำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานให้การส่งเสริม และสนับสนุนให้ประชาชนรวมตัวกันจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นในชุมชนของตนเอง เป็นนายทะเบียนของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่จัดตั้งขึ้น รวมถึงเป็นหน่วยงานกำกับดูแลการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายใต้การดำเนินงานของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ<sup>4</sup>

สำหรับปัจจุบัน ได้มีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้นทั่วประเทศจำนวนทั้งสิ้น 2023 แห่ง ตั้งอยู่ในเขตกรุงเทพมหานครจำนวน 403 แห่งเพื่อให้เป็นสถานที่ที่ใช้ในการยุติปัญหาข้อพิพาท หรือระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน พร้อมทั้งส่งเสริมให้มีผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนขึ้นซึ่งเรียกว่า ผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชนของตนเองดังกล่าว ซึ่งในปัจจุบันมีจำนวนผู้ไกล่เกลี่ยภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมทั้งสิ้น 4,742 คน<sup>5</sup> ด้วยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และผู้ไกล่เกลี่ยที่มีอยู่จำนวนมากดังกล่าว ทำให้เกิดปัญหาในการปฏิบัติงานหลายประการ อาทิ คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งกำหนดไว้แต่เพียงคร่าว ๆ ทำให้ประสิทธิภาพในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแตกต่างกัน จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยที่กำหนดไว้ยังไม่ครอบคลุม รวมถึงยังมิได้กำหนดข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบางประการไว้ในกฎหมาย ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนมีข้อจำกัด ดังที่ผู้ศึกษาจะได้กล่าวต่อไป

ปัญหาประการแรก ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 10 กำหนดเกี่ยวกับผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ ก.คุณสมบัติ (1) ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง (2) เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

บทบัญญัติข้างต้น เป็นการกำหนดคุณสมบัติแต่เพียงกว้างๆ โดยมีได้กำหนดคุณสมบัติอื่นใดที่จำเป็นเอาไว้ อาทิ คุณสมบัติด้านอายุ คุณสมบัติด้านการศึกษา คุณสมบัติเฉพาะด้านสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบางลักษณะ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้านครอบครัว เป็นต้น ทำให้มีข้อพิจารณาถึงประสิทธิภาพของการทำหน้าที่คนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้

ปัญหาประการที่สอง ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

<sup>4</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 68.

<sup>5</sup> ข้อมูลจากกองส่งเสริมการระงับข้อพิพาท กระทรวงยุติธรรม ณ วันที่ 31 ตุลาคม 2566.

มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดเกี่ยวกับ จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ 8 ประการได้แก่ (1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อีสุภะ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ (2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม่อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ (3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร (4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท (5) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ (6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท (8) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้ โดยข้อ 8 ได้กำหนดไว้กว้างๆ ว่าเป็นกรณีอื่นตามที่ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด แต่ในปัจจุบันรัฐมนตรีว่าการ ยังมีได้กำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นการเพิ่มเติมแต่ประการใด ทำให้มีข้อพิจารณาว่าจริยธรรมที่กำหนดไว้ข้างต้นดังกล่าวมีความเพียงพอที่จะส่งผลทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับความน่าเชื่อถือ อันเป็นการส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ปัญหาประการสุดท้าย ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นว่า (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท (2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมีลักษณะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (3) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชู้เชื้อ หรือกระทำการโดยนมิชอบด้วยประการใด ๆ (4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

แม้จะมีการกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าวไปข้างต้น แต่มีข้อพิจารณาถึงข้อยกเว้น ดังกล่าวว่ายังมีได้ครอบคลุมอย่างเพียงพอ จึงควรทำการศึกษาเปรียบเทียบกับบทกฎหมายต่างประเทศ เพื่อปรับปรุงข้อกำหนดดังกล่าวให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาดังเช่นที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น ทำให้ผู้ศึกษาสนใจทำการศึกษาเรื่องปัญหาเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน จึงเป็นที่มาของการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้



## 2. วัตถุประสงค์ของการศึกษา

2.1 เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

2.2 เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

2.3 เพื่อวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

2.4 เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

## 3. สมมติฐานการศึกษา

กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของไทยยังมีข้อจำกัดหลายประการได้แก่ ปัญหาเรื่องคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย และปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังนั้น มีการแก้ไขโดยการกำหนดในเรื่องคุณสมบัติด้านการศึกษาและอายุของผู้ไกล่เกลี่ยให้ชัดเจน กำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นการเพิ่มเติม อาทิกฎที่ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่กล่าวข้อความอันเป็นเท็จหรือที่ก่อให้เกิดความเข้าใจผิด การบอกกล่าวอันเป็นเท็จเกี่ยวกับทักษะ และความสามารถของผู้ไกล่เกลี่ย การกำหนดเกี่ยวกับ ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากมีการกำหนดกรณีต่อไปนี้เป็นข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นการเพิ่มเติม ได้แก่ บันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาทที่ถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท หรืออีกฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวเป็นเท็จเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือปัจจัยอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาท จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มีผลบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

#### 4. ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งทำการศึกษาเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียง ข้อพิพาทภาคประชาชน โดยทำการศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการใกล้เคียง ข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนของประเทศไทย ได้แก่ พระราชบัญญัติการใกล้เคียง ข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และพระราชบัญญัติ ลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กฎกระทรวงว่าด้วยการใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาท ทางแพ่ง พ.ศ. 2553 กฎกระทรวงว่าด้วยการใกล้เคียงความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 และ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาค ประชาชน พ.ศ. 2562 โดยเปรียบเทียบกับกฎหมายของต่างประเทศได้แก่ กฎหมายของประเทศ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมาย เกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนให้มีผลบังคับใช้ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ

#### 5. วิธีการดำเนินการศึกษา

การค้นคว้าอิสระฉบับนี้ จะทำการศึกษาวิจัยเชิงเอกสาร (Document Research) ทั้งที่เป็นเอกสารภาษาไทยและต่างประเทศ โดยศึกษาทั้งบทความทางวิชาการ แนวคิดทฤษฎีต่าง ๆ ตัวบทกฎหมาย ได้แก่ พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กฎกระทรวงว่าด้วยการใกล้เคียงและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กฎกระทรวงว่าด้วยการใกล้เคียงความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 และระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ศึกษางานวิจัย วิทยานิพนธ์และการศึกษาอิสระ รวมถึงกฎหมายต่างประเทศ เพื่อให้ได้ข้อสรุปและข้อเสนอแนะ ในการแก้ไขปรับปรุงบทบัญญัติของพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้สามารถ นำมาบังคับใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น



## 6. ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

6.1 ทำให้ทราบความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

6.2 ทำให้ทราบกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

6.3 ทำให้ทราบผลการวิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

6.4 ทำให้ทราบข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน



## บทที่ 2

# ความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

ในการศึกษาบทนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอันประกอบไปด้วยความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศและความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย แนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการระงับข้อพิพาท แนวคิดเกี่ยวกับข้อพิพาท แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย ตลอดจนทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

### 1. ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อเกิดข้อพิพาทระหว่างกัน คู่พิพาทต่างต้องการได้รับความยุติธรรม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เป็นกระบวนการที่เปิดโอกาสให้คู่พิพาทได้พูดคุยกัน เพื่อหาแนวทางระงับข้อพิพาทที่ทุกฝ่ายพึงพอใจ โดยมีคนกลางทำหน้าที่ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้คู่พิพาทได้มีโอกาสพูดคุยเสนอทางออกร่วมกัน นำไปสู่การแก้ไขข้อพิพาทด้วยความพึงพอใจของคู่พิพาท การไกล่เกลี่ยจึงเป็นวิธีการระงับข้อพิพาทรูปแบบหนึ่ง ซึ่งถือเป็นการระงับข้อพิพาททางเลือก (Alternative Dispute Resolution - ADR) กล่าวคือ เป็นทางเลือกอื่นนอกจากนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาชี้ขาด และการไกล่เกลี่ยนี้กล่าวได้ว่าเป็นการระงับข้อพิพาทที่ถูกนำมาใช้มากที่สุด เพราะมีวิธีการที่สำคัญคือแก้ไขปัญหาระหว่างคู่พิพาทด้วยความสัมพันธ์ และเยียวยาความเสียหาย ซึ่งทำให้ได้ทางออกที่คู่กรณีทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ (Win-Win)<sup>6</sup>

#### 1.1 ความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การศึกษาความหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่ามีนักวิชาการทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ ตลอดจนพจนานุกรม กฎหมาย ได้ให้ความหมายเอาไว้สอดคล้องไปในทิศทางเดียวกัน ดังต่อไปนี้

<sup>6</sup> พงษ์ธวัชณ์ บุญพิทักษ์. การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี.

การไกล่เกลี่ย ตรงกับภาษาอังกฤษว่า Conciliation และ Mediation ซึ่งคำว่า Conciliation มาจากภาษา ลาดิน Conciliare หมายถึง การทำให้ข้อขัดแย้งหมดไป หรือทำให้ผู้ที่มีความเห็นแตกต่าง หรือผลประโยชน์ขัดแย้งกันเกิด ความพอใจ ส่วนคำว่า Mediation ปรากฏอยู่ในกฎหมายแม่แบบแห่งสหประชาชาติว่าด้วยการประนีประนอมทางพาณิชย์ระหว่างประเทศ (UNCITRAL Model Law on International Commercial Conciliation) โดยให้ความหมายว่า การประนีประนอม หมายถึง กระบวนการไม่ว่าจะเรียกว่าการประนีประนอม การไกล่เกลี่ย หรือคำอื่นใดที่มีความหมาย คล้ายคลึงกัน โดยที่คู่พิพาทร้องขอให้บุคคลที่สามหรือคณะบุคคล (ผู้ประนีประนอม) ทำหน้าที่ช่วยคู่พิพาท ในความพยายามที่จะระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นจากสัญญาหรือที่เกี่ยวข้องกับความสัมพันธ์ทางสัญญาหรือนิติสัมพันธ์อื่น<sup>7</sup>

พจนานุกรมของ Black's Law ให้ความหมายของคำว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Mediation) ออกเป็นสามความหมายได้แก่ ความหมายแรก หมายถึง การไกล่เกลี่ยที่มี บุคคลที่สาม อำนาจความสะดวกหรือเป็นคนกลาง เพื่อช่วยเหลือคู่ขัดแย้งที่ไม่พึงประสงค์ที่จะสื่อสาร และเจรจากันเอง เพื่อหาข้อยุติที่เหมาะสมในการแก้ไขข้อพิพาท และส่งผลให้ได้ข้อยุติในข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น ส่วนอีกความหมายหนึ่ง หมายถึง การกระทำของเพื่อนของทั้งสองฝ่ายที่ขัดแย้งกัน โดยมีจุดประสงค์ เพื่อให้พวกเขาตกลงประนีประนอมหรือยุติข้อพิพาท หรือความหมายสุดท้ายหมายถึงการแทรกแซง การสอดแทรก หรือการกระทำของบุคคลที่สาม ที่ขัดขวางความขัดแย้งที่สองฝ่ายมีต่อกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อไกล่เกลี่ยพวกเขาหรือชักชวนให้พวกเขาปรับทัศนคติหรือยุติข้อพิพาท ส่วนในกฎหมายถ้อยคำนี้ แสดงถึงการแทรกแซงที่เป็นมิตรของรัฐในการโต้เถียงกันของผู้อื่น โดยมีวัตถุประสงค์ใช้อิทธิพลต่อความยากลำบากในความขัดแย้ง เพื่อการรักษาสันติภาพและความสงบสุขของการอยู่ร่วมกันของพลเมืองในประเทศ<sup>8</sup>

ศาสตราจารย์แจคเกอร์น เอ็ม โนแลน-ฮาลเลย์ (Professor Jacqueline M. Nolan-Haley) ได้ให้ความหมายว่า การไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในระยะสั้น มีแบบแผน มุ่งที่เนื้องาน เป็นสำคัญและเป็นกระบวนการแทรกแซงอย่างมีส่วนร่วม โดยคู่พิพาทจะทำงานร่วมกับบุคคลที่สาม ที่เป็นกลางอย่างผู้ไกล่เกลี่ยเพื่อเข้าสู่การยอมรับในข้อตกลงของกันและกัน<sup>9</sup>

<sup>7</sup> พิชิต แชนด์. ปัญหาทางกฎหมายของผู้เสียหายในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาทางกระบวนการยุติธรรม. [วิทยานิพนธ์ปริญญานิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2547. หน้า 15.

<sup>8</sup>The Law.com Dictionary, *Mediation dictionary*. September 22, 2023. from: [thelaw.com/mediation/2121](https://thelaw.com/mediation/2121),

<sup>9</sup>Jacqueline M. Nolan-haley, *Alternative Dispute Resolution in nutshell*. Thomson West, 2008, p. 56, *อ้างถึงในป้อมฤดี กุมพันธ์*. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนฟ้องในศาลส่วนคดีนี้กทองเที่ยว. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทนิติศาสตรมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, 2557, หน้า 7.

เกรเกอร์ เค. เบอร์ตัน และ โรเบิร์ต เอส. แองเยอร์ (Gregory K. Burton and Robert S. Angyal) นักกฎหมายชาวออสเตรเลียกล่าวว่า การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการโดยสมัครใจที่ผู้ไกล่เกลี่ยเอื้ออำนวยให้เกิดการเจรจกันระหว่างคู่พิพาทในการแก้ปัญหาของพวกเขา โดยช่วยแยกแยะประเด็นของปัญหาที่เกิดขึ้นอย่างเป็นระบบและช่วยพัฒนาทางเลือกต่างๆ ในการระงับข้อพิพาทเพื่อให้เกิดข้อตกลงตามความต้องการที่แท้จริงของคู่พิพาททั้งสองฝ่าย<sup>10</sup>

คริสโตเฟอร์ ดับเบิลยู. เอ็ม. (Christopher W. M.) ให้ความเห็นว่าการไกล่เกลี่ยหมายถึง การแทรกแซงของบุคคลที่สามที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการยอมรับว่าเป็นกลางในการเจรจาหรือแก้ปัญหาความขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีอำนาจในการตัดสินใจ แต่จะเป็นผู้ช่วยเหลือคู่กรณีด้วยความสมัครใจและสามารถตกลงกันในปัญหาความขัดแย้งร่วมกันได้<sup>11</sup>

กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ค.ศ. 2017 (Mediation Act 2017) มาตรา 3 ของสาธารณรัฐสิงคโปร์ ได้กำหนดความหมายของคำว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ไว้หมายถึงกระบวนการซึ่งประกอบด้วยช่วงหนึ่งหรือหลายช่วง ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยตั้งแต่หนึ่งคนขึ้นไปช่วยคู่พิพาทในข้อพิพาทให้ดำเนินการทั้งหมดหรือบางส่วนอย่างหนึ่งอย่างใดต่อไปนี้ เพื่ออำนวยความสะดวกในการแก้ไขปัญหทั้งหมดหรือบางส่วน (ก) ระบุประเด็นที่เป็นข้อพิพาท (ข) สำรวจและสร้างตัวเลือก (ค) สื่อสารกัน (ง) บรรลุข้อตกลงด้วยความสมัครใจ<sup>12</sup>

คำว่า “ไกล่เกลี่ย” ตามความหมายพจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 หมายถึง “ พุดจาให้ปรองดองกัน พุดจาให้ตกลงกัน ทำให้เรียบร้อยทำให้เสมอกัน ” สำหรับนิยามคำว่า “ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” ของสำนักงานระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม หมายถึง วิธีการระงับข้อพิพาทโดยบุคคลที่สามที่เรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” ในการทำหน้าที่ช่วยเหลือ เสนอแนะแนวทาง และหาทางออกให้กับคู่พิพาทเพื่อตกลงประนีประนอมยอมความกัน”<sup>13</sup>

กรมคุมประพฤติ กระทรวงยุติธรรมได้ให้ความหมายของการไกล่เกลี่ยว่าการไกล่เกลี่ยคือกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามเข้ามาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาท่องกันได้สำเร็จ ซึ่งการไกล่เกลี่ยจะช่วยให้คู่ความทั้งสองฝ่ายหรือทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงร่วมกันจากกรณีที่มีการ

<sup>10</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 8.

<sup>11</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 20.

<sup>12</sup> Mediation Act 2017. Section 3.

<sup>13</sup> สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. *คู่มือการระงับข้อพิพาทสำหรับประชาชน* (พิมพ์ครั้งที่ 8). สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม, 2560, หน้า 15

พิพาทกันนั้นได้โดยผู้ไกล่เกลี่ยจะคอยเป็นผู้กระตุ้น แนะนำ โน้มน้าว เสนอแนะ แปรความ หรือชี้แนะหนทางที่เป็นไปได้ในการแก้ไขข้อพิพาทให้แก่คู่ความ<sup>14</sup>

สรวิศ ลิ้มปริงซี่ ได้กล่าวว่า การไกล่เกลี่ย คือ กระบวนการที่ “ผู้ไกล่เกลี่ย” ซึ่งเป็น “คนกลาง” ไม่มีส่วนได้เสียกับเรื่องที่พิพาท เข้าช่วยคู่พิพาทให้ร่วมกันหารือ และทำความเข้าใจปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น เพื่อแสวงหาหนทางแก้ไขปัญหานั้นที่ทุกฝ่ายยอมรับ<sup>15</sup>

ภานุ รังสีสหัส ให้ความหมายว่า การไกล่เกลี่ย คือกระบวนการระงับข้อพิพาทที่มีบุคคลที่สามมาช่วยเหลือให้คู่ความเจรจาต่อรองกันได้สำเร็จ โดยเป็นผลผลิตประการหนึ่ง ซึ่งเกิดขึ้นจากความล้มเหลวของการเจรจาต่อรอง แต่มิใช่เป็นสิ่งเข้ามาแทนที่การเจรจาต่อรอง<sup>16</sup>

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 3 ได้ให้ความหมายของ “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาดังกัน ระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี

กล่าวโดยสรุป การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหมายถึงกระบวนการที่ทำให้คู่ขัดแย้งของฝ่ายได้มีโอกาสมาเจรจายุติความขัดแย้งกันโดยมีคนกลางที่เป็นผู้ให้คำแนะนำความเป็นไปได้หรือให้ตัวเลือกของการยุติความขัดแย้งและดำเนินการเจรจาให้เป็นไปโดยเรียบร้อย แต่ไม่มีอำนาจชี้้นำผลการเจรจานั้น ข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องเป็นข้อตกลงที่ทั้งสองฝ่ายพึงพอใจ และสมัครใจ

## 1.2 ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในต่างประเทศ

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นส่วนหนึ่งของปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ที่พัฒนาไปพร้อมกับอารยธรรมของโลก การศึกษาความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยในส่วนต่างๆ ของโลกจะช่วยให้เข้าใจเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในอดีตและวิวัฒนาการของการไกล่เกลี่ยมาจนถึงปัจจุบันได้

ในราว 960 ปี ก่อนคริสตกาล ในยุคของอิสราเอลโบราณได้เกิดคดีอันนำไปสู่การนำการระงับข้อพิพาททางเลือก (ADR) มาใช้ โดยกษัตริย์โซโลมอนได้เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างหญิงสองคน โดยทั้งสองมีข้อพิพาทกันในเรื่องของความเป็นแม่โดยชอบธรรม

<sup>14</sup>กรมคุมประพฤติ. การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและงานคุมประพฤติกับชุมชน. กระทรวงยุติธรรม, 2545, หน้า 2.

<sup>15</sup>สรวิศ ลิ้มปริงซี่, *หลักศานนากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท* (พิมพ์ครั้งที่ 2). สำนักการระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม, 2553, หน้า 16.

<sup>16</sup>ภานุ รังสีสหัส, “การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือประนอมข้อพิพาท,” *ตุลพาห*, 42(2), 2538, หน้า 141.

ของบุตร โดยกษัตริย์โซโลมอนได้เข้ามาเสนอวิธีการแก้ไขปัญหาคู่ขัดแย้ง<sup>17</sup> ด้วยกลอุบายทำให้ทราบว่าหญิงใดเป็นมารดาของเด็ก ซึ่งกลายเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีชื่อเสียงมากที่สุดเรื่องหนึ่งในประวัติศาสตร์

หลายศตวรรษต่อมา ผู้ไกล่เกลี่ยได้นำเทคนิคในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางมาใช้เพื่อยุติความขัดแย้งทางแพ่งระหว่างพลเมืองของอิสราเอลและผู้คนที่มิใช่ชาติอื่น โดยมีการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชนขึ้นในปี ค.ศ. 1948 เพื่อแก้ไขข้อพิพาทที่ชาวอิสราเอลมีต่อชาวปาเลสไตน์ ศูนย์แก้ไขความขัดแย้งเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการผ่อนคลายนความตึงเครียดทางการเมืองระหว่างทั้งสองประเทศ<sup>18</sup>

ขณะเดียวกันนักวิชาการบางส่วนเชื่อว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีมาตั้งแต่สมัยสังคมสุเมเรียนโบราณ ซึ่งเป็นอารยธรรมเมโสโปเตเมียโบราณที่มีอยู่ตั้งแต่ 4,500 -1,900 ปีก่อนคริสตกาล ซึ่งปัจจุบันเป็นที่รู้จักในชื่อของตะวันออกกลางในตอนนั้น Mashkim ได้ชี้แจงน้ำหนักความดีความชอบของทุกคดีก่อนจะนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล และยังช่วยให้แก้ไขความขัดแย้งของคู่พิพาทที่ด้วยโดยบทบาทดังกล่าวใกล้เคียงกับคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในปัจจุบัน หาก Mashkim ไม่สามารถเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างทั้งสองฝ่ายได้ความขัดแย้งดังกล่าวจะถูกนำขึ้นพิจารณาในศาล นอกจากนี้ กฎหมายจารีตยังสนับสนุนบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยในความขัดแย้ง โดยมีหลักการทั่วไปคือ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นกลางและไม่มีส่วนได้ส่วนเสียในข้อพิพาทดังกล่าว โดยคนกลางมีบทบาทเพียงการเสนอแนวคิดและเสนอแนวทางการแก้ไขแก่คู่ขัดแย้ง ส่วนการตัดสินใจจะยอมรับข้อเสนอดังกล่าวหรือไม่ขึ้นอยู่กับคู่ขัดแย้ง ส่วนการไกล่เกลี่ยอื่น ๆ ในตะวันออกกลาง นักวิชาการหลายคนยืนยันว่าศาสดามูฮัมหมัดได้เสนอวิธีการแก้ไขปัญหาคู่ขัดแย้งระหว่างชนเผ่าต่าง ๆ จนทำให้ข้อขัดแย้งระหว่างเผ่ายุติลง<sup>19</sup>

ขณะที่ประเทศจีน ช่วงตั้งแต่ 551 ปี ถึง 479 ปีก่อนคริสตกาล ขงจื้อเป็นนักปรัชญาที่เชื่อว่าการเคารพซึ่งกันและกันมีความสำคัญเหนือกว่ากฎหมายและความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ทั้งนี้ในช่วงเวลาดังกล่าวกษัตริย์ของจีนก็ได้ให้การสนับสนุนแนวคิดของขงจื้ออย่างเต็มที่ ทั้งนี้ขงจื้อให้แนวทางไว้ว่าทางออกที่ดีที่สุดสำหรับความขัดแย้งคือการประนีประนอมทางจริยธรรม และการประนีประนอมดังกล่าวต้องเกิดขึ้นจากความเต็มใจของทั้งสองฝ่าย และด้วยอิทธิพลอย่างลึกซึ้ง

<sup>17</sup> Jakob Vinther and Thomas Todd Reynolds. *The history of Mediation and Why It Is Still in Use Today*. <https://mediate.com/the-history-of-mediation-and-why-it-is-still-in-use-today/>

<sup>18</sup> Ibid.

<sup>19</sup> Jakob Vinther and Thomas Todd Reynolds, Ibid.



ของขงจื้อที่มีต่อวัฒนธรรมจีน การไกล่เกลี่ยจึงกลายมาเป็นแนวทางหลักในการยุติข้อพิพาทของจีนมาอย่างต่อเนื่องหลายพันปี<sup>20</sup>

ขณะเดียวกัน มีการค้นพบตัวอย่างที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสังคมโรมัน และกรีกโบราณ ซึ่งชาวโรมันมีการใช้ถ้อยคำที่อ้างถึงผู้ไกล่เกลี่ยหลายถ้อยคำรวมถึง Internuncios, Medium, Intercessor, Interpolator, Conciliator, Interlocutor และในบางครั้งหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยก็ทับซ้อนกับผู้วิเศษหรือหัวหน้าในวัฒนธรรมซึ่งถือว่าบุคคลดังกล่าวเป็นบุคคลที่ศักดิ์สิทธิ์สมควรได้รับการเคารพเป็นพิเศษ

สำหรับการไกล่เกลี่ยในยุคปัจจุบันพบว่าเริ่มต้นขึ้นในช่วงปลายทศวรรษที่ 1960 และต้นทศวรรษที่ 1970 ในสหรัฐอเมริกา ในช่วงเวลาดังกล่าวมีความเข้าใจมากขึ้นเกี่ยวกับข้อบกพร่องของกระบวนการฟ้องร้องที่มีอยู่แต่เดิม และมีความปรารถนาที่จะมีวิธีการแก้ไขข้อขัดแย้งที่รวดเร็วขึ้น และต่อสู้กันน้อยลง การใช้การไกล่เกลี่ยได้ถูกนำมาใช้ เพื่อระงับข้อพิพาทในเหตุการณ์และข้อกฎหมายต่าง ๆ เช่น ในกฎหมายครอบครัว การจ้างแรงงาน ประเด็นทางธุรกิจ และได้รับความนิยมนิยมเพิ่มมากขึ้นในทศวรรษต่อมา จนกระทั่งเกิดการจัดตั้งองค์กรวิชาชีพ โครงการฝึกอบรม และระบบการให้การรับรอง การไกล่เกลี่ยในฐานะวิชาชีพที่พัฒนาขึ้นในช่วงทศวรรษที่ 1980 และ 1990 เนื่องจากกลุ่มคนต่างๆ รวมถึงภาครัฐของทั่วโลกต่างชื่นชมวิธีการดังกล่าวนี้ นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยยังถูกนำมาใช้ขยายขอบเขตไปในเรื่องต่างๆ เช่น ข้อพิพาทข้ามพรมแดน ปัญหาสุขภาพและปัญหาสิ่งแวดล้อม เป็นต้น<sup>21</sup>

### 1.3 ความเป็นมาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันเป็นสังคม ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะเกิดความขัดแย้งกัน แล้วส่งผลต่อการอยู่อาศัยร่วมกันของสมาชิกในชุมชนนั้น เกิดความแตกแยก ขาดความสามัคคี ประองตองกัน และความขัดแย้งที่เดิมอาจเกิดขึ้นเพียงเล็กน้อย แต่เมื่อไม่ได้รับการแก้ไขความขัดแย้งดังกล่าวมักจะขยายวงกว้างบานปลาย จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ผู้มีอำนาจปกครองหรือมีหน้าที่ดูแลรับผิดชอบสังคมนั้นต้องหาวิธีการแก้ไขหรือยุติข้อพิพาทหรือความขัดแย้งที่เกิดขึ้นให้ยุติลงโดยเร็ว เพื่อให้ความสามัคคีในสังคมนั้นกลับคืนมาโดยเร็ว ทั้งนี้การแก้ไขข้อพิพาทดังกล่าว มีด้วยกันหลากหลายวิธี นับจากการพูดคุยกัน การเจรจาระหว่างคู่กรณี ซึ่งหากสามารถตกลงกันได้ ความขัดแย้งดังกล่าวก็จะไม่ส่งผลกระทบต่อไปยังบุคคลอื่น ๆ ในสังคมนั้น แต่หากไม่สามารถตกลงกันได้ จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องมียุติบุคคลที่สามเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งนั้น โดยบุคคลที่จะมาเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยระงับ

<sup>20</sup> Jakob Vinther and Thomas Todd Reynolds, Ibid.

<sup>21</sup> Tutorials Point, History of Mediation. Retrieved September 5, 2023. <https://www.tutorialspoint.com/history-of-mediation#>

ข้อพิพาทระหว่างคู่กรณีได้นั้น จะต้องเป็นบุคคลที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายให้ความเคารพ หรืออย่างน้อย ก็ช่วยให้ข้อพิพาทนั้นจบลงได้ โดยไม่เข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งคือเป็นกลาง เพื่อให้เกิดความยุติธรรม แก่ทั้งสองฝ่าย

อนึ่ง ประเทศไทยมีประวัติศาสตร์ของการนำวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ โดยการเป็นนำประเพณีวัฒนธรรมค่านิยมท้องถิ่นมาปรับใช้ มากกว่าการใช้กฎหมาย โดยมีหลักฐานนับตั้งแต่สมัยสุโขทัยเป็นต้นมา ซึ่งมีลักษณะการปกครองแบบพ่อปกครองลูกผู้ปกครอง มีความใกล้ชิด กับผู้ใต้ปกครอง สถาบันพระมหากษัตริย์นับว่า มีบทบาทในการประสิทธิประสาท ความยุติธรรมโดยตรง โดยได้รับอิทธิพลจากพระธรรมศาสตร์กับพระราชศาสตร์ ซึ่งนำมาวินิจฉัยให้ ความเป็นธรรมในทางปฏิบัติ ดังปรากฏเป็นหลักฐานทางประวัติศาสตร์คือหลักศิลาจารึกที่ได้กล่าวถึง พ่อขุนรามคำแหงว่าทรงรับเรื่องราวร้องทุกข์จากประชาชน และรับฟังเรื่องราวข้อพิพาทด้วยพระองค์ เอง ดังถ้อยคำจารึกในหลักศิลาว่า “ถ้าไพร่ฟ้าลูกขุนผัดแผกแตกต่างกัน ไต่สวนดูแท้แลจริง แล่งความ แก่เขาด้วยชื่อ บ่เข้าผู้ลัก” แล “ในปากประตุมิกระดิงอันหนึ่งแขวนไว้ ไพร่ฟ้าหน้าปกกลางบ้าน กลางเองมิถ้อยความเจ็บฟ่องข้องใจ มันจะกล่าวถึงเจ้าเทิง ขุนบรี ไปลั่นกระดิงอันท่านแขวนไว้พ่อขุน รามคำแหงเจ้าเมืองไถยนิเรียก เมื่อถามสอบความ แก่มั่นด้วยชื่อไพร่เมือง สุโขทัยจึงชม” ถ้อยคำ ในศิลาจารึกดังกล่าว ได้กล่าวถึงวิธีการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในสมัยกรุงสุโขทัย หากประชาชน ผู้มีข้อพิพาทกันอาจเสนอ ข้อพิพาทให้เจ้าขุนมูลนายเพื่อระงับข้อพิพาทได้ ซึ่งหากเจ้าขุนมูลนาย ไม่สามารถให้ความเป็นธรรมได้หรือไม่สามารถระงับข้อพิพาทนั้นได้ ก็ให้ถวายฎีกาหรือขอความ เป็นธรรมต่อพ่อขุนรามคำแหงได้ ซึ่งการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน ผู้ได้รับความเดือดร้อน ดังกล่าวนั้นถือได้ว่าเป็นสิ่งที่พิสูจน์ว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นวิธีการให้ความเป็นธรรมแก่ประชาชน ที่เกิดขึ้นในยุคและสมัยนี้<sup>22</sup> ดังนั้น การจัดการข้อพิพาทในสมัยนั้นจึงเป็นการนำวิธีการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทมาใช้มากกว่าการจะนำกฎหมายเข้ามาตัดสินเอาแพ้เอาชนะกันระหว่างคู่ขัดแย้ง<sup>23</sup>

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา มีการยินยอมให้คู่พิพาทร่วมกันเลือกบุคคลที่จะเข้ามา ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติของคนกลางในการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาทไว้คือ ต้องเป็นผู้นับถือศาสนาเดียวกับคู่ความ ต้องมีจิตใจตั้งมั่นอยู่ในสัจธรรม มีจิตไม่ลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง<sup>24</sup>

<sup>22</sup>วงศ์ศิษฏ์ วรกิจโสภณไพศาล. *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ก่อนเสนอคดีต่อ ศาล*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2552, หน้า 11.

<sup>23</sup> สุวิจักขณ์ โฉมวงษ์. *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญา วิทยาศาสตรบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2548, หน้า 10.

<sup>24</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 11.



สำหรับในสมัยปัจจุบัน สังคมไทย โดยเฉพาะในสังคมชนบท พบว่าผู้อาวุโส มีบทบาทอย่างมาก ทางภาคตะวันออกเฉียงเหนือเรียกว่า ระบบ “เจ้าโคตร” ซึ่งตัวเจ้าโคตรเอง คือ ปู่ย่า ตายาย (เจ้าโคตรมีทั้งผู้ชาย และหญิง แต่ส่วนใหญ่จะเป็นผู้ชาย) ที่เป็นที่เคารพนับถือของ ลูกหลานตระกูลนั้น หรือแม้แต่คนละตระกูล เนื่องจากมีศีลธรรม คุณธรรม จริยธรรม ให้ความ ยุติธรรมมีความน่าเคารพยำเกรง น่าเชื่อถือ เจ้าโคตร จะทำหน้าที่คนกลางในกรณีมีข้อขัดแย้งกัน ในครอบครัว หรือแม้แต่ในชุมชน เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นภายใน ตระกูลหรือระหว่างตระกูล คู่กรณี หรือญาติของคู่กรณี จะไปขอให้เจ้าโคตรให้ช่วยทำหน้าที่ระงับข้อขัดแย้ง ซึ่งทั้งสองฝ่าย จะให้การ ยอมรับเจ้าโคตร เนื่องจาก ความประพฤติดีความอาวุโส บุคลิกภาพที่เป็นที่ยอมรับ สำหรับทาง ภาคเหนือมีระบบที่เรียกว่า “แก่เหมือง แก่ฝาย” ซึ่งบทบาทจะเน้นไปในเรื่องหลักของการแก้ปัญหาแบ่งปัน ทรัพยากรน้ำ แก่เหมือง แก่ฝายเป็นผู้นำชาวบ้านในการจัดการน้ำ เป็นผู้ที่ลงมือทำงานก่อนคนอื่น นอกจากนี้การไกล่เกลี่ยของกลุ่มชาติพันธุ์ในภาคเหนือ ชนเผ่าต่าง ๆ จะมีระบบการไกล่เกลี่ยข้อ ขัดแย้งในหมู่บ้านหรือในชุมชนของตนเอง โดยมีการใช้มิติวัฒนธรรม ระบบความเชื่อในสิ่งศักดิ์สิทธิ์ เข้ามาช่วยด้วย เช่น ระบบความเชื่อเรื่องผี เทวดา เป็นต้น ทำให้คนในชุมชนชาติพันธุ์ต่างๆ มักจะให้ ความเคารพและปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ สำหรับวิธีการในการหาคนกลางของกลุ่มชาติพันธุ์มีความ แตกต่างกันไปตามบริบทพื้นที่ แต่โดยทั่วไปในหมู่บ้านจะมีผู้นำชุมชนที่กลุ่มชาติพันธุ์ให้ความยอมรับ ร่วมกัน ซึ่งมีทั้งผู้นำ ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการ เมื่อเกิดความขัดแย้งขึ้นคู่กรณีหรือผู้ที่เกี่ยวข้อง จะไปหาผู้นำดังกล่าว และบางครั้งจะมีการไกล่เกลี่ยกันที่บ้านของผู้นำ แต่เมื่อกระบวนการยุติธรรมจาก ระบบส่วนกลางเข้ามามีบทบาทอย่างเป็นทางการ ระบบเจ้าโคตร แก่เหมืองแก่ฝาย หรือระบบผู้นำ ค่อยๆ ลดบทบาทลงไป<sup>25</sup> หน่วยงานภาครัฐได้มองเห็นความสำคัญของระบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ดังกล่าวประกอบกับกระบวนการยุติธรรมจากส่วนกลางเริ่มมีปัญหาคดีล้นโรงชั้นศาล ซึ่งการใช้เวลา ในการพิจารณาที่ยาวนานส่งผลทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมแก่คู่ความ ดังนั้นจึงมีแนวคิดที่จะนำระบบ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยผู้นำชุมชนมาใช้อีกครั้งหนึ่ง

ประเทศไทยจึงได้ส่งเสริมให้มีการนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ในระดับชุมชน โดย องค์การระดับหมู่บ้านมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในระยะแรก เป็นการดำเนินการไกล่เกลี่ยโดยผู้ใหญ่บ้าน คณะกรรมการหมู่บ้าน โดยมีการ ตรากฎหมายให้อำนาจไว้ด้วยได้แก่ พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พ.ศ. 2457 ต่อมาเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางที่เป็นผู้นำชุมชนนั้นไม่เพียงพอ จึงมีการส่งเสริมให้ประชาชน

<sup>25</sup>ชลัท ประเทืองรัตนา. พัฒนาการการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในประเทศไทย จากอดีตถึงปัจจุบันสู่อนาคต. <https://www.kpi-lib.com/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmww&db= Main&sid=&skin=s&usid=&mmid=11034& bid=28387&lang=1>, หน้า 119.

ที่ได้รับการยอมรับนับถือแม้จะมีได้เป็นผู้นำชุมชนโดยตำแหน่งมาทำหน้าที่คนกลางด้วย กล่าวคือ ในปี พ.ศ. 2526-2527 นายเชาว์วัศ สุตลาภา ซึ่งดำรงตำแหน่งผู้ว่าราชการจังหวัดกำแพงเพชร และจังหวัดเพชรบุรีในขณะนั้น ได้จัดตั้งศาลาประนอมข้อพิพาท หรือศาลาหมู่บ้านขึ้น โดยให้ประชาชนเลือกบุคคลผู้มีอาวุโส หรือชาวบ้านที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือมาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายในหมู่บ้าน โดยอาศัยขนบธรรมเนียมประเพณี ค่านิยมของท้องถิ่นดังกล่าวมาใช้ ได้แก่ ค่านิยมในการยกย่องผู้มีความอาวุโส ค่านิยมในการรักพวกพ้อง และถิ่นฐานบ้านเกิด เพื่อให้ประชาชนในชุมชนเกิดความรู้สึกที่ดีต่อกันประสานกับหลักรัฐศาสตร์ และนิติศาสตร์ หันหน้าเข้าหากันด้วยเหตุด้วยผลให้ปัญหาของความขัดแย้งสามารถจบลงได้ภายในชุมชน ทั้งนี้ ได้มีการดำเนินการจัดตั้งศาลาประนอมข้อพิพาทที่จังหวัดกำแพงเพชร รวมทั้งสิ้น 595 แห่ง มีตุลาการหมู่บ้าน 2,346 คน มีคดีเข้าสู่การพิจารณา 525 คดี สามารถประนอมกันได้ 500 คดี คิดเป็นร้อยละ 95.3 ส่วนที่จังหวัดกำแพงเพชรมีคดีที่เข้าสู่การพิจารณา 71 คดี สามารถประนอมได้ทั้งสิ้น 69 คดี คิดเป็นร้อยละ 97.19<sup>26</sup>

การดำเนินการศาลาประนอมข้อพิพาท มีหลักเกณฑ์ ดังต่อไปนี้<sup>27</sup>

#### 1) การเลือกตั้งตุลาการหมู่บ้าน

การดำเนินการเลือกตั้งผู้ทำหน้าที่ในการประนอมข้อพิพาทซึ่งมีชื่อเรียกกันว่าตุลาการหมู่บ้านนั้น ทางฝ่ายปกครองเป็นผู้กำหนดให้ประชาชนในหมู่บ้านเลือกตั้งโดยวิธีเปิดเผยโดยเลือกบุคคลที่ประชาชนให้ความเคารพนับถือ และยอมรับประมาณ 3-5 คน โดยตุลาการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นผู้ประนอมข้อพิพาท มีวาระในการดำรงตำแหน่ง 1 ปี เมื่อครบวาระต้องเลือกใหม่เพื่อป้องกันการผูกขาดและการวางตัวไม่เป็นกลาง ผู้ที่เคยได้รับเลือกตั้งอาจถูกเลือกตั้งซ้ำอีกก็ได้ ตุลาการหมู่บ้านคนใดประพฤติตนไม่เป็นที่น่าไว้วางใจ ประชาชนในหมู่บ้านมีสิทธิประชุมถอดถอนเพื่อเลือกตั้งใหม่ได้

#### 2) คุณสมบัติของตุลาการหมู่บ้าน

ตามนโยบายของทางจังหวัดนั้นกำหนดแต่เพียงว่าตุลาการหมู่บ้านเป็นบุคคลที่ราษฎรในหมู่บ้านเคารพนับถือและเลือกให้ทำหน้าที่ดังกล่าว จะเป็นชายหรือหญิงก็ได้ในทางปฏิบัติ ตุลาการหมู่บ้านที่ชาวบ้านเลือกมักจะเป็นผู้อาวุโสในท้องถิ่นซึ่งเป็นผู้ที่ได้รับความเคารพนับถือ และเชื่อว่าเป็นคนดีมีศีลธรรม มีความซื่อสัตย์ โอบอ้อมอารีและพอจะมีความรู้อยู่บ้าง

<sup>26</sup> เชาว์วัศ สุตลาภา. รายงานการวิจัยเรื่อง ศาลาหมู่บ้าน (ศาลาประนอมข้อพิพาท). สถาบันทางสังคมเพื่อระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร. 2529, หน้า 1.

<sup>27</sup> สุณีย์ มัลลิกะมาลย์. ตุลาการหมู่บ้าน. นิติธรรม. 2528, หน้า 12.

### 3) วิธีการและขั้นตอนในการดำเนินงานประណอมข้อพิพาท

สำหรับวิธีการและขั้นตอนในการดำเนินการประណิประណอมข้อพิพาททางจังหวัด  
ได้ กำหนดไว้ ดังนี้<sup>28</sup>

(1) ให้ตุลาการหมุ่บ้านทำหน้าที่ประណอมข้อพิพาทในคดีเล็ก ๆ น้อย ๆ ความผิด  
อาญาอมความได้ คดีแพ่งทั่วไป

(2) การพิจารณาคดีความหรือการประណอมข้อพิพาทให้กระทำต่อหน้าบุคคล  
ซึ่งเป็นพยานไม่ต่ำกว่า 2 คน

(3) ในการดำเนินการอาจะมิตุลาการหมุ่บ้าน 1 คน หรือตั้งแต่ 2 คน ขึ้นไป  
เป็นองค์คณะ ทั้งนี้ยอมแล้วแต่ความสำคัญของกรณีพิพาท ถ้าเป็นเรื่องสำคัญก็อาจะมีตุลาการหมุ่บ้าน  
ทั้ง 3 คน เป็นองค์คณะ

(4) การพิจารณาข้อพิพาทจะตองหาทางหลีกเลี่ยงความขัดแย้ง หรือการเป็น  
ศัตรูกันในหมุ่บ้าน โดยสร้างบรรยากาศแห่งความสุขอยู่ร่วมกันฉันฉญาติมิตร

(5) เมื่อตุลาการหมุ่บ้านได้ทำการประណิประណอมข้อพิพาทแล้วให้บันทึก  
คำประណิประណอมของคู่พิพาทพร้อมทั้งคำให้การของพยานถ้ามีลงในสมุดสารบบความที่กำหนดไว้  
โดยตุลาการหมุ่บ้านและคู่พิพาทต้องลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐานในสารบบความนั้นด้วย ทั้งนี้  
ไม่คานึงว่าการประណิประណอมข้อพิพาทนั้นจะประสพความสำเร็จหรือไม่ก็ตาม

(6) ในกรณีที่คู่กรณีไม่สามารถตกลงกันได้ ก็ให้บันทึกคำประណิประណอม  
ข้อพิพาทของตุลาการหมุ่บ้านไว้ และบันทึกข้อความคำให้การของทั้งสองฝ่ายไว้ด้วย โดยให้คู่กรณี  
และบุคคลผู้เป็นพยานรู้เห็นรวมทั้งตุลาการหมุ่บ้าน ลงชื่อไว้เป็นพยานหลักฐาน

ศาลาประណอมข้อพิพาทหรือศาลหมุ่บ้านมิได้ดำเนินการอย่างตองเนื่อง และยุติ  
โครงการไปในที่สุด

ต่อมาในปี พ.ศ. 2535 ฯพณฯ นายประมาณ ชันชื่อ ประธานศาลฎีกา ในขณะนั้น  
ได้มีแนวความคิดสนับสนุนให้เอากระบวนการไกล่เกลี่ยระงับข้อพิพาทโดยทางเลือกอื่นนอกจากการ  
ดำเนินคดีตามปกติของศาลมาใช้ ซึ่งกระทรวงยุติธรรมผู้รับผิดชอบสนับสนุนในการอำนวยความสะดวก  
ยุติธรรมของศาลขณะนั้น ก็ได้มีนโยบายดังกล่าวมาส่งเสริมให้มีการระงับข้อพิพาท โดยทางเลือกอื่นขึ้น<sup>29</sup>

ต่อมาในปี พ.ศ. 2539 กระทรวงยุติธรรม ได้มีนโยบายในการจัดตั้งศูนย์ระงับ  
ข้อพิพาทและส่งเสริมการเผยแพร่การระงับข้อพิพาทในส่วนภูมิภาคขึ้น โดยเริ่มจัดการอบรม

<sup>28</sup> สุวิจักขณ์ โฉมวงษ์. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน. [วิทยานิพนธ์ปริญญา  
มหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2548, หน้า 15.

<sup>29</sup> ตะวัน มานะกุล. กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย. มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ. 2557, หน้า 4.

อาสาสมัครใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนตามแผนปฏิบัติงาน 5 ปี ศาลและกระทรวงยุติธรรม พ.ศ. 2540-2544 เพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความและประนอมข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในชุมชน โดยอาสาสมัครที่ได้รับการอบรมทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประนีประนอมข้อพิพาท ดังกล่าว โครงการใกล้เคียงข้อพิพาทในชุมชนซึ่งดำเนินการโดยกระทรวงยุติธรรมนั้นมีลักษณะคล้ายคลึงกับ ศาลาประนอมข้อพิพาท ที่นายเชาวน์วงศ์ สุตลาภา ริเริ่มจัดตั้งขึ้น และมีลักษณะเดียวกับกิจกรรมอื่นๆ ที่ภาครัฐส่งเสริมให้มีขึ้นผ่านนโยบาย ระเบียบและข้อบังคับต่างๆ อาทิ การใกล้เคียงข้อพิพาท ที่ดำเนินการโดยกระทรวงมหาดไทย ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาสมัคร และป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 และข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอม ข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 อย่างไรก็ตามโครงการดังกล่าว ไม่ประสบความสำเร็จ การดำเนินการไม่มีความต่อเนื่อง เนื่องจากภาครัฐได้เข้ามาดำเนินการจัดทำเค้าโครงแล้ว ให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยคาดหมายว่าประชาชนจะสานต่อโครงการที่รัฐได้ริเริ่มไว้นั้นต่อไป แต่เมื่อโครงการดังกล่าวไม่ได้รับการดูแลจากภาครัฐอย่างต่อเนื่อง ประชาชนในชุมชนขาดความสนใจ และไม่ทราบข่าวสารว่ามีโครงการดังกล่าว จึงไม่ได้ใช้ประโยชน์จากโครงการนั้น ประกอบกับผลของการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยศูนย์ระงับข้อพิพาทดังกล่าวไม่มีผลบังคับใช้ได้ตามกฎหมาย เมื่อคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาาระงับข้อพิพาท ด้วยเหตุนี้โครงการจึงต้องยุติลง ในที่สุด

อย่างไรก็ตาม กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ได้รับการจัดตั้งขึ้นภายใต้สังกัดของกระทรวงยุติธรรมเมื่อวันที่ 3 ตุลาคม พ.ศ. 2545 ได้ถูกกำหนดบทบาทหน้าที่ประการหนึ่งคือการส่งเสริมความสมานฉันท์ในหมู่ของประชาชน โดยมีระบบงานระงับข้อพิพาททางเลือก เพื่อให้ประชาชนมีทางเลือกในการระงับข้อพิพาทโดยการใกล้เคียงข้อพิพาทโดยไม่จำเป็นต้องนำคดีขึ้นสู่กระบวนการยุติธรรม ด้วยเหตุนี้กรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพจึงได้สร้างระบบและกลไกทางเลือกในการใกล้เคียงข้อพิพาทขึ้น โดยส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้ง “ศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาท” ขึ้นทั่วประเทศ และยกระดับมาตรฐานของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทให้เป็นสากล โดยมีการตราพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ขึ้นมารองรับการดำเนินการของศูนย์ เพื่อให้ผลของการใกล้เคียงโดยศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทดังกล่าวสามารถใช้บังคับกันได้ในทางปฏิบัติทั้งนี้ในปัจจุบันได้มีการจัดตั้งศูนย์ใกล้เคียงระงับข้อพิพาทแล้วทั้งสิ้นมากกว่า 300 แห่งทั่วประเทศ<sup>30</sup>

<sup>30</sup> กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. *บทบาทภารกิจกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ*.

## 2. แนวคิดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท

ในหัวข้อนี้จะทำการศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท โดยมีสาระสำคัญโดยลำดับ ดังต่อไปนี้

### 2.1 แนวคิดเกี่ยวกับการจัดการข้อพิพาท

ข้อพิพาทถือเป็นเรื่องปกติที่เกิดขึ้นในสังคม เนื่องจากมนุษย์ยังคงต้องรวมตัวกัน และพึ่งพาอาศัยกันและกันเพื่อความอยู่รอด การที่บุคคลจะมีความคิดเห็น ทศนคติ ความเชื่อ หรือผลประโยชน์ที่ไม่ตรงกันย่อมเกิดขึ้นได้<sup>31</sup> นำมาซึ่งการหาแนวทางในการจัดการข้อพิพาทนั้นให้ยุติลงโดยเร็ว ด้วยเหตุนี้ การจัดการข้อพิพาทโดยอาศัยหลักความสะดวก รวดเร็ว ประหยัด และเป็นธรรม จึงเกิดขึ้นหลายวิธี ขึ้นกับคู่กรณีจะเห็นว่า วิธีการจัดการข้อพิพาทในลักษณะใดที่เหมาะสมจะนำมาใช้กับสภาพการณ์ที่เกิดขึ้นแล้วได้ผลดีมากที่สุด โดยการจัดการข้อพิพาทที่นิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มีดังต่อไปนี้<sup>32</sup>

1) การเจรจาต่อรอง (Negotiation) หมายถึง กระบวนการของบุคคลที่ต้องการแก้ไขปัญหาโดยสันติวิธีเพื่อให้เกิดการประนีประนอม พยายามหา ข้อตกลงที่ยอมรับได้ของคู่สนทนา ทั้ง 2 ฝ่าย โดยมีการเสนอข้อแลกเปลี่ยน ซึ่งนำผลประโยชน์มาให้ทั้ง 2 ฝ่าย (Win - Win) และรู้สึกดี เห็นพ้องกันทั้ง 2 ฝ่าย เป็นวิธีการแก้ไขความขัดแย้งโดยที่คู่กรณีพิพาทกัน สมควรใจที่จะแก้ไขปัญห ความขัดแย้งที่เกิดขึ้นระหว่างกันให้ยุติลง ด้วยการพูดคุยบอกกล่าวให้อีกฝ่ายหนึ่งทราบถึงความต้องการและประโยชน์ของตน แล้วหากเจรจาต่อรองแลกเปลี่ยน ประโยชน์ต่าง ๆ ซึ่งกันและกัน และเกิดการตกลงใจร่วมกันในการยุติความขัดแย้ง การเจรจาต่อรองเป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็วไม่เป็นทางการ แต่การเจรจาต่อรองนั้นมักจะมีปัจจัยต่าง ๆ ที่สำคัญเกี่ยวข้องกับหลายประการ เช่น (1) อารมณ์โกรธที่เกิดจากการโต้เถียงกัน จนไม่เกิดความเชื่อถือหรือไม่ไว้วางใจต่อกัน ความไม่ยอมพูด ไม่อยากเห็นหน้า เป็นต้น (2) ความไม่เข้าใจ และความไม่สามารถถ่ายทอดอธิบายให้ฝ่ายตรงข้ามเข้าใจได้ (3) ข้อพิพาทบางครั้งอาจประกอบด้วยปัญหาหลายข้อ และบางข้อ อาจมีความยุ่งยากเกินกว่าจะทำความเข้าใจได้โดยเฉพาะข้อปัญหากฎหมายที่ต้องตีความ (4) คู่กรณีแต่ละฝ่ายไม่เข้าใจจุดยืนหรือความต้องการที่แท้จริงของฝ่ายตรงข้าม เพราะไม่เปิดใจในการเจรจา (5) คู่กรณีแต่ละฝ่ายอาจคาดหวังจากฝ่ายตรงข้ามมากเกินไปขณะที่อีกฝ่ายหนึ่งก็แข็งกร้าวไม่ยอมยืดหยุ่นให้ (6) ความลับที่คู่กรณี

<sup>31</sup> ภัทรารวรรณ เกตุลักษณ์. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยภาคเอกชน ศึกษาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ ภาควิชานิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต, 2565, หน้า 230.

<sup>32</sup> สถาบันอนุญาโตตุลาการ. *กระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่ง*. สถาบันอนุญาโตตุลาการ, 2547, หน้า 1-4.



แต่ละฝ่ายไม่ยอมเปิดเผยให้แก่ฝ่ายตรงข้ามหรือผู้ไกล่เกลี่ยทราบ ทำให้การเจรจาสะดุด หรือหยุดลง ไม่ก้าวไปข้างหน้า

การเจรจาต่อรองจะเกิดขึ้นเมื่อมีองค์ประกอบ 3 ประการ ได้แก่<sup>33</sup>

ประการแรก คือ มีความขัดแย้งหรือความเห็นที่ไม่ตรงกันระหว่างผู้ที่เข้าร่วมในการเจรจาต่อรอง

ประการที่สอง คือ ผู้ที่เข้าร่วมในการเจรจามีเจตจำนงหรือความตั้งใจที่ต้องการจะหาข้อสรุปร่วมกัน โดยในการเจรจาต่อรองนั้นถ้าหากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่มีเจตจำนงหรือไม่มี ความตั้งใจที่จะร่วมกันแก้ไขปัญหาแล้วนั้น การเจรจาต่อรองก็ไม่สามารถเกิดขึ้นได้ หรือถ้าหากเกิดขึ้นการเจรจานั้นก็ไม่สามารถนำไปสู่การหาข้อยุติได้

ประการที่สาม คือ ข้อยุตินั้นควรตั้งอยู่บนพื้นฐานที่ทุกฝ่ายจะพึงพอใจ (Win-Win Position) ซึ่งหมายความว่าผลที่ได้รับจากการหาข้อยุติ จะต้องมียุติมากกว่าผลเสีย หรือได้รับผลประโยชน์มากกว่าเสียประโยชน์ กล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ การเจรจาจะไม่มีทางบรรลุถึงข้อตกลงได้ ถ้าหากมีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้และอีกฝ่ายหนึ่งเสีย การเจรจาที่จะนำไปสู่ความสำเร็จได้นั้นคู่เจรจาทุกฝ่ายจะต้องเป็นผู้ที่มีส่วนได้มากกว่าส่วนเสีย หรือเป็นผู้ชนะทั้งคู่ (win-win) นั่นเอง

2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (Conciliation and Mediation) เป็นการระงับข้อพิพาท คล้ายกับการเจรจาต่อรอง แต่มีบุคคลที่สามซึ่งเรียกว่า “ผู้ไกล่เกลี่ย” เข้ามาคอยช่วยเหลือสนับสนุน กระบวนการเจรจาต่อรองให้ดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ รวมทั้งยังร่วมกับคู่กรณีในการแสวงหา ทางออกที่เหมาะสม จนทำให้เกิดความพอใจแก่ทุกฝ่าย เป็นวิธีการที่สะดวก รวดเร็ว ไม่เป็นพิธีการ เป็นวิธีที่มีได้นำสิ่งที่เข้ามาแทนที่การเจรจา แต่เป็นวิธีการที่เข้ามาเสริม การเจรจาให้ประสบผลสำเร็จ ยิ่งขึ้น ทั้งนี้ เนื่องจากการเจรจาระหว่างคู่กรณีที่ดำเนินกันเอง อาจมีอุปสรรคต่าง ๆ เข้ามา เป็นปัจจัย ที่อาจทำให้ความขัดแย้งไม่สามารถยุติลงได้ ซึ่งนิยมใช้กันมาก เป็นวิธีการซึ่งคู่พิพาทตกลงให้บุคคล ที่สามหรือผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) เข้ามาช่วยไกล่เกลี่ยเพื่อให้เกิดการประนีประนอมยอมความกัน โดยคู่พิพาททั้งสองฝ่ายยอมผ่อนผันข้อเรียกร้องของตนและแต่ละฝ่ายจะได้สิทธิตามสัญญา ประนีประนอมยอมความนั้นแทน ผลของการไกล่เกลี่ย (Mediation) และประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliation) เกิดจากการตัดสินใจของคู่กรณีเอง โดยผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) หรือผู้ประนีประนอมข้อพิพาท (Conciliator) มีหน้าที่เพียงช่วยเหลือในการเจรจาและทำข้อเสนอแนะเท่านั้น แต่ไม่มีอำนาจในการทำคำชี้ขาด เช่นเดียวกับอนุญาโตตุลาการ ดังนั้น หากคู่กรณีไม่พอใจผลของคำเสนอแนะ คู่กรณีก็อาจใช้การระงับ

<sup>33</sup> มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *ทำความเข้าใจกับ “การเจรจาต่อรอง”*. <https://mgtsoci.stou.ac.th/negotiation/>.

ข้อพิพาททางอื่น เช่น อนุญาโตตุลาการ (Arbitration) หรือ การนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาพิพากษาของศาล (Litigation) ต่อไป

ในปัจจุบัน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทถูกนำมาใช้ระงับข้อพิพาทในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม นับตั้งแต่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชนก่อนจะมีการนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล และหากมีการนำคดีขึ้นสู่ศาลแล้ว ยังสามารถทำการไกล่เกลี่ยได้เรียกว่า การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง โดยการไกล่เกลี่ยจะดำเนินการตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตรี ซึ่งอาจเป็นการไกล่เกลี่ยก่อนถึงวันนัดพิจารณา โดยคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งสามารถยื่นคำร้องด้วยตนเองหรือทางไปรษณีย์ต่อศาลที่มีเขตอำนาจ และการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหลังฟ้องหรือระหว่างการพิจารณาคดีของศาล คู่ความสามารถขอให้ศาลใช้การไกล่เกลี่ยในเวลาใดก็ได้ ในระหว่างการพิจารณาคดี หากคู่ความ 2 ฝ่ายไกล่เกลี่ยตกลงกันได้ก็จะนำมาสู่การถอนฟ้อง ถอนคำร้องทุกข์ หรือศาลมีคำพิพากษาไปตามสัญญาประนีประนอมยอมความตามที่คู่ความตกลง นอกจากนี้ยังมีกรณีที่ศาลเห็นว่ามีความโน้มเอียงที่จะตกลงได้ก็จะดำเนินการสอบถามหรือเชิญชวนให้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้เช่นกัน ซึ่งระหว่างนั้นศาลจะมีเจ้าหน้าที่หรือบุคคลภายนอกเข้ามาเป็นผู้ประนีประนอม และทำสัญญาประนีประนอมเมื่อหาข้อยุติร่วมกันได้<sup>34</sup>

3) การอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) เป็นกระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่งที่มีลักษณะคล้ายกับการยุติความขัดแย้งที่ดำเนินโดยศาล ซึ่งคู่กรณีพิพาทยื่นเรื่องเสนอพยานหลักฐานต่ออนุญาโตตุลาการ หรือคณะอนุญาโตตุลาการให้เป็นผู้ตัดสินชี้ขาด โดยการออกคำชี้ขาด (Award) ที่มีผลผูกพันกรณีแต่กระบวนการที่จะได้มา ซึ่งคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการนั้นจะมีลักษณะแตกต่างจากการยุติความขัดแย้งโดยการพิจารณาคดีของศาลตรงที่ว่า คู่กรณีมีสิทธิเลือกอนุญาโตตุลาการที่จะทำหน้าที่ชี้ขาดได้และกระบวนการระงับข้อพิพาทมีความยืดหยุ่นมากกว่าการพิจารณาคดี ซึ่งการแก้ไขปัญหาความขัดแย้งโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการนี้ มักจะได้รับความนิยมในหมู่ผู้มีความขัดแย้งที่เกิดจากการทำธุรกิจการค้าเป็นหลัก การที่คู่พิพาทตกลงกันให้บุคคลที่สาม ซึ่งอาจเป็นคนเดียวหรือหลายคน ทำหน้าที่พิจารณาวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท โดยคู่พิพาทอาจระบุข้อสัญญาอนุญาโตตุลาการไว้ในสัญญา ซึ่งคู่พิพาทจะเลือกใช้ข้อบังคับอนุญาโตตุลาการของสถาบันใดหรือไม่ก็ได้ หรือคู่พิพาทอาจตกลงให้ระงับข้อพิพาทระหว่างกันโดยวิธีการอนุญาโตตุลาการหลังจากที่มีข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วก็ได้ ในการดำเนินกระบวนการพิจารณาอนุญาโตตุลาการจะเปิดโอกาสให้คู่พิพาทแสดงข้อเรียกร้องและข้อคัดค้านพร้อมทั้งนำพยานบุคคลหรือพยานเอกสารมาสืบพิสูจน์ให้อนุญาโตตุลาการทราบถึงข้อเท็จจริงต่าง ๆ ซึ่งคู่พิพาทอาจมอบอำนาจให้ตัวแทนดำเนินการแทนได้ อนุญาโตตุลาการจะดำเนินการพิจารณาตามวัน เวลาและ

<sup>34</sup> สถาบันอนุญาโตตุลาการ. *รวมข้อมูลการไกล่เกลี่ย ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง หลังฟ้องและขั้นตอนการไกล่เกลี่ย*. <https://thac.or.th/th/know-the-mediation-process>.

สถานที่ ตามที่คู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงกัน นอกจากนี้คู่พิพาทสามารถตกลงกันกำหนดวิธีพิจารณาที่จะในการดำเนินกระบวนการพิจารณาข้อพิพาทได้ แต่วิธีพิจารณานั้นต้องไม่ขัดต่อกฎหมายและความสงบเรียบร้อยของประชาชน การทำคำวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทของอนุญาโตตุลาการ ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษร อ้างเหตุผลแห่งการวินิจฉัยและจะวินิจฉัยชี้ขาดเกินขอบอำนาจที่ได้รับจากสัญญาอนุญาโตตุลาการไม่ได้ และหากคู่พิพาทฝ่ายที่ต้องปฏิบัติตามคำชี้ขาดไม่ยอมปฏิบัติตามคำชี้ขาดนั้น คู่พิพาทอีกฝ่ายต้องยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ดำเนินกระบวนการพิจารณาพิพากษาบังคับตามคำชี้ขาดนั้น คำพิพากษาของศาลซึ่งรับรองและบังคับตามคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการถือเป็นที่สุด คู่พิพาทจะอุทธรณ์หรือฎีกาต่อไม่ได้ เว้นแต่กรณีที่ถูกกฎหมายยกเว้นไว้เป็นพิเศษเท่านั้น ประโยชน์ของกระบวนการอนุญาโตตุลาการ โดยเฉพาะในวงการการค้า คือ คู่พิพาทสามารถคัดเลือกตัวบุคคลผู้มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาที่พิพาท ซึ่งจะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเป็นไปด้วยความรวดเร็วและคำชี้ขาดจะตรงกับความเป็นธรรมทางการค้ามากที่สุด นอกจากนี้การที่คู่พิพาทสามารถกำหนดกระบวนการพิจารณาเองได้ จะทำให้การดำเนินกระบวนการพิจารณาสอดคล้องกับความจำเป็นในการค้นหาความจริงในแต่ละคดี ซึ่งจะทำให้การพิจารณาวินิจฉัยข้อพิพาทเป็นไปด้วย สดวกและรวดเร็วยิ่งขึ้น

4) การดำเนินกระบวนการพิจารณาในศาล (Litigation) การฟ้องคดีต่อศาล เพื่อให้ศาลมีคำพิพากษาให้เสร็จเด็ดขาด เป็นวิธีระงับข้อพิพาทโดยผ่านกระบวนการยุติธรรมของศาล ซึ่งการดำเนินกระบวนการพิจารณาอาจจะเสียเวลาและค่าใช้จ่าย แต่เมื่อมีคำพิพากษาเสร็จเด็ดขาดแล้ว คู่พิพาทสามารถจะดำเนินการขอให้ศาลบังคับคดีตามคำพิพากษาได้

การระงับข้อพิพาทดังที่ได้กล่าวมาทั้งหมดไม่ว่าด้วยวิธีใดก็ตาม วัตถุประสงค์ที่สำคัญเหนือสิ่งอื่นใดในการระงับข้อพิพาทให้สำเร็จผลและเป็นประโยชน์แก่สาธารณชนมากที่สุดจะต้องประกอบไปด้วยคุณลักษณะดังต่อไปนี้ด้วย คือ<sup>35</sup>

1) เป็นธรรม (Fair) การสร้างความเป็นธรรม คือ ไม่ว่าจะ เป็นความเป็นธรรมที่เกิดจากคู่กรณีตกลงกันเอง หรือมีคนกลางเข้ามาดำเนินการให้เกิดข้อตกลงขึ้นก็ตาม จะต้องมีความสมดุลลงตัวทุกด้านเป็นกลางอย่างแท้จริง เป็นที่พอใจของทุกฝ่าย ทำให้ทุกฝ่ายเกิดการปรองดองกันได้และระงับข้อพิพาททั้งหมดไม่ว่าจะเป็นเรื่องในอดีต ปัจจุบัน หรือแม้แต่ในอนาคตก็ตาม

2) รวดเร็ว (Speedy) ความรวดเร็วมีส่วนสำคัญยิ่งในการระงับข้อพิพาท เพราะหากล่าช้าอาจทำให้พยานหลักฐานต่าง ๆ ไม่ว่าจะ เป็นบุคคล เอกสาร วัตถุ และข้อมูลต่างๆ สูญหายไป หรือการจดจำเหตุการณ์ของคนต้องเลือนลางจางหายไปด้วยระยะเวลาที่ยาวนานของการพิจารณาคดี

<sup>35</sup>ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. การระงับข้อพิพาททางธุรกิจ. คมนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2554, หน้า 9.



และเป็นเหตุให้การสืบพยานหลักฐานต้องประสบกับปัญหาของความไม่ถูกต้องแท้จริงแห่งการพิจารณาคดี

3) ประหยัด (Cheap) ความหมายในที่นี้หมายถึง ประหยัดเวลา ประหยัดค่าใช้จ่าย ของคู่ความในการเข้ามาดำเนินการระงับข้อพิพาท เป็นการรักษาประโยชน์สูงสุดของคู่ความทำให้เกิดความเสียหายน้อยที่สุด และได้รับความคุ้มค่ามากที่สุดในการระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาล

4) การรักษาความลับหรือการป้องกันความอื้อฉาวที่เกิดขึ้นจากข้อพิพาท (Measure-Against Bad Publicity) การระงับข้อพิพาทที่ดีที่สุดควรจะรักษาความลับของคู่พิพาทไว้ได้โดยไม่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อชื่อเสียงไม่ว่าจะเป็นตัวบุคคลหรือเสียชื่อเสียงทางธุรกิจการค้า และไม่ทำให้เสียอำนาจการต่อรองในอนาคต โดยเฉพาะความลับในทางธุรกิจการค้าแล้ว ในบางครั้งจะมีความลับสุดยอดเสียยิ่งกว่าสิ่งใด ๆ ทั้งปวง ถ้าเปิดเผยออกไปอาจนำมา ซึ่งความเสียหายหรือเสียเปรียบทางธุรกิจได้

5) มีกลไกการบังคับที่มีประสิทธิภาพ (Effective Enforcement Mechanism) เป็นกรณีที่เกิดขึ้นภายหลังจากที่มีการระงับข้อพิพาทเสร็จสิ้นลงแล้ว จึงมีการบังคับให้เป็นไปตามข้อตกลงของการระงับข้อพิพาทนั้นซึ่ง หมายถึง การบังคับคดีให้คู่กรณีปฏิบัติตามข้อตกลงที่ได้ทำกันไว้ในการระงับข้อพิพาทจะต้องมีสภาพบังคับที่ เป็นไปได้มีผลบังคับใช้ที่เป็นรูปธรรม และทุกฝ่ายยอมรับได้ โดยจะทำให้ส่งผลถึงความเชื่อมั่นในระบบและในการปฏิบัติตามข้อตกลงนั้นด้วย

6) การรักษาสัมพันธ์ระหว่างคู่ความ (Preservation of Relationship) การระงับข้อพิพาทที่เป็นอุดมคติควรจะมุ่งส่งเสริมให้เกิดสัมพันธ์ภาพอันดีระหว่างคู่ความควบคู่กันไป โดยการสร้างบรรยากาศที่เป็นกันเอง เรียบง่าย และเป็นมิตร ไม่สร้างความกดดันแต่ทุกฝ่ายความอาศัยความอะลุ่มอล่วยต่อกัน และสร้างโอกาสให้มีการตกลงกันอย่างอิสระไม่เคร่งครัดด้วยทกกฎหมายมากนัก และทำให้ง่ายแก่การตัดสินใจในการระงับข้อพิพาทจะเป็นการดีต่อสังคม

## 2.2 ที่มาของหลักการระงับข้อพิพาท

หลักการระงับข้อพิพาทมีที่มาจากหลักการกฎหมายธรรมชาติ เห็นได้จากประวัติศาสตร์กฎหมายมีสำนักกฎหมายธรรมชาติ หรือจากแนวคิดของสำนักธรรมนิยม (Natural Law School) เป็นสำนักที่มีกำเนิดและวิวัฒนาการมาตั้งแต่สมัยกรีก โดยมีความคิดเห็นว่ากฎหมายเป็นสิ่งที่มียู่แล้วตามธรรมชาติ ซึ่งอาจเรียกว่า “กฎหมายธรรมชาติ” (Natural Law) และเกิดจากธรรมชาติโดยตรงเหมือนปรากฏการณ์อื่นๆ ของโลก บ้างก็เชื่อว่าธรรมชาตินั้นคือพระเจ้า ทำให้หลักเกณฑ์ทางศาสนา เหตุผลและศีลธรรม เป็นสิ่งที่นักกฎหมายเชื่อว่าเป็นที่มาของกฎหมาย เพราะกฎหมายหรือระเบียบใดที่ขัดต่อเหตุผลและศีลธรรมย่อมไร้สภาพบังคับทางกฎหมายทั้งสิ้น ชิเซโร (Cicero 106-43 B.C.)

นักปราชญ์ นักนิติศาสตร์ และรัฐบุรุษของโรมัน ได้อธิบายถึงความคิดเกี่ยวกับกฎหมายธรรมชาติที่ได้รับ การยกย่องเป็นแบบฉบับไว้ในข้อความสำคัญตอนหนึ่งว่า “กฎหมายที่แท้จริงคือ เหตุผลที่ถูกต้องสอดคล้อง กับธรรมชาติ แผ่ซ่านไปในทุกสิ่งทุกอย่างอย่างสม่ำเสมอเป็นนิรันดร์...” (True law is the right reason, harmonious with, diffuses among all, constant eternal....)<sup>36</sup>

แนวความคิดในเรื่องที่มาจากกฎหมายธรรมชาตินี้ ทำให้กฎหมายธรรมชาติ มีลักษณะพิเศษคือ ใช้ได้โดยไม่จำกัดเวลา ใช้ได้เสมอไม่มีวันยกเลิกหรือล่วงสมัย และใช้ได้ โดยไม่จำกัดสถานที่ กฎหมายธรรมชาติด้อยอยู่เหนือกฎหมายของรัฐ กล่าวคือ กฎหมายธรรมชาติด้อยมี ความยุติธรรมเป็นที่สุด กฎหมายของรัฐจะขัดแย้งกับกฎหมายธรรมชาติไม่ได้

ซีเซโรอาศัยหลักการของความ เป็นธรรมในการอาศัยอยู่ร่วมกันเป็นกลไกในการระงับ ข้อพิพาท ซึ่งข้อพิพาทจะสามารถระงับลงได้ก็ต้องมีระบบการไกล่เกลี่ย โดยมีการยอมรับกันในรูปแบบ ของขนบธรรมเนียม ประเพณีที่ปฏิบัติติดต่อกันมายาวนาน และหลักศีลธรรมในสังคมนั้นๆ โดยการ ระงับข้อพิพาทนั้น ต้องอาศัยหลักการสำคัญคือ คู่พิพาทต้องได้รับความพอใจ และเป็นธรรม มิได้มี วัตถุประสงค์ที่จะเอาชนะกัน แต่จะพิจารณาในรูปแบบของการให้คนในสังคมนั้นอยู่ร่วมกัน อย่างปกติสุข<sup>37</sup>

### 2.3 แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีสาระสำคัญโดยลำดับดังต่อไปนี้

#### 2.3.1 องค์ประกอบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

องค์ประกอบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถแยกได้ 5 ประการ ดังนี้<sup>38</sup>

- 1) มีข้อพิพาทหรือข้อขัดแย้งเกิดขึ้น
- 2) มีคู่พิพาทตั้งแต่สองฝ่ายขึ้นไป
- 3) มีผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยคอยประสานและช่วยเหลือในการเจรจา
- 4) คู่พิพาททุกฝ่ายต้องสมัครใจหรือยินยอมให้มีผู้ไกล่เกลี่ยในการระงับ

ข้อพิพาท

<sup>36</sup> ชมชื่น มัณยารมณ. *หลักการพื้นฐานของกฎหมายทั่วไป*. คณะนิติศาสตร์ ปรีดีพนมยงค์. มหาวิทยาลัย รุทกกิจบัณฑิต. ม.ป.ป., 2.

<sup>37</sup> นิพนธ์ อักษรกาญจน์. *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา*. [การศึกษาอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง. 2546, 14.

<sup>38</sup> มาลี สุรเชษฐ วิวิธ วงศ์ทิพย์ และปรัชญา อยู่ประเสริฐ. *การระงับข้อพิพาท ใน เอกสารประกอบ การสอนชุดวิชากฎหมายธุรกิจ หน่วยที่ 13 การระงับข้อพิพาท*. มหาวิทยาลัยสุโขทัย. 2554, หน้า 25.

5) ผลการไกล่เกลี่ยจะตกลงกันระงับข้อพิพาทได้หรือไม่ต้องเกิดจากการตัดสินใจของคู่พิพาทเอง

### 2.3.2 ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบ่งออกได้ดังนี้<sup>39</sup>

- 1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนอกศาลคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก่อนมีการฟ้องคดีในกระบวนการศาลยุติธรรม หรือมีการฟ้องคดีต่อศาลแล้ว ซึ่งคู่ความทุกฝ่ายประสงค์ที่จะขอไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกันเองนอกศาล
- 2) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลคือ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภายหลังที่มีการฟ้องคดีแล้ว หรือในเวลาใด ๆ ระหว่างการพิจารณาคดีของศาลโดยคู่ความทุกฝ่ายตกลงกันให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยให้ศาลเป็นผู้ดำเนินการ ให้เสียเองก็ได้

### 2.3.3 คนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

คนกลางในการไกล่เกลี่ยหรือผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) หมายถึง บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคนกลางช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจาไกล่เกลี่ยเพื่อยุติปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาทเหมือนอนุญาโตตุลาการที่สามารถวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาทหรือการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมซึ่งมีอำนาจตัดสินคดีได้ แต่ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ต้องประสานความเข้าใจระหว่างคู่พิพาท และในขณะเดียวกันผู้ไกล่เกลี่ยเองต้องแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่คู่พิพาททุกฝ่ายน่าจะยอมรับเป็นที่ยุติ ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจึงต้องมีความเป็นกลางและมองปัญหาของคู่พิพาทในลักษณะผู้อยู่เหนือปัญหาไม่ใช้การเข้าไปอยู่ท่ามกลางความขัดแย้งของคู่พิพาท จึงจะทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถมองปัญหาของคู่พิพาทได้ชัดเจน และหาทางออกเพื่อยุติข้อพิพาทได้และไม่ว่าผลการไกล่เกลี่ยจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลว ต้องไม่มีปัจจัยอื่นเข้ามามีอิทธิพล หรือมีผลต่อการตัดสินใจของคู่พิพาท เช่น การชี้แนะของผู้ไกล่เกลี่ย หรือความนับถือยำเกรงต่อผู้ไกล่เกลี่ย หากปัจจัย ที่กล่าวมามีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของคู่พิพาทก็จะไม่ใช่ความประสงค์ของคู่พิพาทโดยแท้จริง<sup>40</sup>

การไกล่เกลี่ยโดยคนกลางจะเหมาะสมกับสถานการณ์ที่คู่กรณีไม่สามารถพูดคุยกันตัวเอง จึงมีความจำเป็นต้องใช้บุคคลที่สามเข้ามาช่วยกำกับกระบวนการ ทั้งนี้หน้าที่ของคนกลางจากข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 ประมวลจริยธรรมผู้

<sup>39</sup> ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์. แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=86338&filename=house2558\\_2](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=86338&filename=house2558_2)

<sup>40</sup> เรื่องเดียวกัน. หน้า 25.

ไกล่เกลี่ย สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม พ.ศ. 2548 รวมถึงงานเขียนของนักวิชาการ ทั้งชาวไทยและชาวต่างประเทศ สามารถสรุปเกี่ยวกับคุณสมบัติและบทบาทหน้าที่ของคนกลาง ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ดังต่อไปนี้

### 1) คุณสมบัติของคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

สำหรับบุคคลที่จะเป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ต้องมีคุณสมบัติ ดังนี้<sup>41</sup>

#### (1) เป็นที่ยอมรับของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ได้รับความไว้วางใจให้รับทราบข้อมูล หรือเรื่องราวที่เป็นความลับ ดังนั้น จึงต้องเป็นผู้ที่น่าเชื่อถือ หากคู่พิพาทเกิดความรู้สึกว่าคุณไกล่เกลี่ยเป็นผู้ที่ไม่น่าเชื่อถือ คู่พิพาทจะไม่ยอมให้ข้อมูลหรือเรื่องราวที่อาจเป็นประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ในการไกล่เกลี่ย โดยคนกลาง ความสมัครใจเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะหากคู่กรณียังไม่พร้อม เข้าสู่การพูดคุยไกล่เกลี่ยกันก็ไม่สามารถบังคับได้ แต่ถ้าผู้เกี่ยวข้องยอมรับในกระบวนการไกล่เกลี่ยที่จะเกิดขึ้น รวมถึงยอมรับในตัวของคุณกลางที่จะมาทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยก็จะนำมาสู่ การพูดคุยเจรจาจนได้ วิธีในการหาคนกลางที่เป็นที่ยอมรับจากทุกฝ่าย อาจทำได้โดยให้แต่ละฝ่าย เสนอชื่อคนกลางที่ยอมรับมาฝ่ายละ 10 ชื่อ แล้วหารายชื่อที่เห็นพ้องต้องกันมาเป็นคนกลางหรือเป็น ผู้อำนวยการความสะดวกในการพูดคุย เป็นต้น นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยควรต้องทำตัวเป็นแบบอย่างที่ดีใน วงการผู้ไกล่เกลี่ยและเพื่อเสริมสร้างความมั่นใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย

#### (2) การให้คู่กรณีตัดสินใจด้วยตนเอง

เมื่อมีกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดขึ้นแล้วเป็นผู้ที่มีความคิด สร้างสรรค์ มีสติปัญญาดี ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีบ่อยครั้งที่ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ให้แนวทาง หรือ มุมมองใหม่แก่คู่พิพาทในการเจรจาเพื่อระงับข้อพิพาท อย่างไรก็ตาม คนกลางต้องสนับสนุน ให้คู่กรณีตัดสินใจเกี่ยวกับข้อยุติของความขัดแย้งนั้นด้วยตนเอง โดยผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถทำหน้าที่ ในลักษณะเป็นอนุญาโตตุลาการ ผู้พิพากษาที่จะเป็นผู้กำหนดข้อสรุปของข้อพิพาทได้ ผู้ไกล่เกลี่ยควรช่วยให้ คู่พิพาทสามารถทำ ความตกลงตาม เงื่อนไขที่ทั้งสองฝ่ายยอมรับกันได้ แม้ว่าผู้ไกล่เกลี่ย จะไม่เห็นด้วยกับเหตุผลหรือความยุติธรรมของข้อตกลงนั้น

#### (3) ช่วยให้ผู้เจรจาหาทางออกที่ตอบสนองความต้องการทุกฝ่าย

ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องช่วยเหลือคู่พิพาท และต้องไม่ทำให้กรณีพิพาท ที่มีอยู่ลุกลามมากขึ้น และจะต้องไม่ใช้อารมณ์เกี่ยวกับกรณีพิพาทหรือทำตัวเป็นผู้ตัดสินความรับผิดชอบ

<sup>41</sup> ชลัท ประเทืองรัตนนา. การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน. ศูนย์การ พิมพ์แก่นจันทร์. 2559, 23.

ของคู่พิพาทเสียเอง การหาทางออกที่ตอบสนองความต้องการทุกฝ่ายเพื่อให้เกิดผลชนะทั้งคู่ (Win-Win) หรือความรู้สึกพึงพอใจไม่ว่าจะเป็นความพอใจในเนื้อหา ผลลัพธ์ที่ได้ หรือความพอใจต่อกระบวนการที่น่าพึงพอใจที่ทุกฝ่ายได้พูด ได้คุยกันอย่างเท่าเทียม มีการสร้างทางเลือกที่หลากหลาย ไม่วิจารณ์ว่า ความคิดใครผิดถูกในการนำเสนอ สุดท้ายก็จะนำมาสู่การเลือกทางเลือกร่วมกัน และเกิดความพึงพอใจร่วมกันได้ ถ้าคู่กรณีรู้สึกว่าจะเกิดผลแพ้ชนะ ก็จะตกลงกันไม่ได้ หรือถ้าตกลงกันได้ก็อาจไม่นำไปสู่การปฏิบัติตามข้อตกลง ด้วยเหตุนี้ผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยต้องทำให้คู่กรณีเข้าใจอย่างถ่องแท้ถึงประโยชน์ของตน

#### (4) ทำหน้าที่อย่างเป็นกลาง

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องให้ความช่วยเหลือแก่คู่พิพาทอย่างเท่าเทียมกัน และจะต้องไม่เข้าข้างฝ่ายใดหรือมีอคติทั้งในคำพูด การกระทำ หรือการแสดงออก คนกลางต้องไม่มีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่มีส่วนได้ส่วนเสียกับเรื่องที่มีข้อพิพาทกันเกิดขึ้น เพื่อป้องกันความไม่เป็นกลาง ทั้งนี้ในการทำหน้าที่คนกลางต้องพยายามไม่ชักพาดฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมาจนทำให้คู่กรณีอีกฝ่ายรู้สึกไม่เป็นกลางได้ นอกจากนี้ยังควรใช้เวลาแต่ละฝ่ายพูดเท่า ๆ กัน รวมถึงคนกลางมีหน้าที่ดำรงตนตามประมวลจริยธรรมในการรักษาความเป็นกลางอย่างเคร่งครัด ในหลายๆ ชุมชนที่มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคนกลางสามารถดำรงความเป็นกลางอยู่ได้ แม้ว่าจะเป็นที่รู้จักของคู่กรณี เช่น ผู้นำในหมู่บ้าน/ ชุมชน ผู้เฒ่า เจ้าโคตร ผู้อาวุโสของหมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้าน พระสงฆ์ ที่สำคัญคือคุณธรรมในการรักษาความเป็นกลาง ไม่เอนเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ไม่รู้สึกเห็นใจฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดมากเกินไป และมีความเมตตาอยากให้ผู้กรณีได้กลับมาคืนดีกันได้ปลดปล่อยความทุกข์ของผู้ที่เกี่ยวข้อง ความไว้วางใจต่อคนกลางก็จะเกิดขึ้น

#### (5) การรักษาความลับ

คนกลางเมื่อได้รับรู้ข้อมูลสำคัญจากคู่กรณีแล้ว ต้องเก็บความลับเกี่ยวกับข้อพิพาทนั้นไว้โดยไม่นำไปเผยแพร่ให้บุคคลอื่นรับทราบ หรือบอกกล่าวแก่คู่เจรจาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหากไม่ได้รับอนุญาตจากอีกฝ่ายหนึ่ง ประเด็นของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเป็นความลับและยุติภายในห้องไกล่เกลี่ยเท่านั้น และหากข้อพิพาทนั้นไม่สามารถตกลงกันได้ จะไม่สามารถนำข้อมูลในการไกล่เกลี่ยใด ๆ ไปอ้างอิงในชั้นศาล การรักษาความลับโดยคนกลางในการไกล่เกลี่ยนั้นเป็นเรื่องสำคัญเพราะหากการไกล่เกลี่ยไม่เป็นความลับก็อาจจะส่งผลกระทบต่อรูปคดี โดยถึงขั้นทำให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแพ้คดีได้ นอกจากนี้ ยังเป็นเป็นการปกป้องคนกลางไม่ต้องไปเป็นพยานในชั้นศาลยุติธรรม กรณีที่คู่กรณีตกลงกันไม่ได้ มิเช่นนั้นคนกลางจะถูกอ้างและต้องไปเป็นพยานในชั้นสืบพยานอยู่ตลอดเวลา



## 2) หน้าที่ของคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยเป็นทั้งศาสตร์และศิลป์ และผู้ไกล่เกลี่ยแต่ละคนจะมีวิธีการที่แตกต่างกันในการทำให้การไกล่เกลี่ยบรรลุเป้าหมาย ทั้งนี้ ในแต่ละวิธีการย่อมมีจุดแข็ง จุดอ่อนที่ต่างกันไป ไม่ว่าจะเป็นวิธีแบบเน้นการอำนวยความสะดวก และวิธีแบบประเมิน ดังนี้<sup>42</sup>

(1) การไกล่เกลี่ยแบบอำนวยความสะดวก (Facilitative Tactics in Mediation) วิธีการนี้ คนกลางจะเข้ามาแทรกแซงกระบวนการพูดคุยระหว่างคู่ขัดแย้งในระดับต่ำที่สุด โดยคนกลางจะยึดมั่นในบทบาทการให้ข้อมูลหรือให้ความรู้ (Educating) ด้านประโยชน์และกระบวนการของการไกล่เกลี่ยแก่คู่กรณี เรียกได้ว่าเป็น ผู้อำนวยความสะดวกให้เกิดขึ้นให้ได้ หรือเป็นผู้กำกับเฉพาะกระบวนการพูดคุย ยุทธวิธีนี้เน้นให้คู่กรณีมาพบปะพูดคุยกัน ช่วยเปลี่ยนมุมมองของคู่ขัดแย้งที่อาจมีอารมณ์ ทิฐิ อยากเอาชนะอีกฝ่าย เพื่อนำไปสู่ความสัมพันธ์อันดีระหว่างกัน อีกทั้งเน้นกระบวนการค้นหาความต้องการที่แท้จริง เน้นที่ความพึงพอใจในกระบวนการการพูดคุยร่วมกัน คนกลางใช้ทักษะในการสื่อสาร ปรับปรุงการสื่อสารระหว่างคู่กรณีเพื่อให้เกิดความร่วมมือระหว่างกัน พยายามคลายจุดยืนของแต่ละฝ่ายที่ยึดมั่น ควบคุม จัดการกับอารมณ์ (Handling Emotions) ด้บอารมณ์โกรธของคู่กรณีให้ได้ ความพึงพอใจก็จะเกิดขึ้นทั้งกระบวนการ สำหรับเนื้อหาสาระให้เป็นเรื่องของคู่กรณีตัดสินใจ ไม่ได้เน้นว่าต้องมีบันทึกข้อตกลงกันให้ได้ ข้อตกลงนั้นจะยังยืนต่อเมื่อเป็นการตัดสินใจของคู่กรณีเอง โดยคนกลางต้องไม่นำเสนอความเห็นหรือให้คำแนะนำในการแก้ปัญหาใด ๆ ทั้งสิ้น

## (2) การไกล่เกลี่ยแบบประเมิน (Evaluative Tactics in Mediation)

เป็นรูปแบบการไกล่เกลี่ยที่มีการแทรกแซงโดยคนกลาง ซึ่งพยายามส่งผลและควบคุมเนื้อหาของการไกล่เกลี่ย เป้าหมายสูงสุดคือยุติความขัดแย้งโดยคนกลางนำไปสู่ข้อตกลง เน้นผลลัพธ์การไกล่เกลี่ยเป็นหลัก ผู้ไกล่เกลี่ยจะพยายามควบคุมเนื้อหาของการไกล่เกลี่ย โดยมีเป้าหมายสูงสุดคือการยุติความขัดแย้งด้วยการนำไปสู่ข้อตกลง เพื่อไม่ให้เรื่องต้องส่งต่อไปสู่กระบวนการยุติธรรม ทำให้เสียเวลาและเสียงบประมาณ เช่น ในการไกล่เกลี่ยทางธุรกิจ คนกลางก็จะพยายามให้เกิดข้อตกลงให้ได้ โดยทำให้คู่ขัดแย้งเห็นถึงข้อเสียของการฟ้องร้องดำเนินคดีกันในชั้นศาล วิธีการที่ใช้คือ ค่อยๆ ทำให้สงสัย (Instilling Doubt) เป็นการลดความคาดหวังของคู่กรณี และชี้ให้เห็นว่า ฟ้องร้องดำเนินคดีอาจจะไม่ชนะคดีอย่างที่คาดหวัง อย่างไรก็ตาม บุคคลที่มาทำหน้าที่เป็นคนกลางควรเป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญในเรื่องที่พูดคุย เช่น ด้านแรงงาน ด้านครอบครัว เมื่อคู่ขัดแย้งไม่มีข้อมูลที่เพียงพอ คนกลางจะประเมินความได้เปรียบเสียเปรียบของคู่กรณี รวมถึงช่วยตัดสินใจให้ อีกทั้ง เสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับการฟ้องร้อง (Offering Opinions About the Case) อาจจะมี

<sup>42</sup> ซลัท ประเทืองรัตนา. เรื่องเดียวกัน. หน้า 23.

คาดการณ์ให้ทราบถึงเงินค่าเสียหายที่จะได้รับหากมีการตัดสินโดยผู้พิพากษา วิธีนี้มักจะใช้โดยผู้พิพากษาที่เกษียณอายุแล้วมาทำหน้าที่คนกลางในสหรัฐอเมริกา

อีกวิธีการที่ใช้คือ การแยกเจรจา (Caucusing) ฝ่ายที่ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยแบบประเมินจะใช้มากกว่าไกล่เกลี่ยแบบอำนวยความสะดวก เนื่องจากฝ่ายที่เน้นการไกล่เกลี่ยแบบหลังเห็นว่า อาจทำให้เกิดปัญหาความไม่ไว้วางใจ และคนกลางอาจเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจากการคุยกันเพียงลำพัง ฝ่ายที่ใช้การไกล่เกลี่ยแบบประเมินมีโอกาสที่จะทำให้คู่กรณีทบทวนว่าอาจไม่ชนะคดีอย่างที่คาดหวังไว้ ดังนั้น ทางออกที่ดีกว่าคือหาข้อตกลงร่วมกันให้ได้ คนกลางอาจใช้วิธีการ “การไกล่เกลี่ย เกลี้ยกล่อม” เพื่อให้เรื่องจบลง วิธีนี้จะเหมาะสมกับกรณีที่คู่กรณีให้การยอมรับต่อตัวคนกลาง เพราะความรู้ บารมี คุณธรรม อำนาจหน้าที่ที่ดำรงอยู่ เมื่อคนกลางบอกหรือเสนอแนะใด ๆ คู่กรณีก็จะให้การยอมรับ อย่างไรก็ตาม การไกล่เกลี่ยในสหรัฐอเมริกา การที่ผู้พิพากษาใช้กระบวนการนี้ เนื่องจากมีการไกล่เกลี่ยด้วยกระบวนการอำนวยความสะดวกมาก่อน ทำให้คู่กรณีเกิดความเข้าใจ เข้าใจกันแล้ว วิธีนี้จึงไม่ใช่การเกลี้ยกล่อม โดยผู้พิพากษาช่วยชี้ทางออกในการแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นบนฐานของกระบวนการที่ถูกต้อง การไกล่เกลี่ยบางครั้งคู่กรณีไม่สามารถหาทางออกด้วยตนเอง แม้ว่าจะใช้กระบวนการที่เน้นการตัดสินใจจากคู่กรณีเป็นหลัก ก็อาจขอให้ผู้ไกล่เกลี่ยช่วยชี้แนะแนวทางแก้ไขปัญหาข้อพิพาทให้<sup>43</sup>

รูปแบบของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยคนกลางนี้ การจะเลือกใช้วิธีการใดจึงจะมีความเหมาะสม ขึ้นอยู่กับข้อพิพาท คู่ขัดแย้ง และผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้การจะเลือกใช้วิธีการแบบใด ยังขึ้นอยู่กับ (1) ความสัมพันธ์ระหว่างคู่กรณี (2) บริบทของความขัดแย้ง (3) ประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา (4) ความเข้มข้นของความขัดแย้งว่ามากหรือน้อย (5) ประเภทความขัดแย้ง (6) ตำแหน่ง และอัตลักษณ์ของผู้ไกล่เกลี่ย<sup>44</sup>

นอกจากนี้ คนกลางยังมีบทบาทหน้าที่อื่นอีกหลายประการ ได้แก่<sup>45</sup>

1. จัดเตรียมสถานที่ไกล่เกลี่ยให้อยู่ในลักษณะเหมาะสมกับการเจรจา และตรวจดูให้แน่ใจว่ามีแบบฟอร์ม กระดาษ ดินสอ และเก้าอี้ เตรียมไว้พร้อมแล้ว

<sup>43</sup> ชุดิมา ภูบุญเต็ม. การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ค่าสินไหมทดแทน ความรับผิดชอบละเมิดของเจ้าหน้าที่หน่วยงานทางปกครอง. วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารคดี ไม่ได้ตีพิมพ์. มหาวิทยาลัยศรีปทุม. 2562, 32.

<sup>44</sup> ซลัท ปะเทืองรัตนา. การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน. ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์. 2559, 12.

<sup>45</sup> ประสิทธิ์ ลากพิทักษ์มงคล, คุณลักษณะผู้ประนีประนอม: แนวคิดและการ พัฒนาตามหลักพุทธสันติวิธี. วารสารมหาจุฬานาครธรรม, 6(10), 56 - 79.

2. การกล่าวเปิดการไกล่เกลี่ย เมื่อเริ่มการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ย มีหน้าที่อธิบายขั้นตอนการไกล่เกลี่ยและหน้าที่ของผู้ไกล่เกลี่ยให้ทุกฝ่ายรับทราบ ผู้ไกล่เกลี่ยควรกล่าวให้ชัดเจนว่าการไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่คู่พิพาทเห็นพ้องต้องกัน ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นเพียงคนกลาง ผู้ให้ความสะดวกหรือความช่วยเหลือ ไม่มีอำนาจ ที่จะทำการตัดสินใจชี้ขาดข้อพิพาท อีกทั้งข้อความหรือข้อเท็จจริงระหว่างการไกล่เกลี่ยจะเป็นความลับ ยกเว้นในกรณีที่กฎหมายกำหนดให้ทำการเปิดเผย ผู้ไกล่เกลี่ยควรจะกล่าวสรุปเพิ่มเติมเกี่ยวกับขั้นตอนของกระบวนการไกล่เกลี่ย และหลักเกณฑ์พื้นฐาน ในการเจรจาต่อรองกัน

3. การสร้างความไว้วางใจและไม่ตรีจิต คู่พิพาทมักจะไม่วางใจ ผู้ไกล่เกลี่ยหรือให้ข้อมูลหรือเรื่องราวเกี่ยวกับข้อพิพาท เว้นแต่จะเกิดความไว้วางใจในตัวผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งผู้ไกล่เกลี่ยสามารถสร้างความไว้วางใจได้ด้วยคำพูดและการกระทำ

4. การฟัง เป็นหน้าที่สำคัญประการหนึ่งของผู้ไกล่เกลี่ย ดังนั้น หากคู่พิพาทกำลังพูดอยู่ผู้ไกล่เกลี่ยควรตั้งใจฟัง หากท่านไม่ได้ฟังท่านก็ไม่ได้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย

5. ตั้งคำถาม ส่วนหนึ่งของการได้มาซึ่งข้อมูลหรือเรื่องราวที่พิพาทจะ ได้มาจากการที่ผู้ไกล่เกลี่ยตั้งคำถามต่างๆ ต่อไปนี้เป็นลักษณะของคำถามและรายละเอียด ว่าเมื่อใด ผู้ไกล่เกลี่ยควรถาม คำถามเพื่อหาความกระจ่าง, คำถามเพื่อเปิดประเด็น คำถามปิด การตั้งคำถามเพื่อตัดสินใจ การตั้งคำถามหลายคำถามในคราวเดียว

6. การกำหนดประเด็น ในระหว่างที่คู่พิพาทแต่ละฝ่ายกล่าวเปิด ประเด็นของตนนั้นผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องคิดแจ่มแจ้งในใจให้ได้ว่าคู่พิพาทแต่ละฝ่ายต้องการเจรจากันใน ปัญหาใดบ้าง การที่ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถแจ่มแจ้งปัญหาได้ก็ย่อมจะช่วยคู่พิพาทให้กำหนดประเด็นที่จะเจรจากันได้

7. การแปลงคำพูด บางครั้งการเจรจาในระหว่างการไกล่เกลี่ย ของคู่พิพาทอาจเป็นไปอย่างดุเดือด ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องแปลงคำพูดที่คู่พิพาทใช้ ให้ออกมาเป็นถ้อยคำ ที่ไม่ทำให้คู่พิพาทอีกฝ่ายโมโหมากขึ้นโดยใช้คำกลาง ๆ

8. วางตัวเป็นกลาง ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องมีจรรยาบรรณในการวางตัวเป็น กลางหรือยินดีช่วยเหลือคู่พิพาทเท่า ๆ กัน หากผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถวางตัวเป็นกลางได้ ก็ควรจะถอน ตัวจากการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

9. การให้อำนาจแก่คู่พิพาท คู่พิพาทเป็นผู้มีสิทธิที่จะตัดสินใจ เกี่ยวกับผลของการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีควรจะแจ้งให้คู่พิพาททราบว่าคู่พิพาทเป็นผู้ควบคุม การตัดสินใจทุกอย่างตลอดเวลาของการไกล่เกลี่ย



10. ตรวจสอบถึงความเป็นไปได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะเป็นผู้ที่จะช่วยคู่พิพาทในการกำหนดว่าข้อตกลงที่มีการเสนอเป็นทางเลือกนั้นทำได้จริงหรือไม่ และตรงตามคู่พิพาทต้องการหรือไม่

11. การทำสัญญาหากคู่พิพาทตกลงกันได้ก็จะมีการทำสัญญา สัญญาดังกล่าวจะต้องมีความชัดเจนและรัดกุม หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดหรือหลายฝ่าย ไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนดของสัญญา ก็จะต้องมีการฟ้องร้องขอให้ศาลบังคับทำให้ไม่ได้ประโยชน์อะไรจากการไกล่เกลี่ย เมื่อมีการบังคับเกิดขึ้นข้อตกลงในสัญญาก็ไม่เป็นความลับ

การศึกษาเกี่ยวกับคนกลางในการไกล่เกลี่ย สรุปได้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยควรมีบทบาทอย่างแท้จริง คือเป็นผู้รับฟังปัญหาของคู่พิพาทและหาทางระงับตามที่คู่พิพาทเห็นชอบ ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ช่วยให้คู่พิพาทสร้างความมั่นใจขึ้นมาใหม่ เพื่อว่าจะหาทางแก้ปัญหาให้กันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถระงับข้อพิพาทให้สำเร็จได้โดยทำให้เห็นว่าตนไม่ได้ดูแลในความต้องการหรือความจำเป็นของคู่พิพาท ผู้ไกล่เกลี่ยมีได้มีหน้าที่ที่จะชี้ว่าใคร “ถูกหรือผิด” แต่เพื่อรับทราบปัญหาที่แต่ละฝ่ายมีอยู่ว่าเป็นอย่างไรและ หาวิธีตกลงกันได้ เนื่องจากคู่พิพาทต่างมีมุมมองต่อสถานการณ์ที่แตกต่างกัน อยากรู้ก็ตาม การไกล่เกลี่ยผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรด่วนสรุปเอาเองว่าทุกฝ่ายสามารถเข้าใจปัญหาในมุมมองเดียวกันได้ ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องฟังเรื่องอย่างตั้งใจและรับทราบปัจจัยที่แต่ละฝ่ายจะเน้นบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยในการรวบรวมข้อมูลหรือเรื่องราวต่าง ๆ จะต้องเป็นอย่างมีแบบแผนและมีความอดทน ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ที่ช่วยให้คู่พิพาทได้ปรับเปลี่ยนแนวความคิดจากเดิมซึ่งมีท่าทีเป็นปฏิปักษ์กันไปเป็นท่าทีที่ประนีประนอมกัน ผู้ไกล่เกลี่ยมีหน้าที่ทำให้คู่พิพาทร่วมกันหาทางแก้ปัญหาให้กันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยที่ดีนั้นจะต้องทุ่มเทเวลาและความสามารถให้นานพอที่จะรับทราบข้อเท็จจริงและปัญหาต่าง ๆ และยังคงวางตัวเป็นกลางเพื่อว่าข้อเท็จจริงและปัญหาดังกล่าวจะนำท่านไปสู่มุมมองใหม่ที่คู่พิพาทอาจตกลงกันได้ การไกล่เกลี่ยจะเน้นไปที่การเจรจา ต่อรองในประเด็นปัญหาที่คู่พิพาทสามารถแก้ไขได้และมีทรัพยากรที่จะนำมาใช้ระงับข้อพิพาทได้ ในการไกล่เกลี่ยไม่ใช่ประเด็นปัญหาต่าง ๆ จะสามารถนำมาเจรจาไกล่เกลี่ยกันได้ทั้งหมด เพราะคู่พิพาทเองก็ไม่มีความสามารถทุกอย่างที่จะนำมาใช้แก้ไขทุกปัญหา

#### 2.4 แนวคิดเกี่ยวกับข้อพิพาท

เมื่อนุชย์มาอาศัยอยู่รวมกันเป็นจำนวนมาก จนเกิดเป็นชุมชน สมาชิกในชุมชนนั้นย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะต้องมีความขัดแย้งหรือการกระทบกระทั่งกัน ไม่ว่าจะเป็นการขัดแย้ง

กันในเรื่องของทรัพย์สิน อาหาร ที่อยู่อาศัย สิทธิหน้าที่ระหว่างกันหรือในเรื่องชีวิต เนื้อตัว ร่างกาย เป็นต้น ทั้งนี้คดีที่สมควรเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ย ได้แก่<sup>46</sup>

- 1) คดีที่คู่ความต้องการยุติข้อพิพาทด้วยการเจรจาตกลงกันเอง
- 2) คดีที่คู่ความหรือทนายความมีปัญหาในการติดต่อเพื่อเจรจาตกลงกัน หรือคดีที่เรียกว่า “ฟ้องก่อนแล้วจึงค่อยเจรจา”
- 3) คดีที่คู่ความมีสาเหตุโกรธเคืองกันเป็นส่วนตัวหรือมีอิทธิ จนเป็นเหตุให้ไม่ยอมเจรจา
- 4) คดีที่การแก้ปัญหาข้อขัดแย้งด้วยวิธีการตกลงกันเป็นผลดีมากกว่าการชี้ขาดข้อพิพาทโดยอาศัยกฎหมายหรือกำหนดกฎเกณฑ์ทางศีลธรรมและจริยธรรม
- 5) คดีที่คนกลางยังไม่มีโอกาสชี้แนะให้คู่ความตกลงกันได้
- 6) คดีที่คู่ความเคยมีความสัมพันธ์กันมาก่อนหรือคดีที่คู่ความยังคงมีความสัมพันธ์กันต่อไปในอนาคต
- 7) คดีที่คู่ความมีข้อโต้แย้งกันเกี่ยวกับปัญหาข้อเท็จจริงหรือการตีความตามปัญหานั้น
- 8) คดีที่คู่ความมีแรงกระตุ้นที่จะตกลงกัน เนื่องจากระยะเวลาที่เนิ่นนานค่าใช้จ่ายในการดำเนินคดีที่สูงหรือปัจจัยอื่น ๆ
- 9) คดีที่ปรากฏว่าอุปสรรคในการระงับข้อพิพาทนั้นเกิดจากตัวทนายความไม่ใช่เกิดจากคู่ความ

ส่วนคดีที่ไม่สมควรนำเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย ได้แก่<sup>47</sup>

- 1) คดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งมีอำนาจในการต่อรองสูงกว่าคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งมาก
- 2) คดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายไม่สมัครใจเข้าสู่ระบบการไกล่เกลี่ย
- 3) คดีที่คู่ความฝ่ายหนึ่งไม่มีความไว้วางใจคู่ความอีกฝ่ายหนึ่งหรือคดีที่คู่ความทั้งสองฝ่ายไม่มีความไว้วางใจกันอย่างชัดเจน ซึ่งอาจสืบเนื่องมาจากเจรจาต่อรองที่ไม่เป็นธรรมในอดีตหรือเนื่องจากมาจากความเชื่อที่ว่าจะไม่มีทางตกลงกันได้โดยสุจริต
- 4) คดีที่คู่ความมีความคิดว่าพยานหลักฐานของตนมีน้ำหนักเพียงพอที่จะทำให้ชนะคดีได้และการให้ศาลชี้ขาดตัดสินคดีเป็นสิ่งจำเป็น

นอกจากนี้ในทางกฎหมาย ยังสามารถแบ่งข้อพิพาทได้เป็น 4 ประเภท ดังต่อไปนี้

<sup>46</sup> สุวิชา สุขเกษมมพทัย, *กระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญากับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา*. [https://pkwc.coj.go.th/th/file/get/file/202006105c112b1bbede\\_2a05aee\\_03bf15b3ff366113945.pdf](https://pkwc.coj.go.th/th/file/get/file/202006105c112b1bbede_2a05aee_03bf15b3ff366113945.pdf).

<sup>47</sup> อริยพร โพธิ์ใส. หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา. *จุลนิติ*. 19(1), หน้า 75.

### 2.4.1 ข้อพิพาททางแพ่ง

ข้อพิพาทคดีแพ่ง คือข้อพิพาทที่เกิดจากการผิดสัญญา หรือข้อตกลงระหว่าง คู่พิพาทหรือบุคคลทั้ง 2 ฝ่าย และมีการเรียกร้องค่าเสียหายหรือสินไหมทดแทน อาทิ คดีกู้ยืมเงิน คดีเช่าทรัพย์ คดีตัวเงิน คดีผิดสัญญา คดีจำนอง คดีซื้อขาย คดีมรดก ซึ่งจำเป็นจะต้องจ้างทนาย ในการฟ้องร้องดำเนินคดีในชั้นศาล บางครั้งเมื่อคู่พิพาทสามารถตกลงกันได้ว่าไม่ต้องการให้ไปถึงชั้น ชั้นโรงชั้นศาล ก็สามารถเลือกใช้วิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกนอกศาลได้ (Alternative Dispute Resolution, ย่อ: ADR) ซึ่งวิธีการระงับข้อพิพาททางเลือกนอกศาลประกอบด้วย การเจรจา (Negotiation), การไกล่เกลี่ย (Conciliation), การประนีประนอมข้อพิพาท (Mediation) และการใช้ กระบวนการอนุญาโตตุลาการ (Arbitration) กระบวนการเหล่านี้จะไม่มีการบันทึกในประวัติ และค่อนข้างสะดวกกับคู่พิพาทมากกว่า เนื่องจากไม่มีความจำเป็นที่จะต้องเดินทางไป เพื่อชั้นศาล บ่อยครั้งและมีระยะเวลาในการดำเนินคดีที่สั้นกว่าและไม่ซับซ้อนเท่ากับในชั้นศาล อีกทั้งไม่จำเป็นที่ จะต้องเปิดเผยรายละเอียดส่วนตัวแก่สาธารณะ จึงทำให้การระงับข้อพิพาททางเลือกนอกศาล ในคดีแพ่งเป็นที่นิยม อย่างเช่น กรณีการผิดสัญญาว่าจ้างในการก่อสร้างอาคารที่ไม่สำเร็จตาม ระยะเวลาที่กำหนด กรณีฟ้องร้องค่าเสียหายบริษัทที่ทำผิดสัญญา หรือ คดีการแบ่งมรดก ของครอบครัว เป็นต้น<sup>48</sup>

นอกจากนี้ยังรวมถึงข้อพิพาทที่เกิดจากการกระทำใดๆ และก่อให้เกิดความเสียหายทางแพ่งและพาณิชย์ด้วย เช่น ความเสียหายจากการทำเลเมิดทำให้เสื่อมเสียชื่อเสียง หรือ ทรัพย์สินเสียหาย การละเมิดลิขสิทธิ์สิทธิบัตร หรือเครื่องหมายการค้า เป็นต้น<sup>49</sup>

### 2.4.2 ข้อพิพาททางแพ่งเกี่ยวกับทางอาญา

คดีแพ่งที่เกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา หมายถึง คดีแพ่งที่มีมูลมาจากการกระทำ ความผิดทางอาญา หรือความรับผิดในทางแพ่งเกิดจากผลของการกระทำความผิดอาญาโดยตรง เช่น ความผิดทางอาญาเกี่ยวกับชีวิต ร่างกาย จิตใจ เสรีภาพ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สิน ผู้เสียหายที่ได้รับ อันตรายหรือเสียหายจากการกระทำความผิดอาญาดังกล่าวนั้นย่อมเรียกค่าสินไหมทดแทนในทาง แพ่งได้

<sup>48</sup> สถาบันอนุญาโตตุลาการ. การระงับข้อพิพาททางแพ่ง. <https://thac.or.th/th/alternative-settlement-of-civil-cases>.

<sup>49</sup> เรื่องเดียวกัน.

ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 40 บัญญัติไว้ว่า “การฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาจะฟ้องต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ การพิจารณาคดีแพ่งต้องเป็นไปตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง”

คดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญามีผลในทางกฎหมายแตกต่างจากคดีแพ่ง คดีอาญาโดยทั่วไป ดังนี้<sup>50</sup>

- 1) ผู้เสียหายมีสิทธิที่จะฟ้องคดีส่วนแพ่งได้ทั้งต่อศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาหรือต่อศาลที่มีอำนาจชำระคดีแพ่งก็ได้ ซึ่งคดีแพ่งปกติจะฟ้องที่ศาลซึ่งพิจารณาคดีอาญาไม่ได้
- 2) ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ พนักงานอัยการมีอำนาจเรียกร้องให้จำเลยคืนทรัพย์สินหรือชดใช้ราคาที่ถูกประทุษร้ายในคดีลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ครอบครอง ฉ้อโกง ยักยอกหรือรับของโจรแก่ผู้เสียหายโดยขอมาในคดีอาญานั้นๆ ก็ได้
- 3) ในคดีอาญาที่พนักงานอัยการเป็นโจทก์ ผู้เสียหายมีสิทธิยื่นคำร้องต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญาขอให้จำเลยชดใช้ค่าสินไหมทดแทน โดยถือว่าคำร้องเป็นคำฟ้อง และผู้เสียหายอยู่ในฐานะโจทก์ในคดีส่วนแพ่ง

สรุปว่าคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญาก็คือคดีแพ่งนั่นเอง การดำเนินการฟ้องร้องต้องดำเนินการตามหลักการหลักทั่วไปของประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เช่น ต้องมีการร่างคำฟ้องให้ครบถ้วนตามกฎหมาย ฟ้องต่อศาลในคดีแพ่งที่มีเขตอำนาจ และเสียค่าธรรมเนียมศาล เป็นต้น แต่ด้วยสถานะของความเป็นคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องคดีอาญา กฎหมายยังเปิดโอกาสให้ผู้เสียหายมีช่องทางเรียกร้องค่าเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิดได้ โดยตรงต่อศาลที่พิจารณาคดีอาญานั้นก็ได้กล่าวคือ ผู้เสียหายยังมีสิทธิที่จะใช้ช่องทางตามผลทางกฎหมาย ข้อ 2 และข้อ 3 ได้ด้วย โดยใช้สิทธิผ่านทางพนักงานอัยการมีคำขอในคดีอาญาที่ฟ้องร้องแทนผู้เสียหาย หรือโดยผู้เสียหาย ยื่นคำร้องเรียกร้องค่าเสียหายเข้ามาในคดีอาญาด้วยตนเองก็ได้ และที่สำคัญไม่ต้องเสียค่าธรรมเนียม ศาลเหมือนเช่นคดีแพ่งปกติ<sup>51</sup>

<sup>50</sup> ศุภชัย เกื้อสุวรรณ. คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญา. กรณีปัญหาการเยียวยาผู้เสียหายในทางแพ่ง. (การค้นคว้าอิสระปริญญาโทชั้นปริญญาตรี ไม่ได้ตีพิมพ์). มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2560, หน้า 15.

<sup>51</sup> กลุ่มนิติกร กรมพัฒนาที่ดิน. คดีแพ่งเกี่ยวข้องกับคดีอาญาคืออะไร. <http://ofs101.ldd.go.th/LDDOFS/ofskm03/03/0303/2564/030325640021.pdf>.

### 2.4.3 ข้อพิพาททางอาญา

สำหรับข้อพิพาททางอาญานั้น สามารถแบ่งตามความเสียหายได้เป็น 2 ประเภท ได้แก่ ข้อพิพาททางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และข้อพิพาททางอาญาที่เป็นความผิดอาญาแผ่นดินหรือยอมความไม่ได้ ดังนี้<sup>52</sup>

#### 1) ข้อพิพาททางอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้

ข้อพิพาททางอาญาใดที่ส่งผลกระทบต่อความเสียหายเพียงแก่ตัวบุคคล และมีลักษณะความรุนแรงเพียงเล็กน้อยและไม่กระทบต่อบุคคลอื่นหรือสังคมส่วนรวม ข้อพิพาทดังกล่าว เป็นเรื่องของกรรมาธิการระดับบุคคล ดังนั้น กฎหมายจึงให้อิสระแก่บุคคลที่ได้รับ ความเสียหายที่จะสามารถตัดสินใจว่าจะต้องการลงโทษหรือให้อภัยต่อการกระทำผิดที่ได้กระทำ ต่อตน เพราะฉะนั้นข้อพิพาทในลักษณะดังกล่าวนี้จึงถือว่าเป็นข้อพิพาทที่สามารถยอมความกันได้ เพราะเป็นข้อพิพาทที่เกิดจากการกระทำผิดซึ่งกระทบต่อสิทธิส่วนตัว หรือส่วนบุคคลเท่านั้น จึงเป็นกรณีที่เกิดขึ้นมาจากการกระทำผิดอาญาที่เป็นความผิดอันยอมความได้ คู่กรณีสามารถตกลงยอมความกันได้

ตัวอย่างเช่น กรณีนายมีใส่ร้ายนางมาว่าประพฤติดนคชชู้โดยนำไปพูดกับผู้อื่นจนเป็นเหตุให้นางมาได้รับความอับอาย ดังนั้น การกระทำของนายมีจึงเป็นการกระทำความผิดอาญาตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา 326 ความผิดฐานหมิ่นประมาท แต่เนื่องจาก ข้อพิพาทระหว่างนายมีกับนางมาเป็นข้อพิพาทที่เกิดจากการกระทำที่ก่อให้เกิดความเสียหายต่อ นางมาเป็นการส่วนตัว จึงสามารถนำข้อพิพาทดังกล่าวเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยได้

ข้อสังเกตคือ การระงับข้อพิพาททางอาญาที่ยอมความกันได้เป็นข้อพิพาท ซึ่งสามารถยุติข้อพิพาทได้โดยการไกล่เกลี่ยเนื่องจากเป็นความเสียหายส่วนบุคคล และถ้ากระบวนการ ระงับข้อพิพาทประสบความสำเร็จ ผู้เสียหายอาจยินยอมถอนคำร้องทุกข์ ยอมความ หรือถอนฟ้องแต่ กระบวนการระงับข้อพิพาททางอาญายังมีความแตกต่างกันตามประเภทของคดีอาญาซึ่งคดีอาญา บางประเภทไม่อาจยุติข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยได้ เช่น ความผิดอาญาลหุโทษ และความผิด อาญาต่อแผ่นดิน เป็นต้น

#### 2) ข้อพิพาททางอาญากับความผิดต่อแผ่นดิน

การกระทำใดผิดกฎหมายอาญาและส่งผลให้เกิดความเสียหาย หรือ ผลกระทบต่อทั้งตัวบุคคลและสังคมส่วนรวม ผลกระทบจากข้อพิพาทดังกล่าวมิได้เกิดขึ้นกับ เพียงแค่ตัวบุคคลใดบุคคลหนึ่งเท่านั้น แต่ยังส่งผลกระทบต่อสังคมโดยรวมด้วย เพราะฉะนั้น เมื่อ

<sup>52</sup> วนิดา อินทรอำนาจ. *กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. จาก [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=2970](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2970).



มีการกระทำอันนำมาซึ่งข้อพิพาทในลักษณะดังกล่าว รัฐย่อมมีอำนาจในการดำเนินการตามแนวทางที่ได้กำหนดไว้ ซึ่งก็คือการดำเนินกระบวนการทางกฎหมาย ข้อพิพาทดังกล่าวนี้ จึงเป็นข้อพิพาทที่เกิดมาจากการกระทำ ความผิดอันมีลักษณะที่กระทบต่อสังคมโดยรวม ซึ่งอาจเรียกได้ว่าความผิดต่อแผ่นดิน อันทำให้เป็นความผิดที่ไม่สามารถยอมความกันได้ สาเหตุของการเกิดข้อพิพาททางอาญานั้น จะเป็นเรื่องเกี่ยวกับการละเมิดหรือฝ่าฝืนบทบัญญัติแห่งกฎหมายอาญา กล่าวคือ บทบัญญัติกฎหมายอาญาจะกำหนดไว้ว่าการกระทำใดหรือการงดเว้นการกระทำใดบ้างที่ถือถือว่าเป็นการกระทำความผิดทางอาญา และหากมีบุคคลกระทำการฝ่าฝืนบทบัญญัติ ดังกล่าว ไม่ว่าจะเป็นการกระทำความผิดหรือการกระทำใดๆ ก็ตามก็ย่อมนำมาซึ่งข้อพิพาททางอาญาขึ้น<sup>53</sup>

เมื่อพิจารณาถึงสาเหตุของการเกิดข้อพิพาททางอาญาแล้ว จะเห็นได้ว่าสาเหตุของการเกิดข้อพิพาทมีที่มาจากกรกระทำอย่างหนึ่งอย่างใด อันเป็นการละเมิดต่อบทบัญญัติของกฎหมายอาญา เช่น วัฒนธรรม การเมือง ศาสนา เศรษฐกิจ การจัดสรรทรัพยากร โครงสร้างองค์กร พฤติกรรมและนิสัยส่วนบุคคล ความต้องการและเป้าหมายที่แตกต่าง เป็นต้น

#### 2.4.4 ข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องอื่น

ข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องอื่นได้แก่ ข้อพิพาทแรงงาน ข้อพิพาทเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมหรือข้อพิพาทเกี่ยวกับคดีผู้บริโภค ซึ่งข้อพิพาทเหล่านี้จะเกี่ยวข้องกับความเสียหายให้กับประชาชนจำนวนมาก เช่น การเรียกค่าจ้างจากนายจ้าง การเลิกจ้างโดยไม่เป็นธรรม การประท้วง หรือเรียกร้องไม่ให้มีการก่อสร้างโรงงานไฟฟ้าต่างๆ โรงงานกำจัดขยะมูลฝอย หรือความเสียหายที่เกิดจากสินค้าหรือบริการ เป็นต้น

#### 2.5 แนวคิดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเกี่ยวกับการรักษาความลับในประเทศไทย ได้ถูกระบุไว้ในประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม หมวดที่ 2 ว่าด้วยจริยธรรม เกี่ยวกับการปฏิบัติหน้าที่ ส่วนที่ 4 การรักษาความลับ ข้อ 10 ระบุว่า “ผู้ประนีประนอมจักต้องเก็บรักษาบรรดาข้อมูล หรือข้อเท็จจริงต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยหรือที่ตนได้รู้เห็นมาอันเนื่องจากการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมไว้เป็นความลับ เว้นแต่คู่ความจะตกลงกันเป็นอย่างอื่น เป็นกรณีที่ต้องเปิดเผยตามที่ กฎหมายกำหนดหรือเพื่อวัตถุประสงค์ ในการดำเนินการหรือหรือบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ”<sup>54</sup>

<sup>53</sup> จุฬารัตน์ ยะปะนัน. ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้. *วารสารจุลนิติ*, 7(2), 151.

<sup>54</sup> ศูนย์วิทยการระงับข้อพิพาททางเลือก. ใน *ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม*. สำนักงรับข้อพิพาทสำนักงานศาลยุติธรรม. 2555, 13.



ประมวลจริยธรรมดังกล่าวมีคำอธิบายว่า กระบวนการไกล่เกลี่ยมีการดำเนินการที่เป็นความลับ เนื่องจากประสงค์ให้คู่ความสามารถพูดคุยและเปิดเผยข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อพิพาทได้อย่างเต็มที่ รวมทั้งเสนอเงื่อนไขหรือทางออกสำหรับข้อพิพาทที่เกิดขึ้นโดยไม่ต้องระแวงว่าข้อมูลที่เปิดเผยไปนั้น จะส่งผลเสียต่อรูปคดีหรือชื่อเสียงผลประโยชน์ได้เสียของตนไม่ว่าในทางใด ๆ ดังนั้น ผู้ประนีประนอมจึงต้องรักษาข้อมูลที่ได้รับจากคู่ความไว้เป็นความลับอย่างเคร่งครัดไม่แพร่งพรายให้กับบุคคลภายนอกทราบ เว้นแต่ คู่ความตกลงกันให้เปิดเผยได้ เช่น คู่ความอาจยินยอมให้นำข้อมูลหรือภาพเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย ที่ทำขึ้นไปใช้เพื่อประโยชน์ในการประชาสัมพันธ์แก่การศึกษาอบรมหรือเป็นกรณีศึกษาที่กฎหมายบังคับให้เปิดเผยข้อมูลนั้นซึ่งทำให้ต้องเปิดเผยข้อมูล ตามหน้าที่ที่กฎหมายกำหนด หรือเป็นการเปิดเผยเพื่อวัตถุประสงค์ของการดำเนินการ หรือบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความ เช่น เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการตีความว่าข้อตกลงประนีประนอมยอมความที่ทำขึ้นมีความหมายอย่างไร ทั้งนี้ เพื่อให้เกิดการบังคับตามสัญญาประนีประนอมที่ทำขึ้นให้สอดคล้องกับความประสงค์ของคู่ความ เป็นต้น<sup>55</sup>

อย่างไรก็ตาม ผู้ประนีประนอมอาจสื่อสารสาระสำคัญของข้อมูลที่เห็นว่าจำเป็นและสำคัญที่จะช่วยให้คู่ความสามารถเจรจาตกลงกันได้ให้คู่ความอีกฝ่ายหนึ่งทราบ เว้นแต่เป็นข้อมูลที่คู่ความได้ระบุว่า เป็นข้อมูลที่เปิดเผยให้เฉพาะผู้ประนีประนอมเท่านั้น ในทางปฏิบัติสำหรับการไกล่เกลี่ยในประเทศไทย ผู้ไกล่เกลี่ยจะใช้วิธีการบันทึกข้อตกลงไว้ในทำนองว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายให้สัญญาว่าจะไม่นำข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้นจากการเจรจาไปใช้เป็นพยานหลักฐานในคดี” หรือมีการ ระบุในรายละเอียดไว้ว่า “คู่ความทั้งสองฝ่ายให้สัญญาว่า จะไม่นำข้อเท็จจริง ข้อเสนอหรือความเห็นซึ่งเสนอความเห็นหรือข้อเสนอนั้น การดำเนินการ ตลอดจนคำรับฟัง ซึ่งคู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งได้เปิดเผยในชั้นไกล่เกลี่ยไป เปิดเผย หรือใช้เป็นพยานหลักฐาน หรือใช้ประโยชน์ใด ๆ ในชั้นพิจารณาคดีไม่ว่า การไกล่เกลี่ยจะมีประเด็นเกี่ยวเนื่องถึงข้อพิพาทอันเป็นมูลแห่งกระบวนการพิจารณาไกล่เกลี่ยหรือไม่” โดยบันทึกข้อตกลงแบบหลังเป็นการแปลถ้อยคำมาจากภาษาอังกฤษของกฎเกณฑ์ในเรื่องที่บัญญัติอยู่ในรูปกฎหมายกลาง (Model Law) ของข้อบังคับเรื่องการประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการธิการว่าด้วยกฎหมายการค้ำระหว่างประเทศแห่งสหประชาชาติ (UNCITRAL)<sup>56</sup>

<sup>55</sup> ศูนย์วิทยการระงับข้อพิพาททางเลือก. เรื่องเดิม. หน้า 15.

<sup>56</sup> สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. ใน *ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม*. สำนักพิมพ์ธนาพรสง.

### 3. ทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

การไกล่เกลี่ยเพื่อยุติข้อพิพาทที่เกิดขึ้นนั้น มีทฤษฎีเกี่ยวกับไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่สำคัญ 2 ประการ ที่อธิบายถึงขั้นตอนการเจรจา ได้แก่ ทฤษฎีการแข่งขัน (Competitive Theory) และ ทฤษฎีการแก้ปัญหา (Problem-Solving Theory) ซึ่งทั้งสองทฤษฎีประกอบด้วยขั้นตอนและองค์ประกอบพื้นฐานที่สำคัญที่จะให้เข้าถึงการเจรจาและช่วยให้นักกฎหมายเข้าใจธรรมชาติของกระบวนการเจรจาที่จะบรรลุเป้าหมายที่ต้องการ ดังมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### 3.1 ทฤษฎีการแข่งขัน

นักกฎหมายและนักศึกษากฎหมายส่วนใหญ่มีความเห็นว่า บุคคลที่เข้าสู่กระบวนการเจรจาที่มีประสิทธิภาพนั้นต้องเป็นนักกฎหมายหรือผู้ที่มีความรู้ทางกฎหมาย และสามารถรักษาผลประโยชน์ของคู่ขัดแย้งได้ โดยได้รับผลออกมาอย่างเป็นรูปธรรม ซึ่งอาจเป็นเงินหรือวัตถุก็ได้ โดยสรุปพฤติกรรมนักกฎหมายประเภทนี้ถือหลักยุทธศาสตร์แบบแข่งขัน โดยผู้เจรจาหรือนักกฎหมายตามทฤษฎีแข่งขันมักจะเป็นผู้แข็งกร้าว ยืนอยู่ในจุดของตน โดยการเรียกร้องและพยายามให้ฝ่ายของตนได้ชัยชนะจากการเจรจา ตามหลักที่ว่าผู้เข้มแข็งกว่า ย่อมสามารถอยู่ในสังคมได้อย่างแท้จริง บางคนอาจประสงค์ให้นักกฎหมายประเภทนี้เป็นตัวแทนในการเจรจา นอกจากนี้ สมมติฐานเบื้องต้นของทฤษฎีแข่งขันนี้ได้แก่ สังคมอยู่ภายใต้การปกครองหรือการครอบงำโดยผู้ที่เห็นแก่ประโยชน์ส่วนตัวในสถานการณ์ของการเจรจาแต่ละฝ่าย ทั้งนักกฎหมายและลูกค้ามีความประสงค์จะให้บรรลุความต้องการของตนมากที่สุด รูปแบบการเจรจากำหนดขึ้นโดยผลประโยชน์ของตนเองเป็นสำคัญ เพื่อให้ตนเองได้รับผลประโยชน์มากที่สุด และอีกฝ่ายหนึ่งต้องสูญเสีย รูปแบบนี้คล้ายยุทธศาสตร์ทางการทหารที่ใช้กลอุบายเพื่อเป้าหมายที่ได้รับชัยชนะ<sup>57</sup>

ทฤษฎีการแข่งขันมองโลกในแง่ที่ว่าทรัพยากรมีอยู่อย่างจำกัด ซึ่งจะต้องแบ่งปันโดยการแข่งขันกันเพื่อให้ประสบความสำเร็จในแต่ละเรื่อง ทำให้มนุษย์กลายเป็นศัตรูกัน ระบบแข่งขันปันทรัพยากรที่มีอยู่อย่างจำกัดได้แก่ การแจกจ่ายโดยมีฝ่ายหนึ่งได้และอีกฝ่ายหนึ่งเสีย ภายใต้ทฤษฎีการแข่งขันนี้วัตถุประสงค์เบื้องต้นของนักกฎหมาย คือการควบคุมขั้นตอนการเจรจา ข้อขัดแย้งในการเผชิญหน้ากัน นักกฎหมายผู้ซึ่งเข้าใจระบบการแข่งขันจะได้เปรียบในการกำหนดรูปแบบและ

<sup>57</sup> พริยะ ศิริโพธิ์พันธุ์กุล. บทบาทการไกล่เกลี่ยในการจัดการข้อร้องเรียน: ประสบการณ์ของสำนักงาน

ขั้นตอนของการเจรจา การต่อรองที่แข็งกร้าวจะเหนือกว่าฝ่ายที่ด้อยกว่า ดังนั้นข้อขัดแย้งจึงยุติลงได้ แต่ผลของการเจรจาจะคาดหมายได้ยาก<sup>58</sup>

### 3.2 ทฤษฎีการแก้ไขปัญหา

ทฤษฎีการแก้ไขปัญหากล่าวไว้ว่า ผู้เข้าร่วมเจรจาทุกคนมีผลประโยชน์ร่วมกัน บางประการ ถ้าไม่มีสิ่งอื่น ทุกคนอาศัยอยู่ในสภาพแวดล้อมของสังคมเดียวกันและมีส่วนในการแก้ไขปัญหาร่วมกัน เพื่อทำข้อตกลงด้วยความสมัครใจ ภายใต้ทฤษฎีการแก้ไขปัญหาคือข้อขัดแย้งที่เป็นปัญหาที่ต้องศึกษา และการแก้ไขปัญหาร่วมกันโดยคู่ความทั้งสองฝ่าย ในขณะที่ลักษณะของทฤษฎีการแก้ไขปัญหา นักกฎหมายทั้งสองฝ่ายเผชิญหน้ากัน แต่ละฝ่ายต้องต่อสู้เพื่อชัยชนะในข้อตกลงที่ฝ่ายตนได้เปรียบ ส่วนทฤษฎีการแก้ไขปัญหามองเห็นว่านักกฎหมายทั้งสองฝ่ายควรนั่งเคียงข้างกัน ทำงานร่วมกันและช่วยกันแก้ไขปัญหามาเพื่อประโยชน์ร่วมกัน ทฤษฎีการแก้ไขปัญหามีหลักการสำคัญมีหลัก 5 ประการ ดังนี้<sup>59</sup>

- 1) แยกปัญหา ความสัมพันธ์ส่วนตัวออกจากข้อขัดแย้งและแก้ไขในแต่ละปัญหาแยกต่างหากจากกัน
- 2) เน้นความสำคัญ ประโยชน์ที่เสีย และความต้องการของคู่ความไม่ใช่ฐานะของคู่ความ การเน้นถึงฐานะที่แตกต่างกันของคู่ความจะทำให้มีการประนีประนอมยอมความยากขึ้น คู่ความต้องหาทางประสานผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายและเน้นถึงผลประโยชน์ร่วมกัน
- 3) คิดหาทางเลือกหลายวิธี ซึ่งคู่ความจะได้ประโยชน์ร่วมกันจึงควรแยกการระดมความคิดหาทางแก้ไขปัญห ออกจากการประเมินปัญหาเพื่อหาทางแก้ไขเพื่อเป็นประโยชน์กับคู่ความทุกฝ่าย
- 4) ยืนยันการใช้องค์ประกอบต่าง ๆ ที่ต้องนำมาใช้ในการตัดสินใจ เพื่อประเมินทางเลือก
- 5) เข้าใจและปรับปรุงทางเลือกที่ดีที่สุดในการเจรจาตกลงทำสัญญา ซึ่งเป็นวิธีที่ดีที่สุดในการประเมินข้อเสนอเพื่อจะตกลงกัน ผู้เจรจาควรยอมรับข้อเสนอของอีกฝ่าย หากข้อเสนอที่ดีกว่าทางเลือกตามข้อเสนอของตน

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นเรื่องของความเป็นมา แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยลำดับต่อไปจะเป็นการกล่าวถึง

<sup>58</sup>ชลัท ประเทืองรัตน. การเจรจาแบบมุ่งผลแพ้ชนะ. [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเจรจาแบบมุ่งผลแพ้ชนะ\\_\(Distributive\\_Negotiation\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเจรจาแบบมุ่งผลแพ้ชนะ_(Distributive_Negotiation)).

<sup>59</sup>กรมพระธรรมนูญ. การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของกระทรวงกลาโหม. กรมพระธรรมนูญ, 2564, 2-3.

การเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน  
ของประเทศไทยและต่างประเทศ ได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์  
ซึ่งมีความสำคัญต่อการวิเคราะห์เกี่ยวกับข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ย  
ข้อพิพาทภาคประชาชนต่อไป



### บทที่ 3

## เปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทภาคประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ

เมื่อมนุษย์มาอยู่รวมกันจำนวนมากเป็นชุมชน ย่อมหลีกเลี่ยงไม่ได้ที่จะมีปัญหาความขัดแย้งกัน ซึ่งหากไม่สามารถตกลงกันได้ต้องฟ้องคดีต่อศาลก็จะทำให้มีปริมาณคดีในศาลเป็นจำนวนมาก ทำให้ปัญหาความขัดแย้งดังกล่าวได้รับการแก้ไขล่าช้า ดังนั้นจึงมีแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขึ้น โดยส่งเสริมสนับสนุนให้คนในชุมชนรวมตัวกันเพื่อจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้น โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้ศูนย์ดังกล่าวทำหน้าที่เป็นคนกลางในการจัดการความขัดแย้งที่เกิดขึ้นในชุมชน และมีการตรากฎหมายเพื่อรับรองให้ผลของการไกล่เกลี่ยนั้นสามารถบังคับกันได้ ในทางปฏิบัติ โดยในบทนี้ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาคำเปรียบเทียบกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

#### 1. กฎหมายของประเทศไทย

สำหรับกฎหมายของประเทศไทยที่มีความเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในการศึกษาคำครั้งนี้ ได้แก่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ดังมีรายละเอียดต่อไปนี้

##### 1.1 พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศไทยตราขึ้นโดยผ่านความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติแห่งชาติและประกาศใช้เป็นกฎหมายฉบับแรก คือ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยสภานิติบัญญัติแห่งชาติลงมติรับหลักการร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. .... (คณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ) และร่างพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย

คดีอาญาในชั้นการสอบสวน พ.ศ. .... (พลเรือเอก ศิขรวิชัย วงษ์สุวรรณ กับคณะเป็นผู้เสนอ) เมื่อคราวประชุม ครั้งที่ 82/2561 วันศุกร์ที่ 30 พฤศจิกายน 2561 และตั้งคณะกรรมการวิสามัญจำนวน 21 คน พิจารณารายละเอียด จากนั้นพิจารณารายละเอียดในวาระที่สองและวาระที่สามเมื่อคราวประชุมสภานิติบัญญัติแห่งชาติ ครั้งที่ 10/2562 เป็น พิเศษ วันศุกร์ที่ 8 กุมภาพันธ์ 2562 และ ครั้งที่ 11/2562 เป็นพิเศษ วันพุธที่ 13 กุมภาพันธ์ 2562 ลงมติ เห็นชอบโดยเห็นสมควรประกาศใช้เป็นกฎหมาย ความสำคัญของกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท จากเหตุผลในการประกาศใช้พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติไว้ว่า “โดยที่ปัจจุบันข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาเกิดขึ้นเป็นจำนวนมาก เห็นควรให้นำกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนักและข้อพิพาท ทางอาญาบางประเภทมากำหนดเป็นกฎหมายกลาง เพื่อให้หน่วยงานของรัฐ พนักงานสอบสวน หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนใช้ในการยุติ หรือระงับข้อพิพาทดังกล่าว โดยคำนึงถึงความยินยอมของคู่กรณีเป็นสำคัญ ทำให้ปริมาณคดีขึ้นสู่ศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้”

ดังนั้น พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 จึงมีความสำคัญเพราะจะเป็นกลไกที่ช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ซึ่งมีทุนทรัพย์ไม่มากนัก และข้อพิพาททางอาญาบางประเภทมีระบบและมาตรฐานเดียวกัน โดยกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ยและการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อจัดระเบียบการประกอบอาชีพผู้ไกล่เกลี่ยและคุ้มครองประโยชน์ของคู่กรณีและบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท ซึ่งจะช่วยลดคดีขึ้นสู่ศาลให้น้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้ง เกิดความสมานฉันท์ ขึ้นในสังคม ลดงบประมาณแผ่นดิน และเสริมสร้างสังคมให้อยู่ร่วมกันอย่างปกติสุข<sup>60</sup>

### **1.1.1 ประเภทของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท**

เมื่อทำการศึกษาบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 พบว่า ได้มีการแบ่งประเภทของการไกล่เกลี่ยออกเป็น 3 ประเภท ดังต่อไปนี้

1) การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ได้แก่ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับที่ดินที่มีข้อพิพาทเกี่ยวข้องกับกรรมสิทธิ์ ข้อพิพาทระหว่างทายาทเกี่ยวกับทรัพย์มรดก ข้อพิพาทอื่นตามที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา และข้อพิพาทอื่นที่นอกจากข้อพิพาทที่กล่าวมาข้างต้นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าล้านบาท หรือตามจำนวนที่กำหนดไว้ในพระราชกฤษฎีกา ทั้งนี้ได้มีการตราพระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไกล่เกลี่ยและระงับข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565 ขึ้นใช้บังคับ

<sup>60</sup> วนิตา อินทรอำนวย. *กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท*. [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=2970](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2970).



โดยกำหนดให้ทุนทรัพย์การไถ่เกลี้ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่นไว้ไม่เกินสองล้านบาท<sup>61</sup> หลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไถ่เกลี้ยข้อพิพาททางแพ่งบัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 20 ถึงมาตรา 34

2) การไถ่เกลี้ยข้อพิพาททางอาญา ซึ่งจะกระทำได้เฉพาะความผิดอันยอมความได้ ความผิดลหุโทษตามมาตรา 390 มาตรา 391 มาตรา 392 มาตรา 393 มาตรา 394 มาตรา 395 และมาตรา 397 แห่งประมวลกฎหมายอาญาและความผิดลหุโทษอื่นที่ไม่กระทบต่อส่วนรวมตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ซึ่งหากคดีอาญาดังกล่าวอยู่ระหว่างการสอบสวน หรือการพิจารณาคดีของพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาล ให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท หรือกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพซึ่งมีหน้าที่และอำนาจกำกับดูแลการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี้ยข้อพิพาทภาคประชาชนแจ้งให้พนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลแล้วแต่กรณี ทราบ ซึ่งพนักงานสอบสวน พนักงานอัยการ หรือศาลอาจรอการสอบสวน การสั่งคดีหรือการพิจารณาคดีไว้ก่อนจนกว่าจะรู้ผลการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท โดยหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไถ่เกลี้ยข้อพิพาททางอาญา บัญญัติอยู่ในมาตรา 35 ถึงมาตรา 38

3) การไถ่เกลี้ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนเป็นการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท โดยผู้ไถ่เกลี้ยที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไถ่เกลี้ยโดยยื่นคำขอต่อผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย ปลัดกระทรวงยุติธรรมหรืออัยการสูงสุดในฐานนายทะเบียน โดยหลักเกณฑ์ของการไถ่เกลี้ยในชั้นสอบสวนนี้ เมื่อพนักงานสอบสวนออกคำสั่งให้มีการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทแล้ว ให้หยุดนับอายุความในการดำเนินคดีอาญา และเมื่อพนักงานสอบสวนผู้มีอำนาจออกคำสั่งให้ดำเนินคดีต่อไป ก็ให้นับอายุความต่อจากเวลานั้น ทั้งนี้ในการออกคำสั่งให้ไถ่เกลี้ยข้อพิพาททางอาญาของพนักงานสอบสวน ให้เป็นไปตามระเบียบที่ผู้บัญชาการตำรวจแห่งชาติ ปลัดกระทรวงกลาโหม ปลัดกระทรวงมหาดไทย หรือปลัดกระทรวงยุติธรรม หรือข้อบังคับที่อัยการสูงสุดกำหนดแล้วแต่กรณี โดยการไถ่เกลี้ยข้อพิพาททางอาญาในชั้นสอบสวนนี้ บัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 39 ถึงมาตรา 67

4) การไถ่เกลี้ยข้อพิพาทภาคประชาชน เป็นการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท โดยศูนย์การไถ่เกลี้ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งพระราชบัญญัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนของศูนย์ โดยมีหน้าที่และอำนาจในการกำกับดูแลการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทที่ดำเนินการโดยศูนย์ไถ่เกลี้ยข้อพิพาทภาคประชาชน<sup>62</sup> โดยมีข้อกำหนดว่า ศูนย์

<sup>61</sup> พระราชกฤษฎีกากำหนดทุนทรัพย์การไถ่เกลี้ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่งอื่น พ.ศ. 2565. มาตรา 3.

<sup>62</sup> พระราชบัญญัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 68 วรรคท้าย.

ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนเกิดขึ้นจากการที่ประชาชนในชุมชนรวมตัวกันจัดตั้งขึ้น<sup>63</sup> การไกล่เกลี่ยที่ดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนนี้จะดำเนินการได้เฉพาะข้อพิพาททางแพ่งที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินห้าแสนบาทหรือไม่เกินจำนวนที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา ข้อพิพาททางแพ่งอื่นนอกเหนือจากข้อพิพาทข้างต้น ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา และข้อพิพาททางอาญาตามมาตรา 35<sup>64</sup> ส่วนตัวผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท คือบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ทั้งนี้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไว้ในมาตรา 68 ถึงมาตรา 70

อย่างไรก็ตาม ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาจะทำการศึกษาเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ดำเนินการโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่มีกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเป็นนายทะเบียนเท่านั้น

### 1.1.2 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติเกี่ยวกับผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้<sup>65</sup>

#### 1) คุณสมบัติ

(1) ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง

(2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มิได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในด้านอายุ และระดับการศึกษาเอาไว้แต่ประการใด ซึ่งในเรื่องคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยดังกล่าวต้องพิจารณาจากระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ ว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ประกอบด้วย ซึ่งผู้ศึกษาจะได้ทำการกล่าวถึงต่อไป

#### 2) ลักษณะต้องห้าม

(1) เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

<sup>63</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 68.

<sup>64</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 69.

<sup>65</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 10.

(2) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(3) เคยถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ และยังไม่พ้นห้าปี นับถึงวันยื่นคำขอรับหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

อนึ่ง คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ยที่บัญญัติไว้ในมาตรา 10 ของพระราชบัญญัติไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 นั้น คุณสมบัติดังกล่าวใช้ทั้งกรณีเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและข้อพิพาททางอาญา รวมถึงใช้เป็นหลักเกณฑ์กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทชุมชนด้วย กล่าวคือ ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง เป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้มีข้อพิจารณาว่าการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้าม ดังกล่าว ไม่สอดคล้องกับคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามตามกฎหมายอื่น อาจทำให้เกิดปัญหาจากการไกล่เกลี่ยได้ เนื่องจากกฎหมายแต่ละฉบับกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้แตกต่างกัน

### 1.1.3 จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจริยธรรม ดังต่อไปนี้<sup>66</sup>

1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อีสุระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ  
2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม้อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ

3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร

4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใด จากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

5) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ

6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

<sup>66</sup>พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, มาตรา 12.

### 1.1.4 ข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

มาตรา 3 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้ความหมายของข้อตกลงระงับข้อพิพาท หมายถึง ข้อตกลงที่ คู่กรณีตกลงให้มีผลผูกพันโดยชอบด้วยกฎหมาย เพื่อระงับข้อพิพาทหรือข้อเรียกร้องใดๆ ที่แต่ละฝ่ายมีอยู่และให้คู่กรณีแต่ละฝ่ายต่างมีสิทธิหน้าที่หรือความรับผิดชอบเพียงเท่าที่กำหนดไว้ในข้อตกลงนั้น

กรณีที่มีการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้ว ถ้าคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้อีกฝ่ายปฏิบัติตามข้อตกลง แต่ฝ่ายที่ถูกเรียกร้องไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ โดยการร้องขอต้องกระทำภายใน 3 ปี นับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ได้ร้องขอภายในกำหนดเวลาดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป การยื่นคำร้องให้ยื่นต่อศาลยุติธรรมที่มีการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทในเขตศาลนั้นหรือศาลยุติธรรม ที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตศาล หรือศาลยุติธรรมที่มีเขตอำนาจพิจารณาพิพากษาข้อพิพาทที่ได้มีการไกล่เกลี่ยนั้น<sup>67</sup>

ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อพิพาทนี้ให้เห็นได้ว่า<sup>68</sup>

- (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท
- (2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามอย่างชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (3) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใดๆ
- (4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

ห้ามมิให้อุทธรณ์คำสั่งศาล เว้นแต่

- (1) ศาลมีคำสั่งไม่บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท
- (2) ศาลมีคำสั่งไม่เป็นไปตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท

<sup>67</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. มาตรา 32.

<sup>68</sup> พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562. มาตรา 33.

(3) ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทโดยฝ่าฝืนบทบัญญัติเกี่ยวกับข้อห้ามการสั่งบังคับตามข้อตกลง

คำพิพากษาหรือคำสั่งของศาลชั้นอุทธรณ์ให้เป็นที่สุด

## 12 พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 กำหนดให้จังหวัดหนึ่งมีหน่วยราชการบริหารรองจากจังหวัดเรียกว่าอำเภอ<sup>69</sup> โดยอำเภอมีอำนาจหน้าที่ในเขตอำเภอประการหนึ่งคือไกล่เกลี่ยหรือจัดให้มีการไกล่เกลี่ยประนอมข้อพิพาทเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยในสังคมตาม มาตรา 61/2 และมาตรา 61/3<sup>70</sup> ทั้งนี้ ในอำเภอหนึ่ง ให้มีคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทของประชาชนที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในเขตอำเภอในเรื่องที่พิพาททางแพ่งเกี่ยวกับที่ดินมรดก และข้อพิพาททางแพ่งอื่นที่มีทุนทรัพย์ไม่เกินสองแสนบาท หรือมากกว่านั้น ตามที่กำหนดในพระราชกฤษฎีกา

### 1.2.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ได้กล่าวถึงหลักเกณฑ์การคัดเลือกบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย โดยกำหนดให้นายอำเภอโดยความเห็นชอบของคณะกรรมการจังหวัดจัดทำบัญชีรายชื่อบุคคลที่จะทำหน้าที่เป็นคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท โดยคัดเลือกจากบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสม กับการทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เมื่อมีข้อพิพาทเกิดขึ้นและคู่พิพาทตกลงยินยอมให้ใช้วิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้คู่พิพาทแต่ละฝ่ายเลือกบุคคลจากบัญชีรายชื่อตามวรรคสองฝ่ายละหนึ่งคน และให้นายอำเภอ พนักงานอัยการประจำจังหวัดหรือปลัดอำเภอที่ได้รับมอบหมายคนหนึ่งเป็นประธาน เพื่อทำหน้าที่เป็นคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทมีอำนาจหน้าที่รับฟังข้อพิพาทโดยตรงจากคู่พิพาท และดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดข้อตกลงยินยอมร่วมกันระหว่างคู่พิพาทโดยเร็ว

### 1.2.2 จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 มีได้กล่าวถึงจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้แต่ประการใด

### 1.2.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทมีอำนาจหน้าที่รับฟังข้อพิพาทโดยตรงจากคู่พิพาท และดำเนินการไกล่เกลี่ยให้เกิดข้อตกลงยินยอมร่วมกันระหว่างคู่พิพาท

<sup>69</sup> พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. มาตรา 61.

<sup>70</sup> พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. มาตรา 61/1(4).



โดยเร็ว ถ้าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท จัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท และให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญา ประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ในกรณีที่คู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะ บุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น<sup>71</sup>

ถ้าคู่พิพาททั้งสองฝ่ายตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย และ ประนอมข้อพิพาทจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท และให้ถือเอา ข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ในกรณีที่คู่พิพาท ไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น โดย ให้ข้อตกลงนั้นมีผลเช่นเดียวกับคำชี้ขาดของอนุญาโตตุลาการตามกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการ

กรณีที่ คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอม ยอมความให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำร้องต่อพนักงานอัยการ และให้พนักงานอัยการดำเนินการ ยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ดังกล่าว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับโดยอนุโลม เมื่อคณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทได้รับข้อพิพาทไว้พิจารณา ให้อายุความในการฟ้องร้องคดีระงับหยุด ลง นับแต่วันที่ยื่นข้อพิพาทจนถึงวันที่คณะบุคคลผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท สั่งจำหน่ายข้อพิพาทหรือวันที่คู่พิพาททำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน แล้วแต่กรณี

### 1.3 พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 ตรขึ้นในรัชกาลสมเด็จพระ บรมชนกนารถ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยมาตรา 5 ของพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดไว้ว่า ให้เสนาบดีผู้บัญชาการปกครองท้องที่มีอำนาจที่จะตั้งกฎข้อบังคับ สำหรับจัดการให้เป็นไป ตามพระราชบัญญัตินี้

พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดคุณสมบัติ และลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้านไว้ดังต่อไปนี้<sup>72</sup>

- 1) มีสัญชาติไทยโดยการเกิด
- 2) อายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบห้าปีบริบูรณ์ในวันรับเลือก
- 3) มีภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรในหมู่บ้านนั้นติดต่อกันมาแล้วไม่น้อยกว่าสองปีจนถึงวันเลือกและเป็นผู้ที่ประกอบ อาชีพเป็นหลักฐาน

<sup>71</sup> พระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534. มาตรา 61/2

<sup>72</sup> พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457. มาตรา 12.



- 4) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ
- 5) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
- 6) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพจนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ วิกจริต จิตฟั่นเฟือน ไม่สมประกอบ ดิถยาเสพติดให้โทษ หรือเป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย ประกาศ กำหนดในราชกิจจานุเบกษา
- 7) ไม่เป็นสมาชิกรัฐสภา สมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น ข้าราชการการเมือง ข้าราชการประจำ พนักงาน เจ้าหน้าที่ หรือลูกจ้างของหน่วยงานของรัฐ หรือของ รัฐวิสาหกิจ หรือขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือลูกจ้างของส่วนราชการ หรือลูกจ้างของเอกชน ซึ่งมีหน้าที่ทำงานประจำ
- 8) ไม่เป็นผู้มีอิทธิพลหรือเสียชื่อในทางพาลหรือทางทุจริต หรือเลื่อมเสียในทางศีลธรรม
- 9) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากราชการ หน่วยงานของรัฐ รัฐวิสาหกิจ หรือองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพราะทุจริตต่อหน้าที่ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก
- 10) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุด เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาท หรือความผิดลหุโทษ และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันพ้นโทษ
- 11) ไม่เป็นผู้เคยต้องคำพิพากษาถึงที่สุดว่ากระทำผิดเกี่ยวกับกฎหมายว่าด้วยป่าไม้ กฎหมายว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยการสงวนและคุ้มครองสัตว์ป่า กฎหมายว่าด้วยอุทยานแห่งชาติ กฎหมายว่าด้วยศุลกากร กฎหมายว่าด้วยอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน วัตถุระเบิด ดอกไม้เพลิง และสิ่งเทียมอาวุธปืน ในฐานความผิดเกี่ยวกับอาวุธปืน เครื่องกระสุนปืน หรือวัตถุระเบิดที่นายทะเบียนไม่อาจออกใบอนุญาตให้ได้ กฎหมายว่าด้วยที่ดิน ในฐานความผิดเกี่ยวกับที่สาธารณประโยชน์ กฎหมายว่าด้วยยาเสพติด กฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้ง และกฎหมายว่าด้วยการพนัน ในฐานความผิดเป็นเจ้ามือหรือเจ้าสำนัก
- 12) ไม่เป็นผู้เคยถูกให้ออกจากตำแหน่งตามมาตรา 14 (6) หรือ (7) และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก
- 13) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออกจากตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน และยังไม่พ้นกำหนดเวลาสิบปีนับแต่วันถูกให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก
- 14) มีพื้นฐานความรู้ไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ หรือที่กระทรวงศึกษาธิการเทียบไม่ต่ำกว่าการศึกษาภาคบังคับ เว้นแต่ในท้องที่ใดไม่อาจเลือกผู้ที่มีพื้นฐานความรู้ดังกล่าวได้ ผู้ว่าราชการ

จังหวัดโดยอนุมัติรัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา ยกเว้น หรือ ผ่อนผันได้

15) ไม่เป็นผู้อยู่ในระหว่างเสียสิทธิในกรณีที่ไม่ไปใช้สิทธิเลือกตั้งหรือถูกเพิกถอน สิทธิเลือกตั้ง

สำหรับคณะกรรมการหมู่บ้าน ในหมู่บ้านหนึ่งจะมีคณะกรรมการหมู่บ้าน ประกอบด้วย ผู้ใหญ่บ้านเป็นประธาน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สมาชิกสภาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีภูมิลำเนา ในหมู่บ้าน ผู้นำหรือผู้แทนกลุ่มหรือองค์กรในหมู่บ้านเป็นกรรมการหมู่บ้านโดยตำแหน่ง และกรรมการหมู่บ้านผู้ทรงคุณวุฒิซึ่งนายอำเภอแต่งตั้งจากผู้ซึ่งราษฎรในหมู่บ้านเลือกเป็นกรรมการหมู่บ้าน ผู้ทรงคุณวุฒิจำนวนไม่น้อยกว่าสองคนแต่ไม่เกินสิบคน<sup>73</sup>

#### 1.4 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553

กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดขึ้นโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 61/2 วรรคหก แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 นายกรัฐมนตรีออกกฎกระทรวงไว้ ดังต่อไปนี้

##### 1.4.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 ให้ความหมายของ “ผู้ไกล่เกลี่ย” หมายความว่า บุคคลที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท<sup>74</sup>

ทั้งนี้ ได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ ดังต่อไปนี้<sup>75</sup>

##### 1) คุณสมบัติ

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบห้าปีบริบูรณ์ในวันสมัคร
- (2) มีภูมิลำเนาตามหลักฐานทะเบียนราษฎรในเขตอำเภอที่สมัคร
- (3) เป็นบุคคลที่มีความรู้หรือมีประสบการณ์เหมาะสมกับการทำหน้าที่

ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท

##### 2) ลักษณะต้องห้าม

- (1) เป็นข้าราชการหรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ

<sup>73</sup> พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457. มาตรา 28 ตี.

<sup>74</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553. ข้อ 2.

<sup>75</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553. ข้อ 4.

(2) เป็นบุคคลล้มละลาย คนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริตหรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(3) เป็นผู้เคยได้รับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ

(4) เป็นผู้ดำรงตำแหน่งทางการเมือง กรรมการหรือผู้ดำรงตำแหน่งอื่น ซึ่งรับผิดชอบการบริหารพรรคการเมือง ที่ปรึกษาพรรคการเมือง หรือเจ้าหน้าที่ในพรรคการเมือง

(5) เป็นผู้เคยถูกถอดถอนให้พ้นจากบัญชีรายชื่อ

#### 1.4.2 จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดจรรยาบรรณของผู้ไกล่เกลี่ยที่ต้องถือปฏิบัติเอาไว้ดังนี้<sup>76</sup>

- 1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อีสุระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
- 2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททุกครั้ง เว้นแต่แจ้งเหตุผลความจำเป็นล่วงหน้าให้ประธานคณะผู้ไกล่เกลี่ยทราบ
- 3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
- 4) ซื่อสัตย์สุจริต ไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่พิพาทหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
- 5) ใช้วาจาสุภาพในขณะที่ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
- 6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท
- 7) ไม่ชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหรือทั้งสองฝ่ายลงลายมือชื่อในสัญญาประนีประนอมยอมความ

#### 1.4.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ในกรณีที่คู่พิพาทไม่อาจตกลงกันได้ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยสั่งจำหน่ายข้อพิพาทนั้น<sup>77</sup> ในกรณีที่คู่พิพาทตกลงกันได้ ให้คณะผู้ไกล่เกลี่ยจัดให้มีการทำสัญญาประนีประนอมยอมความระหว่างคู่พิพาท และให้ถือเอาข้อตกลงตามสัญญาประนีประนอมยอมความมีผลผูกพันคู่พิพาท การจัดทำสัญญาประนีประนอมยอมความ ต้องไม่ขัดต่อความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน<sup>78</sup> ในกรณีที่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามสัญญาประนีประนอมยอมความ ให้คู่พิพาทอีกฝ่ายหนึ่งยื่นคำ

<sup>76</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553. ข้อ 8.

<sup>77</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553. ข้อ 22.

<sup>78</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553. ข้อ 23.

ร้องต่อพนักงานอัยการที่มีเขตอำนาจรับผิดชอบในท้องที่อำเภอที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาทนั้น และให้พนักงานอัยการดำเนินการยื่นคำร้องต่อศาลที่มีเขตอำนาจเพื่อให้ออกคำสั่งบังคับให้ตามสัญญาประนีประนอมยอมความดังกล่าว โดยให้นำกฎหมายว่าด้วยอนุญาโตตุลาการมาใช้บังคับโดยอนุโลม<sup>79</sup>

การยื่นคำร้องต่อศาลของพนักงานอัยการตามวรรคหนึ่ง ให้กระทำภายในกำหนดเวลาสามปีนับแต่วันที่ออกบังคับตามสัญญาประนีประนอมยอมความได้

### 1.5 กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553

กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 ออกโดยอาศัยอำนาจตามมาตรา 61/3 วรรคสาม แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 7) พ.ศ. 2550 โดยมีขอบเขตของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือ ความผิดที่มีโทษทางอาญาตามประมวลกฎหมายอาญาหรือกฎหมายอื่นที่เป็นความผิดอันยอมความได้ และมีใช้ความผิดเกี่ยวกับเพศ<sup>80</sup> โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

#### 1.5.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้ผู้มีอำนาจไกล่เกลี่ยตามกฎหมายฉบับนี้ คือนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ<sup>81</sup>

#### 1.5.2 จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจะเปิดเผยข้อเท็จจริงที่ได้มาจากการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมิได้ เว้นแต่เป็นการเปิดเผยตามคำสั่งศาล<sup>82</sup>

#### 1.5.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

เมื่อผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายตกลงยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ยให้นายอำเภอหรือปลัดอำเภอจัดทำเป็นหนังสือตกลงยินยอม และบันทึกการตกลงยินยอมนั้นไว้ในสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา<sup>83</sup> ในกรณีที่ผู้เสียหายและผู้ถูกกล่าวหาทุกฝ่ายได้ตกลงยินยอมตามที่ไกล่เกลี่ยแล้วแต่ไม่ได้ปฏิบัติตามความตกลงยินยอมหรือปฏิบัติไม่ครบถ้วนภายในเวลา

<sup>79</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553. ข้อ 25.

<sup>80</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553. ข้อ 2.

<sup>81</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553. ข้อ 3.

<sup>82</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553. ข้อ 13.

<sup>83</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553. ข้อ 11 วรรคแรก.

ที่ตกลงกันได้ ให้นำอำเภอหรือปลัดอำเภอจำหน่ายข้อพิพาทนั้นออกจากสารบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา<sup>84</sup> และจะรับข้อพิพาทนั้นเข้าสู่กระบวนการไกล่เกลี่ยอีกไม่ได้<sup>85</sup>

## 1.6 ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522 โดยมีรายละเอียดดังต่อไปนี้

### 1.6.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 ได้กำหนดให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำหน้าที่เป็นคนกลางในการประนีประนอมข้อพิพาท โดยคณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้านตามพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 และคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเองตามพระราชบัญญัติจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนา และป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522<sup>86</sup> โดยคณะกรรมการหมู่บ้านจะทำการประนีประนอมข้อพิพาทได้ ต่อเมื่อข้อพิพาทนั้นเป็นข้อพิพาททางแพ่งหรือทางอาญาที่เป็นความรับผิดชอบความได้ โดยคู่กรณีทั้งสองฝ่ายตกลงให้คณะกรรมการหมู่บ้านประนีประนอมข้อพิพาท และข้อพิพาทดังกล่าวเกิดขึ้นในหมู่บ้านหรือคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีภูมิลำเนาอยู่ในหมู่บ้าน<sup>87</sup>

### 1.6.2 จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530 มิได้กล่าวถึงจริยธรรมของคณะกรรมการหมู่บ้านที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยประนีประนอมข้อพิพาทแต่ประการใด

<sup>84</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553. ข้อ 14.

<sup>85</sup> กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553. ข้อ 14.

<sup>86</sup> ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530. ข้อ 3.

<sup>87</sup> ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530. ข้อ 4.

### 1.6.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ในการประนีประนอมข้อพิพาท ให้ประนีประนอมข้อพิพาทโดยอาศัยหลักกฎหมาย หรือจารีตประเพณีแห่งท้องถิ่น ซึ่งไม่ขัดต่อกฎหมาย เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมแก่คู่กรณี กรณีที่มีปัญหาในการประนีประนอมข้อพิพาท คณะกรรมการหมู่บ้านอาจเชิญนายอำเภอ ปลัดอำเภอ ข้าราชการตำรวจยศตั้งแต่นายร้อยตรีขึ้นไป และพนักงานอัยการมาให้คำปรึกษาได้<sup>88</sup> กรณีที่คู่ตกลงกันไม่ได้ ให้ยุติการประนีประนอมและแจ้งให้คู่กรณีทราบ รวมถึงรายงานให้นายอำเภอทราบ เพื่อดำเนินการตามหน้าที่ต่อไป กรณีที่ตกลงกันได้ ให้คณะกรรมการหมู่บ้านทำสัญญาประนีประนอมยอมความ<sup>89</sup> อย่างไรก็ตาม ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยดังกล่าวมิได้กล่าวถึงกรณีที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติให้เป็นไปตามสัญญาประนีประนอมแต่ประการใด

### 1.7 ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562

“การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท” หมายความว่า การดำเนินการเพื่อให้คู่กรณีมีโอกาสเจรจาตกลงกันระงับข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญาโดยสันติวิธี และปราศจากการวินิจฉัยชี้ขาดข้อพิพาท ทั้งนี้ไม่รวมถึงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ดำเนินการในชั้นศาลและในชั้นการบังคับคดี ส่วนศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมายถึง ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อดำเนินงานเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ ผู้ไกล่เกลี่ย หมายถึง บุคคลซึ่งได้รับการขึ้นทะเบียน และได้รับการแต่งตั้งให้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท<sup>90</sup>

#### 1.7.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

สำหรับผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ต้องมีคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้<sup>91</sup>

<sup>88</sup> ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530. ข้อ 8 วรรคสอง.

<sup>89</sup> ข้อบังคับกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการปฏิบัติงานประนีประนอมข้อพิพาทของคณะกรรมการหมู่บ้าน พ.ศ. 2530. ข้อ 9.

<sup>90</sup> ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562. ข้อ 4.

<sup>91</sup> ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562. ข้อ 23.



1) คุณสมบัติ

- (1) มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปีบริบูรณ์
- (2) เป็นผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ ตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติ รับรอง
- (3) มีประสบการณ์ปฏิบัติงานด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในหน่วยงานภาครัฐหรือภาคประชาชนที่ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 5 เรื่องหรือกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสม หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 2 ปี
- (4) เป็นผู้มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ย

2) ลักษณะต้องห้าม

- (1) เป็นผู้มีความประพฤติเสื่อมเสียหรือบกพร่องในศีลธรรม
- (2) เป็นผู้ประกอบอาชีพหรือวิชาชีพหรือกระทำกิจการใดอันอาจกระทบถึงการปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยของกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพหรืออาจเสื่อมเสียถึงเกียรติศักดิ์กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ
- (3) เป็นบุคคลล้มละลาย
- (4) เป็นบุคคลที่ศาลมีคำสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือคนเสมือนไร้ความสามารถหรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ
- (5) เป็นผู้เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ
- (6) ถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และยังไม่พ้น 5 ปี นับถึงวันยื่นคำขอรับหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

นอกจากนี้ นายทะเบียนยังมีอำนาจสรรหาบุคคลซึ่งมีความเหมาะสมที่จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยด้วย แต่ต้องได้รับความยินยอมจากบุคคลนั้น โดยบุคคลซึ่งมีความเหมาะสมดังกล่าวให้หมายความรวมถึงผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นทะเบียนตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท<sup>92</sup>

อนึ่ง จากการศึกษา ผู้ศึกษาพบว่า สภานายความได้มีนโยบายจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ.

<sup>92</sup> ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562. ข้อ 23.

2562 ระยะเวลาการฝึกอบรมทั้งสิ้น 36 ชั่วโมง ให้สำหรับผู้ที่ได้รับใบอนุญาตให้ประกอบวิชาชีพ ทนายความจากสภาทนายความในพระบรมราชูปถัมภ์ เพื่อเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และ ขึ้นทะเบียนไว้ กับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ไปทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยภาครัฐ และภาคประชาชน โดยเนื้อหาโครงสร้างของหลักสูตร แบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่<sup>93</sup>

หมวดที่ 1 ศึกษาเกี่ยวกับ ธรรมชาติของความขัดแย้งและการวิเคราะห์ ความ ขัดแย้ง และแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเช่นแนวคิดของการจัดการความ ขัดแย้งธรรมชาติ และความสำคัญของการจัดการความขัดแย้งด้วยแนวทางสันติวิธีการวิเคราะห์ความ ขัดแย้งอย่างเป็นระบบ แนวคิดพื้นฐานของการเจรจาและการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบริบทสากล

หมวดที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น ภาพรวมสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทางแพ่งตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาท ทางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

หมวดที่ 3 ศึกษาเกี่ยวกับ จิตวิทยาเพื่อการสื่อสารกับภาษากายกับการไกล่ เกลี่ย ทักษะที่จำเป็นและเทคนิคในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท เช่น ทักษะการสื่อสารเชิงบวกทักษะ การพูดและฟังอย่างตั้งใจ การตั้งคำถาม การกล่าวสรุปและ ปรับเปลี่ยนภาษาพูดภาษากาย กับการไกล่เกลี่ย การสร้างความสัมพันธ์ และบรรยากาศในการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาทด้วยสันติวิธี

หมวดที่ 4 ศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติ จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย ปัจจัย แห่งความสำเร็จ ข้อท้าทาย อุปสรรคในการเจรจาไกล่เกลี่ย การจัดการกับบุคคลที่ยากกับการเจรจา และ การจัดการอารมณ์ของตนเอง เช่นคุณสมบัติ และจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยปัจจัยแห่งความสำเร็จ ข้อท้าทาย และอุปสรรคในการเจรจาไกล่ เกลี่ยการจัดการกับบุคคลที่ยากกับการเจรจา และการจัดการ อารมณ์ของตนเอง

หมวดที่ 5 จะเป็นการฝึกปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ทางอาญา และประเด็นสาธารณะโดยใช้สถานการณ์จำลอง ตามบทบาท ที่หลักสูตรกำหนดให้ฝึกปฏิบัติการ ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเด็นสาธารณะโดยใช้สถานการณ์จำลองตาม บทบาทที่หลักสูตร กำหนดให้ภาคภาษาอังกฤษสำหรับกรณีเป็นชาวต่างชาติ

<sup>93</sup> สภาทนายความ. *โครงการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ย*

*ข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. สืบค้นเมื่อวันที่ 16 กันยายน 2566. จาก

<https://www.lawyerscouncil.or.th/2019/wp-content/uploads/2020/12/โครงการอบรมหลักสูตรไกล่เกลี่ย ข้อพิพาท-v2.pdf>.

นอกจากสภานายความแล้ว ผู้ศึกษายังพบสถาบันการศึกษาในระดับมหาวิทยาลัยที่มีการเรียนการสอนด้านนิติศาสตร์ อาทิ คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา<sup>94</sup> ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ<sup>95</sup> เป็นต้น จัดอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง เช่นเดียวกัน เมื่อสำเร็จการฝึกอบรมครบตามหลักสูตรแล้ว สามารถปฏิบัติหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยในหน่วยงานของรัฐ หรือศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้ตามบทบัญญัติ เพื่อที่จะช่วยให้หน่วยงานภาครัฐ และภาคประชาชนสามารถอำนวยความสะดวกให้กับประชาชนได้สะดวกรวดเร็วและไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย ค่าทนายความ ค่าธรรมเนียมศาล ซึ่งเป็นการดำเนินการให้คู่กรณีทั้งสองฝ่ายได้มีโอกาสมาพบกันในการระงับข้อพิพาทโดยสันติวิธีและปราศจากการวินิจฉัยข้อพิพาท เกิดจากความตกลงยินยอมสมัครใจของคู่กรณีมีสภาพบังคับตามกฎหมาย ประชาชนทุกชั้นสามารถเข้าถึงความยุติธรรม เพื่อลดความเหลื่อมล้ำทางสังคมได้อย่างแท้จริง ทำให้ปริมาณคดีที่ขึ้นต่อศาลลดน้อยลง ลดปัญหาความขัดแย้งและเกิดความสมานฉันท์ของคู่กรณีทั้งสองฝ่าย ถือว่าเป็นประโยชน์อย่างมาก

### 1.7.2 จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจริยธรรม ดังต่อไปนี้

- 1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
- 2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม้อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนนั้นทราบ
- 3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
- 4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท

<sup>94</sup> คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. เอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, อว. 8111/ว2579. สืบค้นเมื่อวันที่ 18 กันยายน 2566. จาก [http://core-website.com/public/dispatch\\_upload/backend/core\\_dispatch\\_310747\\_1.pdf](http://core-website.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_310747_1.pdf)

<sup>95</sup> มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ จับมือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการ และเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2566. จาก <https://www.northbkk.ac.th/> มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ, หน้า 42.

- 5) ปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทด้วยความสุภาพ
- 6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท
- 8) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

### 1.7.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 กำหนดให้ประธานคณะทำงานหรือบุคคลที่นายทะเบียนมอบหมาย ดำเนินการส่งบันทึกข้อตกลงระงับข้อพิพาท ต่อกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ เพื่อพิจารณารับรองข้อตกลงระงับข้อพิพาทดังกล่าว ในกรณีที่กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพเห็นว่าการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนในเรื่องใดได้ดำเนินการตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท และออกหนังสือรับรองให้แล้ว ให้ข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นบังคับกันได้ หรือให้สิทธินำคดีอาญามาฟ้องระงับไปตามกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและแจ้งผลการพิจารณาให้ทราบ<sup>96</sup> หากคู่กรณีทำข้อตกลงระงับข้อพิพาททางอาญาที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจมีสิทธิฟ้องคดีแพ่งที่เกี่ยวข้องกับคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา สิทธินำคดีอาญามาฟ้องจะระงับต่อเมื่อคู่กรณีได้ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่งแล้ว ในกรณีที่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทในส่วนแพ่ง ให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งดำเนินการเพื่อขอให้มีการบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทต่อไป<sup>97</sup> เมื่อคู่กรณีฝ่ายหนึ่งเรียกร้องให้คู่กรณีอีกฝ่ายหนึ่งปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทแล้ว แต่คู่กรณีฝ่ายที่ถูกเรียกร้องนั้นไม่ปฏิบัติตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่กรณีฝ่ายที่เรียกร้องอาจยื่นคำร้องขอต่อศาลเพื่อให้บังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ การยื่นคำร้องต่อศาลต้องกระทำภายในสามปีนับแต่วันที่อาจบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทได้ ถ้าไม่ได้ร้องขอภายในกำหนดดังกล่าว ให้มูลหนี้ตามข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นเป็นอันระงับไป<sup>98</sup>

<sup>96</sup> ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562. ข้อ 50.

<sup>97</sup> ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562. ข้อ 51.

<sup>98</sup> ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562. ข้อ 53.

### 1.8 ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554

ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554 ได้ให้ความหมายของคำว่าผู้ประนีประนอม หมายถึง ผู้ประนีประนอมที่ศาลตั้งให้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว<sup>99</sup> โดยก่อนที่จะมีการพิจารณาคดีครอบครัวที่มีข้อพิพาท ผู้รับผิดชอบราชการศาลให้แต่งตั้งผู้ประนีประนอมคนหนึ่งหรือหลายคนก็ได้จากทะเบียนผู้ประนีประนอมคดีครอบครัวเพื่อทำการไกล่เกลี่ย โดยคำนึงถึงความรู้ ความเชี่ยวชาญของผู้ประนีประนอมอันจะเป็นประโยชน์และเหมาะสมแก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีนั้น<sup>100</sup> โดยมีการกำหนดให้ตัวความต้องเป็นผู้เข้าร่วมประชุมไกล่เกลี่ยด้วยตนเอง เว้นแต่มีเหตุสุดวิสัยที่ไม่อาจก้าวล่วงได้และผู้ประนีประนอมเห็นสมควร อาจแต่งตั้งตัวแทนที่มีอำนาจตัดสินใจเป็นผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแทน<sup>101</sup> และนอกจากตัวความตามที่กล่าวข้างต้นแล้ว บุคคลที่เกี่ยวข้องกับคดีอื่นมีสิทธิเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยได้เช่นกัน อาทิ บิดามารดา ผู้ปกครอง ญาติของคู่ความ ทนายความของคู่ความ หรือบุคคลที่ผู้ประนีประนอมเห็นว่าสมควร<sup>102</sup> เป็นต้น

อนึ่ง ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมมีหน้าที่พยายามให้คู่ความตกลงหรือประนีประนอมกันได้ โดยคำนึงถึงความสงบสุขและการอยู่ร่วมกันในครอบครัว และต้องคำนึงถึงหลักการดังต่อไปนี้<sup>103</sup>

- 1) สถานะของการเป็นครอบครัว ซึ่งคู่สมรสได้สมัครใจเข้ามาอยู่กินกันฉันท์สามีภริยา หากไม่อาจรักษาสถานภาพดังกล่าวไว้ได้ ก็ให้หย่าโดยให้เป็นไปอย่างเป็นธรรมที่สุด เกิดความเสียหายน้อยที่สุด และคำนึงถึงสวัสดิภาพของบุตรเป็นสำคัญ
- 2) การคุ้มครองและให้ความช่วยเหลือแก่ครอบครัว โดยเฉพาะอย่างยิ่ง กรณีที่ครอบครัวนั้นยังต้องดูแลและให้การศึกษาแก่บุตรที่เป็นผู้เยาว์

<sup>99</sup> ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554. ข้อ 4.

<sup>100</sup> ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554. ข้อ 6.

<sup>101</sup> ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554. ข้อ 11.

<sup>102</sup> ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554. ข้อ 12.

<sup>103</sup> ข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการและการรายงานผลการไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554. ข้อ 13.



- 3) การคุ้มครองสิทธิของบุตรและส่งเสริมสวัสดิภาพของบุตร
- 4) ทามาตรการต่างๆ เพื่อช่วยให้สามีกิริยาได้มีโอกาสปรองดองกันปรับปรุงความสัมพันธ์ระหว่างกันเองและกับบุตร

## 2. กฎหมายของต่างประเทศ

การศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของต่างประเทศ ผู้ศึกษาทำการศึกษากฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มีรายละเอียดต่อไปนี้

### 2.1 ประเทศสหรัฐอเมริกา

การไกล่เกลี่ยในชุมชนในประเทศสหรัฐอเมริกา เริ่มต้นขึ้นเมื่อทศวรรษที่ 1960 ระหว่างที่มีความเคลื่อนไหวเพื่อสิทธิพลเมือง เนื่องจากมีความพยายามที่จะบรรลุถึงความเท่าเทียมในด้านเชื้อชาติ ชาติพันธุ์ ชนชั้น และความเท่าเทียมทางเพศ โดยรัฐบาลกลางประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดให้กระทรวงยุติธรรมเป็นหน่วยงานในการดูแลและพัฒนาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน ตามกฎหมายว่าด้วยสิทธิพลเมือง ค.ศ. 1964 (The 1964 Civil Rights Act) ซึ่งยังคงมีผลบังคับใช้เพื่อจัดการความขัดแย้งในชุมชนจนถึงปัจจุบัน ทั้งนี้ สมาชิกในชุมชนจะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยความขัดแย้งทางอาญาเล็กน้อย และข้อพิพาทระหว่างเพื่อนบ้าน โดยเป้าหมายประการหนึ่งของโครงการนี้ คือการปฏิรูประบบยุติธรรม<sup>104</sup>

ในปี ค.ศ. 1965 คณะกรรมการการบังคับใช้กฎหมายและการบริหารงานยุติธรรมได้มุ่งให้ความสนใจกับระบบตุลาการมากเกินไป ด้วยเหตุนี้จึงมีฉันทามติถึงความจำเป็นที่จะต้องปฏิรูปและทดลองการนำระบบการไกล่เกลี่ยมาใช้ โดยเฉพาะในคดีอาญาเล็กน้อยที่เกี่ยวข้องกับเพื่อนบ้าน ญาติ และคนอื่นๆ โครงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นในระยะแรก อาทิ โครงการอัยการ Columbus Night ในปี ค.ศ. 1971 ซึ่งใช้นักศึกษากฎหมายในการไกล่เกลี่ยคดีในช่วงเวลา 30 นาที สถาบันเพื่อการไกล่เกลี่ยและแก้ไขความขัดแย้งในแมนฮัตตัน ในปี ค.ศ. 1975 และโครงการระงับข้อพิพาทของพลเมืองไมอามี ในปี ค.ศ. 1975 นอกจากนี้ ในปี ค.ศ. 1976 การประชุมระดับชาติเกี่ยวกับสาเหตุของความไม่พอใจของประชาชนต่อระบบการบริหารงานยุติธรรม ส่งผลให้มีการสร้างศูนย์ความยุติธรรมในละแวกบ้านในลอสแอนเจลิส แคนซัสซิตี และแอตแลนต้า ศูนย์เหล่านี้ทำให้ประชาชนสามารถเข้าถึงบริการระงับข้อพิพาทและมีส่วนร่วมในการหาข้อยุติข้อพิพาทที่รวดเร็ว เสียค่าใช้จ่ายที่น้อยลง และมีความ

<sup>104</sup> Community Mediation Center. *History of Community Mediation in the U.S.* September 21, 2023. from <https://www.2mediate.org/history1.html>



เหมาะสมมากกว่าการดำเนินคดีเพื่อหาข้อยุติในศาลซึ่งมีปริมาณคดีจำนวนมาก และมีภาระงานในกระบวนการยุติธรรมที่หนักมาก ศูนย์ความยุติธรรมในละแวกบ้าน มีเป้าประสงค์คือการโอนคดีออกจากการพิจารณาของศาล การจัดเตรียมกระบวนการที่เหมาะสมสำหรับคดี มีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้มากขึ้นแก่ประชาชน ลดต้นทุนในการดำเนินคดีสู่กระบวนการยุติธรรม และปรับปรุงความพึงพอใจของประชาชนต่อกระบวนการยุติธรรม<sup>105</sup>

ในปัจจุบัน ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้ส่งเสริมให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในระดับชุมชน ในทุกรัฐจึงมีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระดับชุมชนผ่านศูนย์การไกล่เกลี่ยระดับข้อพิพาทชุมชน (Mediators of Tarrant County) ในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษาการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของมลรัฐเท็กซัส ซึ่งกำหนดอยู่ในหลักปฏิบัติทางแพ่งและการเยียวยา (Civil Practice and Remedies Code) โดยมีรายละเอียดเกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ ดังต่อไปนี้

### 2.1.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

หลักปฏิบัติทางแพ่งและการเยียวยาได้ให้ความหมายขององค์กรระงับข้อพิพาทหมายถึง องค์กรเอกชนที่แสวงหาผลกำไรหรือไม่แสวงผลกำไร หรือองค์กรสาธารณะ หรือที่รวมกันเพื่อเสนอบริการระงับข้อพิพาททางเลือกแก่สาธารณะ<sup>106</sup>

สำหรับคุณสมบัติของคนกลางหรือบุคคลที่สาม ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมอย่างน้อย 40 ชั่วโมง ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการระงับข้อพิพาทในหลักสูตรที่กำหนด โดยระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกหรือองค์กรระงับข้อพิพาทอื่นที่ได้รับอนุมัติจากศาล

เพื่อให้มีคุณสมบัติให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นคนกลาง ในข้อพิพาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว (บิดา มารดา บุตร) บุคคลนั้นต้องผ่านการอบรมที่จำเป็นในมาตรฐานย่อย (ก) และการฝึกอบรมเพิ่มเติมอีก 24 ชั่วโมง ในสาขาของพลวัตของครอบครัว พัฒนาการเด็ก และกฎหมายครอบครัว รวมถึงการฝึกอบรมเกี่ยวกับพลวัตความรุนแรงในครอบครัวอย่างน้อย 4 ชั่วโมง ที่พัฒนาขึ้นโดยองค์กรด้านการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทั่วทั้งรัฐ<sup>107</sup>

<sup>105</sup> Resolution Systems Institute. *Community Mediation Basics*. Retrieved September 15, 2023. from <https://www.abourtsi.org/special-topics/community-mediation-basics>

<sup>106</sup> Civil Practice and Remedies Code, Section 154.001 Definitions.

<sup>107</sup> Civil Practice and Remedies Code, Section 154.052 QUALIFICATIONS OF IMPARTIAL THIRD PARTY.

### 2.1.2 จริยธรรมของไกล่เกลี่ย

สำหรับมาตรฐานและการทำหน้าที่ของบุคคลที่สาม<sup>108</sup>

1) บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคนกลาง มีหน้าที่อำนวยความสะดวกในกระบวนการระงับข้อพิพาท ต้องสนับสนุนและช่วยเหลือคู่พิพาททั้งสองฝ่ายให้บรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทของตน แต่ต้องไม่บังคับคู่พิพาทให้ทำสัญญาระงับข้อพิพาท

2) เว้นแต่จะได้รับอนุญาตอย่างชัดแจ้งจากคู่พิพาท คนกลางต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตามที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ไว้เป็นความลับ และต้องรักษาความลับตลอดเวลาในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท

3) เว้นแต่คู่สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่น ในกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น คู่พิพาทและที่ปรึกษาในกระบวนการระงับข้อพิพาทจะต้องเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับ และห้ามเปิดเผยกับบุคคลใด ๆ ก็ตาม รวมถึงศาลที่แต่งตั้งด้วย

### 2.1.3 ข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อทั้งสองฝ่ายบรรลุข้อตกลงการระงับข้อพิพาทแล้ว ให้ดำเนินการทำข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษรเรียกว่าข้อตกลงระงับข้อพิพาท (Mediated Settlement Agreement) ซึ่งลงนามโดยคู่พิพาททั้งสองฝ่ายต่อหน้าผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อยุติข้อพิพาท โดยข้อตกลงจะมีผลผูกพันตามกฎหมายสามารถใช้บังคับในลักษณะเดียวกับสัญญาลายลักษณ์อักษรอื่นๆ และศาลใช้ดุลพินิจของตน อาจรวมเงื่อนไขในข้อตกลงไว้ในคำสั่งชี้ขาดของศาลที่ตัดสินคดี ข้อตกลงระงับคดีไม่กระทบกับคำสั่งศาลที่ค้าง เว้นแต่เงื่อนไขของข้อตกลงจะรวมอยู่ในคำสั่งศาล<sup>109</sup>

ในมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ข้อพิพาทในเรื่องครอบครัวนิยมยุติข้อพิพาทโดยการไกล่เกลี่ย เนื่องจากข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยจะทำให้ทุกฝ่ายสามารถบรรลุข้อตกลงได้โดยไม่ต้องขึ้นศาล ประหยัดเวลาและค่าใช้จ่ายของทั้งสองฝ่าย และช่วยหลีกเลี่ยงความเครียดและความไม่แน่นอนในการเข้ารับการพิจารณาคดี นอกจากนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังสามารถยืดหยุ่นให้เข้ากับสภาพการณ์ของแต่ละครอบครัวได้มากกว่าคำสั่งศาล และทุกฝ่ายสามารถช่วยกันหาทางออกที่เหมาะสมสำหรับคู่พิพาทและครอบครัว แทนการให้ผู้พิพากษากำหนดวิธีการแก้ไขปัญหาซึ่งอาจไม่เหมาะสมสำหรับคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ เมื่อบรรลุข้อตกลง และทั้ง

<sup>108</sup> Civil Practice and Remedies Code, Section 154.053 Standards And Duties Of Impartial Third Parties.

<sup>109</sup> Civil Practice and Remedies Code, Section 154.071 Effect of Written Settlement Agreement.

สองฝ่ายลงนามแล้ว ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะถูกส่งไปยังศาลเพื่อขออนุมัติ และรวมเข้ากับคำสั่งศาลขั้นสุดท้าย<sup>110</sup>

ในมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา เมื่อมีการทำข้อตกลงยุติคดี โดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นไปตามกฎหมายแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลผูกพันเว้นแต่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมาจากการฉ้อฉล หรือใช้วิธีการที่ไม่สุจริตอื่นๆ การลงนามในบันทึกข้อตกลงนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของการข่มขู่ หรือถูกอีกฝ่ายหนึ่งคุกคามในทางใดทางหนึ่ง หรือการถูกหลอกลวง เช่น บันทึกข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลัง โดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท หรืออีกฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวเป็นเท็จเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือปัจจัยอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่ไกล่เกลี่ยสามารถขอไกล่เกลี่ยกันใหม่ได้ หากได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง และต้องระบุอย่างชัดเจนว่าบันทึกข้อตกลงใหม่นี้ เป็นข้อตกลงใหม่ที่มาแทนที่ข้อตกลงเดิม หากอีกฝ่ายไม่ยินยอมให้มีการไกล่เกลี่ยซ้ำ ฝ่ายที่มีความประสงค์จะให้มีการไกล่เกลี่ยซ้ำมีสิทธิฟ้องต่อศาลเพื่อขอแก้ไขเปลี่ยนแปลงข้อตกลงการไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ ฝ่ายที่มีวัตถุประสงค์จะแก้ไขข้อตกลงต้องเป็นผู้แบกรับค่าใช้จ่ายในการไกล่เกลี่ยซ้ำ รวมถึงค่าธรรมเนียมและค่าขึ้นศาล<sup>111</sup> ทั้งนี้ ศาลต้องการบังคับใช้ตามข้อตกลงเดิมที่มีอยู่ หากข้อตกลงนั้นสมเหตุสมผล การขอเปลี่ยนแปลงข้อตกลงการไกล่เกลี่ย โดยที่อีกฝ่ายไม่ยินยอม ฝ่ายที่มีความประสงค์จะเปลี่ยนแปลงข้อตกลงต้องเป็นฝ่ายพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเองถูกหลอกหรือไม่ทราบถึงผลที่ตามมาของข้อตกลง เช่น ข้อตกลงทางการเงิน อาจได้รับการแก้ไขหากพบว่าอีกฝ่ายหนึ่งเจตนาปกปิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน และการแก้ไขข้อตกลงการไกล่เกลี่ยมักเกิดขึ้นในกรณีการสนับสนุนเด็ก หมายถึง เมื่อสถานการณ์เปลี่ยนแปลงไป คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีรายได้มากขึ้น หรือน้อยลงกว่า ณ เวลาที่ลงนามในเอกสาร ทั้งนี้เพื่อประโยชน์ของเด็กในการดำรงชีวิตภายใต้ปัจจัยที่เปลี่ยนแปลงไป<sup>112</sup>

<sup>110</sup> Jerry W. Tidwell, Jr. *Mediated Settlement Agreement (MSA)*. <https://www.jerrytidwell.com/blog/texas-mediated-settlement-agreement/>.

<sup>111</sup> Francesca Blackard, *Texas Mediated Settlement Agreement Upheld Despite Husband's Failure to Disclose Assets*, September 18, 2023 from <https://www.mcclure-lawgroup.com/blog/texas-mediated-settlement-agreement-upheld-despite-husbands-failure-to-disclose-assets/#:~:text=When%20parties%20to%20a%20Texas%20divorce%20case%20enter,was%20procured%20by%20fraud%20or%20other%20dishonest%20means.>

<sup>112</sup> *Ibid.*

## 2.2 เครือรัฐออสเตรเลีย

สำหรับกฎหมายของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของชุมชนในออสเตรเลีย เป็นไปตามกฎการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาท ค.ศ. 2004 (Mediation and Conciliation Rules 2004) ซึ่งให้นิยาม “การไกล่เกลี่ย” หมายถึง กระบวนการที่คู่กรณีที่มีข้อพิพาทกันได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลที่สามที่เป็นกลาง (คนกลาง) เพื่อระบุประเด็นปัญหาที่พิพาท พัฒนาทางเลือก พิจารณาทางเลือกอื่น และพยายามบรรลุข้อตกลง คนกลางไม่มีการให้คำปรึกษาหรือบทบาทในการกำหนดอื่นใดเกี่ยวกับเนื้อหาของข้อพิพาทหรือผลของการแก้ไขปัญหา แต่อาจให้คำแนะนำ หรือกำหนดขั้นตอนในการดำเนินการไกล่เกลี่ยในการแก้ไขปัญหา<sup>113</sup> โดยมีรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาครั้งนี้ดังต่อไปนี้

### 2.2.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทซึ่งต้องมีคนกลาง ซึ่งเรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ย โดยผู้ไกล่เกลี่ยเป็นบุคคลใดบุคคลหนึ่งดังต่อไปนี้ (1) เป็นบุคคลที่คู่พิพาทตกลงกัน หรือ (2) หากคู่พิพาทไม่สามารถตกลงกันเรื่องผู้ไกล่เกลี่ยได้ คู่พิพาทอาจเลือกผู้ไกล่เกลี่ยจากสถาบันที่มีรายชื่อของบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือประนอมข้อพิพาท<sup>114</sup>

ทั้งนี้ ผู้ที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในออสเตรเลียได้ต้องผ่านการอบรมในโครงการไกล่เกลี่ยของ National Mediator Accreditation System นอกจากนี้ยังต้องมีคุณสมบัติเบื้องต้นดังต่อไปนี้ด้วย<sup>115</sup>

1) จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเกรด 12 สำหรับการศึกษาด้วยภาษาอังกฤษ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถสื่อสารโต้ตอบกับบุคคลที่อยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้

2) ได้รับปริญญาด้านกฎหมาย ธุรกิจ หรือสังคมศาสตร์

ปริญญาทางด้านกฎหมาย ธุรกิจ สังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ สามารถเป็นความรู้พื้นฐานเกี่ยวกับเทคนิคการเจรจาต่อรอง และโลกธุรกิจแก่ผู้ไกล่เกลี่ย และปริญญาตรีคือข้อกำหนดพื้นฐานด้านการศึกษาขั้นต่ำของผู้ไกล่เกลี่ย หรืออาจเพิ่มพูนความรู้โดยการศึกษาต่อในระดับปริญญาโทก่อนเริ่มการฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ย

<sup>113</sup> Mediation and Conciliation Rules 2004, Rule 1 . Definitions.

<sup>114</sup> Mediation and Conciliation Rules 2004, Rule 2 Appointment of Mediator or Conciliator.

<sup>115</sup> Resolution Institute. Mediator accreditation in Australia. <https://resolution.institute/Web/Web/Members/Accreditations/Australia/Mediator-accreditation-in-Australia.aspx>.

- 3) สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการรับรองในระดับประเทศ  
ผู้ไกล่เกลี่ยต้องได้รับการรับรองว่าเป็นผู้ผ่านการอบรมในโปรแกรมการฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ย อย่างน้อย 38 ชั่วโมง เพื่อให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถเข้าใจหลักการไกล่เกลี่ยและพัฒนาทักษะการไกล่เกลี่ยได้
- 4) มีกรรมธรรม์ประกันภัยการชดใช้ค่าเสียหาย  
การประกันค่าสินไหมทดแทนทางวิชาชีพเป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย เพื่อเป็นประกันในค่าใช้จ่ายในการคุ้มครองทางกฎหมายให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ย และสำหรับความเสียหายใด ๆ ที่ผู้ไกล่เกลี่ยได้รับ
- 5) ผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรม  
ผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมจากสำนักงานตำรวจแห่งชาติ โดยต้องทำการขอตรวจสอบภายใน 4 เดือนหลังจากยื่นขอรับรองเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยหน่วยงานรับรองผู้ไกล่เกลี่ยจะยอมรับและยืนยันผลการตรวจสอบของสำนักงานตำรวจแห่งชาติ เมื่อประเมินใบสมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้ ผู้ประเมินจะทำการรับรองให้แก่บุคคลที่ไม่มีประวัติอาชญากรรมในความผิดที่รุนแรงและเปิดเผยประวัติอาชญากรรมนี้ต่อผู้อื่นได้
- 6) ผ่านการประเมินการไกล่เกลี่ยระดับชาติ  
หลังจากจบโปรแกรมการฝึกอบรมแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องผ่านการประเมินการไกล่เกลี่ยระดับชาติ โดยการประเมินนี้จะกำหนดให้ผู้ขอรับการรับรองทำหน้าที่เป็นสื่อกลางในการจำลองบทบาทสมมุติซึ่งใช้เวลาประมาณ 1.5 ชั่วโมง
- 7) เป็นสมาชิกของหน่วยรับรองผู้ไกล่เกลี่ย ที่ได้รับการยอมรับ เพื่อแสดงว่าผู้ขอรับการรับรองได้ปฏิบัติตามหลักจริยธรรมขององค์กร หน่วยงานเหล่านี้ยังมีขั้นตอนการจัดการกับข้อเรียกร้องและการลงโทษทางวินัยต่อการประพฤติมิชอบของผู้ไกล่เกลี่ย
- 8) ยื่นใบสมัครเพื่อเป็นผู้ไกล่เกลี่ยกับหน่วยรับรองผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นที่ยอมรับ  
หลังผ่านการประเมินแล้ว ให้ผู้ขอรับการรับรองสมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ย โดยการส่งใบสมัครไปยังหน่วยงานรับรองผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็นสมาชิกอยู่ กรอกข้อมูลในแบบฟอร์มให้ครบถ้วน พร้อมเอกสารประกอบการสมัคร ซึ่งรวมถึง หลักฐานการประกันค่าสินไหมทดแทนทางวิชาชีพ การตรวจสอบประวัติอาชญากรรม การอ้างอิงบุคคลที่น่าเชื่อถือซึ่งรู้จักกันมาอย่างน้อย 3 ปี จำนวน 2 คน เมื่อได้รับการรับรองเป็นผู้ไกล่เกลี่ยแล้ว ผู้สมัครจะมีรายชื่อเป็นผู้ไกล่เกลี่ยอยู่ใน Register of Nationally Accredited

บัตรรับรองการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยมีอายุ 2 ปี โดยผู้ใดมีความประสงค์จะต่ออายุการเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ภายใน 2 ปี ต้องเป็นคนกลางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างน้อย 25 ชั่วโมง เว้นแต่อยู่ในภาวะความเจ็บป่วย ต้องผ่านกระบวนการไกล่เกลี่ยอย่างน้อย 10 ชั่วโมง และเข้าร่วมในการฝึกอบรมพิเศษกับหน่วยงานรับรอง<sup>116</sup>

สำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในชุมชน มีการกำหนดประเภทของการไกล่เกลี่ยไว้ได้แก่ การแบ่งแนวเขตของรั้วบ้าน กำแพงกันดิน การรुक้าของต้นไม้ ข้อพิพาทในกลุ่มของชุมชน ความเป็นเจ้าของสัตว์เลี้ยง การลวงละเมิด และข้อพิพาทที่ก่อให้เกิดความรำคาญในที่สาธารณะ<sup>117</sup>

### 2.2.2 จริยธรรมสำหรับผู้ไกล่เกลี่ย

สภากฎหมายแห่งออสเตรเลียได้มีการแนวปฏิบัติว่าด้วยจริยธรรมสำหรับการไกล่เกลี่ย (A general ethical and practical framework for the practice of mediation) เพื่อใช้กับการไกล่เกลี่ยทุกประเภท ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านและหน่วยงานอื่นๆ ทั้งนี้ แนวปฏิบัติของผู้ประนีประนอมมีวัตถุประสงค์เพื่อทำหน้าที่หลัก 3 ประการคือ (1) เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตัวของผู้ไกล่เกลี่ย (2) เพื่อแจ้งให้ฝ่ายไกล่เกลี่ยทราบถึงสิ่งที่พวกเขาคาดหวัง และ (3) เพื่อส่งเสริมความเชื่อมั่นของประชาชนในการนำกระบวนการไกล่เกลี่ยมาใช้ในการแก้ไขข้อพิพาท โดยมีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ดังต่อไปนี้<sup>118</sup>

#### 1) กระบวนการ

การไกล่เกลี่ยเป็นกระบวนการที่บุคคลที่เป็นกลาง หรือเป็นผู้ไกล่เกลี่ยอำนวยความสะดวกการแก้ไขข้อพิพาทโดยการส่งเสริมให้มีข้อตกลงที่ไม่มีการบังคับจากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง คนกลางควรอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ส่งเสริมความเข้าใจ ช่วยเหลือฝ่ายต่าง ๆ เพื่อระบุความต้องการและความสนใจและใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ โดยมีคำแนะนำคือ คนกลางควรให้ข้อมูลเกี่ยวกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เกิดขึ้นและช่วยเหลือฝ่ายต่าง ๆ ระบุข้อกังวลที่แท้จริงของแต่ละฝ่ายและให้ทางเลือกทั้งหมดแก่คู่ขัดแย้ง บทบาทหลักของผู้ไกล่เกลี่ย

<sup>116</sup> Indeed Editorial Team. *How to Become a Mediator in Australia in 8 Steps*. September 18, 2023. <https://au.indeed.com/career-advice/finding-a-job/how-to-become-a-mediator-in-australia>

<sup>117</sup> Citizens Advice Bureau. *Community Mediation*. <https://cabwa.com.au/mediation-service/community-mediation/>

<sup>118</sup> Law Council of Australia, *Ethical Guidelines for Mediators*. <https://lawcouncil.au/docs/db9bd799-34d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical>.



คือการอำนวยความสะดวกในการแก้ไขข้อพิพาทโดยสมัครใจโดยคู่กรณีของพวกเขาเอง ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถรับรองเป็นส่วนตัวได้ว่าแต่ละฝ่ายตัดสินใจอย่างไร ผู้ไกล่เกลี่ยควรบอกให้คู่ขัดแย้งทราบถึงความสำคัญของการปรึกษาผู้เชี่ยวชาญอื่นๆ เพื่อให้การตัดสินใจในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่ขัดแย้งเป็นไปอย่างเหมาะสม ผู้ไกล่เกลี่ยต้องจัดการกับคู่กรณีในกรณีที่มีการหลอกลวง การฉ้อโกงและข้อความที่ทำให้เข้าใจผิดก่อนที่จะบรรลุข้อตกลงใดๆ

## 2) ความเป็นกลาง

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องและผู้ไกล่เกลี่ยสามารถทำการไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลางในเรื่องนั้นได้ และส่งมอบให้บุคคลอื่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหากเมื่อใดที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นกลาง ผู้ไกล่เกลี่ยควรถอนตัว ดังนั้น ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องหลีกเลี่ยงความลำเอียงหรืออคติ หรือพฤติกรรมที่มีลักษณะลำเอียงหรือมีอคติ ด้วยเหตุผลในเรื่องต่าง ๆ เช่น ลักษณะส่วนบุคคลของคู่ขัดแย้ง ภูมิหลัง ค่านิยม ความเชื่อ หรือพฤติกรรมในการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยควรหลีกเลี่ยงพฤติกรรมบางประการที่อาจตีความได้ว่ามีความลำเอียง เช่น การใช้เวลากับคู่ขัดแย้งฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมากเกินไปโดยไม่มีเหตุผลอันสมควร และหลีกเลี่ยงในการแสดงความคิดเห็น แม้คู่ขัดแย้งทั้งสองฝ่ายจะยอมรับความเห็นของผู้ไกล่เกลี่ยก็ตาม หากเห็นว่าผู้ไกล่เกลี่ยดูไม่มีความเป็นกลางอีกต่อไป ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจำเป็นต้องถอนตัว

## 3) ผลประโยชน์ทับซ้อน

ก่อนการไกล่เกลี่ยจะเริ่มขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อมูลจริง และศักยภาพทั้งหมด ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ ผู้ไกล่เกลี่ยควรหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ใด ๆ ที่ถูกมองหรืออาจจะถูกมองว่าส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย และมีความโปร่งใสตลอดเวลาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่กรณี ในกระบวนการไกล่เกลี่ย และต้องเปิดเผยข้อมูลหากมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างการไกล่เกลี่ย

## 4) ความสามารถ

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ทำการไกล่เกลี่ย เว้นแต่ผู้ไกล่เกลี่ยมีความสามารถที่จำเป็นสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น เพื่อตอบสนองความคาดหวังของคู่ขัดแย้ง โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องกระทำให้คู่ขัดแย้งเห็นตามสมควรถึงระดับความเชี่ยวชาญและความสามารถในการไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพ

## 5) การรักษาความลับ

ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยทั้งหมด รวมทั้งคนกลางต้องรักษาความลับของการไกล่เกลี่ย ทั้งสิ่งที่คู่สัญญาได้พูดในการไกล่เกลี่ย หรือการทำเอกสารใด ๆ ที่ทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ย

### 6) การยุติการไกล่เกลี่ย

ผู้ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยได้หากผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า (1) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้กระบวนการในทางที่ผิด; หรือ (2) ไม่มีความเป็นไปได้ที่เหมาะสมในการยุติคดี ผู้ไกล่เกลี่ยควรแจ้งให้คู่สัญญาทราบและอาจบอกเลิกการไกล่เกลี่ยหาก (i) มีการบรรลุข้อตกลงที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถบังคับใช้ได้ หรือผิดกฎหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งข้อพิพาทและความสามารถของคนกลางในการประเมินดังกล่าว หรือ (ii) ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า การไกล่เกลี่ยต่อไปไม่น่าจะส่งผลให้เกิดผลดีต่อทั้งสองฝ่าย

### 7) การยุติข้อพิพาท

หากการไกล่เกลี่ยส่งผลให้เกิดข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา ผู้ไกล่เกลี่ยควรสนับสนุนให้คู่ความดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปจนกว่าคู่ความจะได้ (1) บันทึกเงื่อนไขข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร และ (2) แก้ไขปัญหาการบังคับใช้ได้ ๆ

### 8) การประชาสัมพันธ์และการโฆษณา

คนกลางต้องไม่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาที่ทำให้เข้าใจผิดหรือหลอกลวง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่กล่าวข้อความอันเป็นเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด รวมทั้งข้อความหรือการเรียกร้องในกระบวนการไกล่เกลี่ย ต้นทุนและผลประโยชน์ หรือบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยในเรื่องทักษะหรือความสามารถ

### 9) ค่าธรรมเนียม

ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อกำหนดและค่าธรรมเนียมในการว่าจ้างของผู้ไกล่เกลี่ยอย่างครบถ้วนต่อผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทั้งนี้ในออสเตรเลียค่าใช้จ่ายในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ประมาณ 75 ดอลลาร์ ต่อฝ่าย หรือกรณีข้อพิพาทของชุมชนมีค่าใช้จ่ายประมาณ 150 ดอลลาร์ต่อครั้ง

## 2.2.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยหรือการระงับข้อพิพาท คือข้อตกลงที่เกิดขึ้นจากการไกล่เกลี่ยที่ประสบความสำเร็จจากความช่วยเหลือของผู้ไกล่เกลี่ยโดยในข้อตกลงอย่างน้อย ต้องมีรายละเอียดเกี่ยวกับผู้ที่เกี่ยวข้องซึ่งรวมถึงผู้ไกล่เกลี่ย รายละเอียดเกี่ยวกับเวลา วันที่ และสถานที่ของกระบวนการไกล่เกลี่ย การระบุประเด็น มติหรือข้อตกลงที่บรรลุแล้ว และการลงนามของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง โดยทั่วไปข้อตกลงที่บรรลุผลที่เกิดขึ้นโดยสมัครใจจากศูนย์ยุติธรรมชุมชน (CJC) จะไม่มีผลผูกพันทางกฎหมาย ข้อตกลงนี้จัดทำขึ้นบนพื้นฐานของความเชื่อที่ดี และเป็นความรับผิดชอบของฝ่ายต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่ต้องปฏิบัติตามข้อตกลงด้วยความสมัครใจ<sup>119</sup>

<sup>119</sup> Law Council of Australia. *ibid.*

อย่างไรก็ตาม มีความเป็นไปได้ที่จะทำให้ข้อตกลงดังกล่าวมีผลบังคับตามกฎหมายได้ หากทุกฝ่ายตกลงที่จะดำเนินการดังกล่าวโดยเป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามคำสั่งศาล ข้อตกลงใดๆ ที่บรรลุผลภายใต้กระบวนการนั้นอาจจะมีผลผูกพันทางกฎหมาย เช่น ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยในการเลี้ยงดูบุตร หมายถึงข้อตกลงที่ผ่านการไกล่เกลี่ยและมีผลผูกพันทางกฎหมายผ่านทางกฎหมายว่าด้วยครอบครัว ค.ศ. 1975 หากคู่พิพาทตกลงร่วมกันในข้อกำหนด และเงื่อนไขเกี่ยวกับการดูแล สวัสดิการและพัฒนาการของบุตร ข้อตกลงดังกล่าวสามารถทำเป็นทางการและจดทะเบียนกับศาลครอบครัวแห่งออสเตรเลียได้ และเมื่อจดทะเบียนแล้ว แผนการเลี้ยงดูบุตรจะมีน้ำหนักทางกฎหมายและสามารถบังคับใช้ผ่านระบบศาลได้ หากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งไม่ปฏิบัติตามข้อกำหนด ส่วนข้อตกลงอีกประเภทหนึ่งคือข้อตกลงทางการเงิน เป็นข้อตกลงที่เกี่ยวข้องกับการเงินและทรัพย์สินเป็นหลัก เช่น การแบ่งทรัพย์สิน ค่าเลี้ยงดู เงินบำนาญ ข้อตกลงทางการเงินมีผลผูกพันเป็นสัญญาที่มีผลผูกพันทางกฎหมายที่ต้องเป็นไปตามข้อกำหนด เพื่อให้ข้อตกลงทางการเงินมีผลบังคับใช้ ข้อตกลงทางการเงินต้องเป็นไปตามวิธีการที่เข้มงวดซึ่งกำหนดโดยกฎหมาย และเมื่อดำเนินการอย่างถูกต้องแล้วจะมีผลผูกพันทางกฎหมายและสามารถบังคับใช้ผ่านระบบศาลได้ หากมีความจำเป็น<sup>120</sup> อย่างไรก็ตาม ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถยกเลิกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ หากสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเองได้ลงนามในข้อตกลง โดยไม่สมัครใจหรือมีการบีบบังคับ แต่ศาลจะยกเลิกข้อตกลงดังกล่าวต่อเมื่อเห็นว่ากรยกเลิกนั้นจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นความเที่ยงธรรม<sup>121</sup>

### 2.3 สาธารณรัฐฟิลิปปินส์

กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศฟิลิปปินส์บัญญัติอยู่ในกฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางเลือก ค.ศ. 2004 (The Alternative Dispute Resolution Act of 2004) โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อให้อิสระแก่ประชาชนในการระงับข้อพิพาทหรือหาทางยุติข้อพิพาทของตนเอง โดยการสนับสนุนการใช้วิธีการระงับข้อพิพาทโดยรัฐ เพื่อให้เกิดความรวดเร็ว และลดกระบวนการฟ้องร้องดำเนินคดีในศาล<sup>122</sup> โดยมีรายละเอียดต่อไปนี้

<sup>120</sup> Lyons Law Group. *Are Mediation Agreements Enforceable in Australia?*, <https://lyonslaw.com.au/blog/are-mediation-agreements-enforceable-in-australia/>

<sup>121</sup> Mediation Australia. *How do I change a Consent Order?*. <https://mediationsaustralia.com.au/how-do-i-change-a-consent-order/>

<sup>122</sup> Department of Justice Manila, *The Alternative Dispute Resolution Act of 2004*. <https://www.doj.gov.ph/files/irr-of-adr.pdf>, 2021 (May, 21).

### 2.3.1 คุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไกล่เกลี่ย

สำนักงานศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฟิลิปปินส์ ได้กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะมาทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไว้ดังต่อไปนี้<sup>123</sup>

- 1) ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี
- 2) มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี
- 3) เป็นผู้มีลักษณะทางศีลธรรมที่ดี
- 4) เต็มใจเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และให้บริการสาธารณะ

5) มีความสามารถสื่อสารด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรในภาษาอังกฤษและภาษาฟิลิปปินส์

เมื่อทำการส่งเอกสารผู้สมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ยไปยังสำนักงานศูนย์ไกล่เกลี่ยของฟิลิปปินส์แล้ว สำนักงานฯ จะทำการทดสอบผู้สมัครเป็นผู้ไกล่เกลี่ยทั้งการสอบข้อเขียน และการสัมภาษณ์ ผู้ที่ผ่านการคัดเลือกจะได้รับเชิญให้เข้าร่วมฝึกอบรมในหลักสูตรการไกล่เกลี่ยขั้นพื้นฐานเป็นเวลา 3 วันครึ่ง

หลังจากจบหลักสูตรการอบรมแล้ว ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเข้ารับการฝึกงานเป็นเวลา 2 เดือน ซึ่งจะมีการจัดกรณีความขัดแย้งให้ทดลองปฏิบัติเป็นผู้ไกล่เกลี่ยภายใต้การดูแลของที่ปรึกษา โดยผู้เข้ารับการฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยจะต้องทำการไกล่เกลี่ยสำเร็จในคดีที่ได้รับมอบหมายอย่างน้อย 3 ใน 5 คดี และผู้ดูแลหรือที่ปรึกษาที่ดูแลงานการไกล่เกลี่ยจะส่งผลการประเมินผู้ไกล่เกลี่ยและข้อเสนอแนะไปยังคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของฟิลิปปินส์ จากนั้นผลการประเมินจะส่งไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งถึงเสนอต่อศาลฎีกาเพื่อพิจารณาอนุมัติ และรับรองวิทยฐานะให้ผู้ผู้นั้นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยภายใต้การดูแลของศาลฎีกา<sup>124</sup>

### 2.3.2 จริยธรรมสำหรับผู้ไกล่เกลี่ย

กฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางเลือก ค.ศ. 2004 ได้ให้ความหมายของ “ข้อมูลที่เป็นความลับ” หมายถึง ข้อมูลใดๆ ที่เกี่ยวข้องกับเรื่องของการไกล่เกลี่ยหรืออนุญาโตตุลาการ ซึ่งมีเจตนาโดยชัดแจ้งโดยแหล่งที่มาจะไม่เปิดเผย โดยให้รวมถึง

1) การสื่อสารด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรในการดำเนินการเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาท รวมถึงบันทึกหรือผลงานใด ๆ ของผู้ไกล่เกลี่ยหรือผู้มีส่วนร่วมที่มีคู่สัญญาตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายฉบับนี้

<sup>123</sup> Philippine Judicial Academy. *Qualifications*. <https://philja.judiciary.gov.ph/pmediator.php>

<sup>124</sup> Ibid.

2) คำแถลงด้วยวาจาหรือเป็นลายลักษณ์อักษรที่เกิดขึ้นระหว่างการไกล่เกลี่ย หรือเพื่อวัตถุประสงค์ในการพิจารณาดำเนินการเข้าร่วมการดำเนินการไกล่เกลี่ยอย่างต่อเนื่องของผู้ไกล่เกลี่ย และ

3) คำให้การของกลุ่มความหรือคำให้การของพยาน<sup>125</sup>

ทั้งนี้ ข้อมูลที่ได้จากการดำเนินการไกล่เกลี่ยจะต้องอยู่ภายใต้หลักการ หรือแนวทางดังต่อไปนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากการไกล่เกลี่ยจะต้องถูกเก็บเป็นความลับ คู่สัญญา ผู้ไกล่เกลี่ย หรือผู้เข้าร่วมที่มีใช้คู่สัญญา จะต้องปฏิเสธที่จะเปิดเผยข้อมูลเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย เพื่อป้องกันไม่ให้บุคคลอื่นที่ล่วงรู้นำไปเปิดเผยข้อมูลต่อ ทั้งนี้บุคคลที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยจะต้องไม่ถูกบังคับให้เปิดเผยข้อมูลไม่ว่าจะเป็นคู่กรณีข้อพิพาท คนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ย ที่ปรึกษาของคู่กรณี ผู้เข้าร่วมที่ไม่ใช่คู่สัญญา หรือบุคคลใด ๆ ที่ว่าจ้างหรือมีส่วนเกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยไม่ว่าในฐานะเป็นเลขานุการ เสมียน หรือผู้ช่วย และบุคคลอื่นที่ได้รับหรือได้ครอบครองข้อมูลที่เป็นความลับอันเนื่องมาจากการประกอบอาชีพของตน นอกจากนี้ยังกำหนดห้ามมิให้เรียกผู้ไกล่เกลี่ยมาเป็นพยาน การคุ้มครองข้อมูลการไกล่เกลี่ยให้เป็นความลับดังกล่าวนี้จะยังคงดำเนินต่อไป ถึงแม้การไกล่เกลี่ยดังกล่าวจะล้มเหลว<sup>126</sup>

อนึ่ง มีข้อยกเว้นของการเปิดเผยข้อมูลเช่น ข้อตกลงว่าจะเปิดเผยโดยทุกฝ่าย และมีการลงนามรับรองความถูกต้อง หรือมีกฎหมายกำหนดให้เปิดเผยข้อมูลนั้นแก่สาธารณะมีการคุกคามหรือมีคำแถลงแผนการที่จะทำร้ายร่างกายหรือก่ออาชญากรรมรุนแรง มีการวางแผนอาชญากรรมหรือพยายามก่ออาชญากรรมหรือปกปิดอาชญากรรมหรือการกระทำทางอาญาที่กำลังดำเนินอยู่ เป็นต้น<sup>127</sup>

### 2.3.3 ข้อตกลงระงับข้อพิพาท

เมื่อมีการจัดทำข้อตกลงการไกล่เกลี่ย หลังการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประสบความสำเร็จแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวต้องเกิดขึ้นจากการจัดทำและดำเนินงานร่วมกันของคู่พิพาท โดยได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยรับรองว่า เนื้อหาของข้อตกลงได้รับการอธิบาย ทำความเข้าใจ และตกลงร่วมกันของคู่พิพาท โดยข้อตกลงนั้นไม่ขัด

<sup>125</sup>The Alternative Dispute Resolution Act of 2004. SEC. 3. Definition of Terms.

<sup>126</sup>The Alternative Dispute Resolution Act of 2004, SEC. 9. Confidentiality of Information. - Information obtained through mediation proceedings shall be subject to the following principles and guidelines:.

<sup>127</sup> The Alternative Dispute Resolution Act of 2004, SEC. 11. Exceptions to Privilege.

ต่อกฎหมาย นโยบายสาธารณะ ศีลธรรมอันดี หรือจารีตประเพณี<sup>128</sup> หากไม่มีการปฏิบัติตามข้อตกลง สามารถยื่นคำร้องต่อศาลเพื่อให้มีการบังคับคดีโดยคำสั่งของศาล ขณะเดียวกัน หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใด ระบุว่าข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดจากการกระทำที่ผิดพลาด การใช้ความรุนแรง การข่มขู่ หรือ การฉ้อฉล สามารถถือเป็นโมฆียะและศาลมีอำนาจเพิกถอนได้<sup>129</sup>

จากที่กล่าวมาทั้งหมดเป็นเรื่องของกฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยลำดับต่อไปจะเป็นการกล่าวถึง วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งมีความสำคัญต่อการศึกษาเกี่ยวกับข้อจำกัดของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต่อไป



<sup>128</sup> National Privacy Commission. *Rule on mediation before the national Commission*. <https://privacy.gov.ph/npc-circular-no-18-03-rules-on-mediation-before-the-national-privacy-commission/>

<sup>129</sup> Getting the deal Through, *Mediation*, <https://www.syciplaw.com/cumtents/ME2014%20Philippines.pdf>.



## บทที่ 4

# วิเคราะห์ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับข้อจำกัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

การศึกษาเกี่ยวกับข้อจำกัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน ปัจจุบันอยู่ภายใต้การบังคับของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ซึ่งจากการศึกษา พบว่า ยังมีปัญหาบางประการ อาทิ ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย รวมถึงปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ที่ยังไม่มี ความเหมาะสมเพียงพอ ผู้ศึกษาจึงได้นำปัญหาดังกล่าวมาทำศึกษาวิเคราะห์ เพื่อหาแนวทางในการแก้ไข ปัญหาดังรายละเอียดต่อไปนี้

### 1. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนได้กำหนดไว้ในหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยมาตรา 68 กำหนดไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10 ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 10 กำหนดเกี่ยวกับผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ ก.คุณสมบัติ (1) ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง (2) เป็นผู้มิประสพการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ส่วนลักษณะต้องห้าม มีการกำหนดไว้ 3 ประการคือ (1) ต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (2) เป็นคนไร้ความสามารถ คนเสมือนไร้ความสามารถหรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ (3) เคยถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามพระราชบัญญัตินี้ และยังไม่พ้นห้าปี นับถึงวันยื่นคำขอรับหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย

บทบัญญัติข้างต้น เป็นการกำหนดคุณสมบัติแต่เพียงกว้างๆ โดยมีได้กำหนดคุณสมบัติอื่นใดที่จำเป็นเอาไว้ อาทิ คุณสมบัติด้านอายุ คุณสมบัติด้านการศึกษา คุณสมบัติเฉพาะด้านสำหรับการไต่ถามข้อพิพาทบางลักษณะ เช่น การไต่ถามข้อพิพาทด้านครอบครัว เป็นต้น ทำให้มีข้อพิจารณาถึงประสิทธิภาพของการทำหน้าที่คนกลางในการไต่ถามข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้

ขณะเดียวกัน เมื่อทำการศึกษาระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาทของศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ซึ่งเป็นระเบียบที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามความในมาตรา 9 และมาตรา 68 แห่งพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ข้อ 23 ได้กำหนดเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคลที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไต่ถาม ต้องมีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ ด้านคุณสมบัติ (1) ต้องเป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี บริบูรณ์ (2) ต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมการไต่ถามข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง (3) ต้องเป็นผู้มีประสบการณ์การปฏิบัติงานด้านการไต่ถามข้อพิพาทในหน่วยงานภาครัฐ หรือภาคประชาชนที่ดำเนินการไต่ถามข้อพิพาทไม่น้อยกว่าห้าเรื่อง หรือกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพเห็นว่ามีคุณสมบัติเหมาะสมหรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไต่ถามข้อพิพาทไม่น้อยกว่า 2 ปี (4) เป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ไต่ถามจากบทบัญญัติดังกล่าวมา เห็นได้ว่า พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดคุณสมบัติของผู้ไต่ถามไว้เพียงคร่าว ๆ เท่านั้น ทั้งนี้ เพื่อให้พระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เป็นกฎหมายกลางที่สามารถนำไปบังคับใช้ได้ในทุกหน่วยงาน ขณะเดียวกันให้หน่วยงานที่มีบทบาทหน้าที่ในการไต่ถามข้อพิพาทสามารถออกระเบียบของหน่วยงานเอง เพื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้ไต่ถามเป็นการเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ได้ เพื่อให้เหมาะสมกับการไต่ถามข้อพิพาทในหน่วยงานของตนได้

เมื่อทำการศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติด้านอายุ พบว่าพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มิได้กำหนดคุณสมบัติด้านอายุเอาไว้ แต่บุคคลใดที่มีความประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไต่ถามของกรมคุ้มครองสิทธิ และเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม พบว่าระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไต่ถามข้อพิพาทของศูนย์ไต่ถามข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ก็ได้มีการกำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ไต่ถามเป็นการเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติการไต่ถามข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยมีการกำหนดในเรื่องของอายุที่ต้องไม่ต่ำกว่า 30 ปี เช่นเดียวกับข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไต่ถาม พ.ศ. 2554 ที่มีการกำหนดให้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมประจำศาลได้ ซึ่งได้กำหนดให้ผู้ยื่นคำขอขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช 2457 กำหนดคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นผู้ทำหน้าที่ไต่

เกลี้ยเอาไว้ คือต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 25 ปี บริบูรณ์ กฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยและประนอมข้อพิพาททางแพ่ง พ.ศ. 2553 กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยไว้คือต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 35 ปี บริบูรณ์ในวันสมัคร ส่วนกฎกระทรวงว่าด้วยการไกล่เกลี่ยความผิดที่มีโทษทางอาญา พ.ศ. 2553 กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยคือนายอำเภอหรือปลัดอำเภอ ซึ่งมีได้กำหนดอายุเอาไว้เป็นที่แน่นอน

เมื่อทำการศึกษบทกฎหมายต่างประเทศ พบว่าประเทศสหรัฐอเมริกาได้มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในด้านอายุเอาไว้แต่ประการใด เช่นเดียวกับเครือรัฐออสเตรเลีย มิได้มีการกำหนดคุณสมบัติด้านอายุเอาไว้ ขณะที่กฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประเทศฟิลิปปินส์ ซึ่งบัญญัติอยู่ในกฎหมายว่าด้วยการระงับข้อพิพาททางเลือก ค.ศ. 2004 (The Alternative Dispute Resolution Act of 2004) กำหนดคุณสมบัติของบุคคลที่จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี บริบูรณ์ ซึ่งสอดคล้องกับระเบียบต่าง ๆ ส่วนใหญ่ ที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ของไทยที่มีการกำหนดคุณสมบัติด้านอายุเอาไว้ โดยผู้ไกล่เกลี่ยต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี

การที่พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มิได้มีการกำหนดคุณสมบัติด้านอายุเอาไว้ มีข้อเสียคืออาจส่งผลทำให้หลักเกณฑ์เกี่ยวกับคุณสมบัติด้านอายุของหน่วยงานต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน และหากหน่วยงานใดกำหนดคุณสมบัติด้านอายุเอาไว้น้อยเกินไป เช่น ศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มิได้มีการกำหนดหลักเกณฑ์เกี่ยวกับอายุเอาไว้ ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อความน่าเชื่อถือในตัวของผู้ไกล่เกลี่ยซึ่งอาจส่งผลทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการกำหนดให้ชัดเจนเพื่อให้คุณสมบัติดังกล่าวเป็นมาตรฐานเดียวกันทุกหน่วยงาน รวมถึงสอดคล้องกับบทบัญญัติของต่างประเทศ

สำหรับคุณสมบัติด้านการฝึกอบรม พระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 12 ได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้ว่าต้องเป็นบุคคลที่ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง ซึ่งจากการศึกษาหลักสูตรการอบรมของสภานายความซึ่งได้รับการรับรองพบว่า มีระยะเวลาการฝึกอบรมทั้งสิ้น 36 ชั่วโมง แบ่งเป็น 5 หมวด ได้แก่ หมวดที่ 1 ศึกษาเกี่ยวกับ ธรรมชาติของความขัดแย้งและการวิเคราะห์ความ ขัดแย้ง และแนวคิด ทฤษฎี เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมวดที่สอง หมวดที่ 2 ศึกษาเกี่ยวกับกฎหมายกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเช่นภาพรวมสาระสำคัญของพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 และการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาททางอาญาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 หมวดที่ 3 ศึกษาเกี่ยวกับจิตวิทยาเพื่อการสื่อสารกับภาษาภายใต้การไกล่เกลี่ย ทักษะที่จำเป็น และเทคนิคในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หมวดที่ 4 ศึกษาเกี่ยวกับคุณสมบัติ จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย ปัจจัย

แห่งความสำเร็จ ข้อท้าทาย อุปสรรคในการเจรจาไกล่เกลี่ย การจัดการกับบุคคลที่ยากกับการเจรจา และการจัดการอารมณ์ของตนเอง เช่นคุณสมบัติ และจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยปัจจัยแห่งความสำเร็จ ข้อท้าทาย และอุปสรรคในการเจรจาไกล่เกลี่ยการจัดการกับบุคคลที่ยากกับการเจรจา และการจัดการอารมณ์ของตนเอง และหมวดที่ 5 จะเป็นการฝึกปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่ง ทางอาญาและประเด็นสาธารณะโดยใช้สถานการณ์จำลอง ตามบทบาทที่หลักสูตรกำหนดให้ฝึกปฏิบัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเด็นสาธารณะโดยใช้สถานการณ์จำลองตาม บทบาทที่หลักสูตรกำหนดให้ภาคภาษาอังกฤษสำหรับกรณีเป็นชาวต่างชาติ ขณะที่ระเบียบของหน่วยงานเอง เพื่อกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นการเพิ่มเติมจากพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้ผู้ที่มีความประสงค์จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารยุติธรรมแห่งชาติตาม กฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง ส่วนข้อกำหนดของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2554 กำหนดให้ผู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ประนีประนอมต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมหลักสูตร เทคนิคหรือวิธีการไกล่เกลี่ยที่สำนักงานศาลยุติธรรมจัดหรือรับรอง

ขณะที่หลักปฏิบัติทางแพ่งและการเยียวยา (Civil Practice and Remedies Code) ของมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องผ่านการอบรมอย่างน้อย 40 ชั่วโมง ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการระงับข้อพิพาทในหลักสูตรที่กำหนด และหากมีความประสงค์จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยในคดีครอบครัว ต้องผ่านการอบรมเพิ่มเติมอีก 24 ชั่วโมงในหลักสูตรเกี่ยวกับครอบครัว สำหรับกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย การอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยจะมีระยะเวลาในการอบรมประมาณ 38 ชั่วโมง และต้องผ่านการประเมินการไกล่เกลี่ยระดับชาติ ซึ่งการประเมินนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องทดลองทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยในบทบาทสมมติ ซึ่งต้องใช้เวลาประมาณ 1.5 ชั่วโมง และหากผู้ไกล่เกลี่ยมีความประสงค์จะเป็นผู้ไกล่เกลี่ยด้านครอบครัวจะต้องเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมโดยต้องผ่านมาตรฐานการรับรองในกฎข้อบังคับว่าด้วยกฎหมายครอบครัว (Family Dispute Resolution Practitioners) ค.ศ. 2008 ซึ่งประกาศนียบัตร บัณฑิตว่าด้วยการระงับข้อพิพาทจะเป็นไปตามกฎระเบียบนี้ สำหรับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ มิได้มีข้อกำหนดเกี่ยวกับการฝึกอบรมก่อนการขอรับใบอนุญาตเป็นผู้ไกล่เกลี่ย แต่จะทำการทดสอบ ผู้สมัครทั้งข้อเขียน และสัมภาษณ์ เมื่อผู้สมัครผ่านการคัดเลือกจึงจะได้รับเชิญให้เข้าร่วมในการฝึกอบรมการไกล่เกลี่ยขั้นพื้นฐานเป็นเวลา 3 วันครึ่ง จากนั้นเข้ารับการฝึกงานการจัดการความขัดแย้ง อีกเป็นเวลา 2 เดือน โดยให้ทดลองปฏิบัติเป็นผู้ไกล่เกลี่ยภายใต้การดูแลของที่ปรึกษา โดยต้องทำการไกล่เกลี่ย ในคดีที่ได้รับมอบหมายสำเร็จ 3 คดีใน 5 คดี และผู้ดูแลหรือที่ปรึกษาที่ดูแลงานการไกล่เกลี่ยจะส่งผลการประเมินผู้ไกล่เกลี่ยและข้อเสนอแนะไปยังคณะกรรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ของฟิลิปปินส์ จากนั้นผลการประเมินจะส่งไปยังบุคคลที่เกี่ยวข้อง จนกระทั่งถึงเสนอต่อศาลฎีกา เพื่อพิจารณาอนุมัติและรับรองวิทยฐานะให้ผู้นั้นเป็นผู้ใกล้เคียงภายใต้การดูแลของศาลฎีกา

จากการศึกษาเปรียบเทียบคุณสมบัติด้านการฝึกอบรมระหว่างกฎหมายไทย และกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา เครื่องรัฐออสเตรเลียและสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ดังกล่าวไปแล้ว พบว่า ในการฝึกอบรมตามมาตรฐานขั้นตานั้น เป็นมาตรฐานที่มีความใกล้เคียงกันแม้จะมีความแตกต่างกันอยู่บ้างในรายละเอียด แต่มีข้อพิจารณาประการหนึ่งคือ การใกล้เคียงข้อพิพาท ในต่างประเทศมักเปิดให้ผู้ใกล้เคียงสามารถใกล้เคียงในคดีครอบครัวได้ โดยผู้มีความประสงค์ จะขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทจะต้องเข้ารับการอบรมเพิ่มเติมในหลักสูตรที่จำเป็น เพื่อเป็นผู้ใกล้เคียงในคดีครอบครัว

ขณะเดียวกัน เมื่อพิจารณาบทบัญญัติมาตรา 20 แห่งพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติไว้ว่า การใกล้เคียงข้อพิพาททางแพ่งตามพระราชบัญญัตินี้ ถ้าเกี่ยวข้องกับสิทธิแห่งสภาพบุคคล สิทธิในครอบครัว หรือกรรมสิทธิในอสังหาริมทรัพย์ ไม่สามารถกระทำได้...” แสดงให้เห็นว่า การใกล้เคียงข้อพิพาทของไทยผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทจากศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนยังไม่สามารถดำเนินการใกล้เคียงในคดีครอบครัวได้ ในปัจจุบันหากมีข้อพิพาทในคดีครอบครัว ต้องนำเรื่องเข้าสู่การพิจารณาของศาล ทั้งนี้ ตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชน และครอบครัวและวิธีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 ได้กำหนดให้ก่อนการพิจารณาคดีครอบครัวที่มีข้อพิพาท ให้ศาลตั้งผู้ประนีประนอมคดีครอบครัว เพื่อใกล้เคียงให้คู่ความได้ประนีประนอมกัน ทั้งนี้ มาตรา 148 วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัว และวิธีการพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 กำหนดให้หลักเกณฑ์ และวิธีการใกล้เคียงและการรายงานผลเป็นไปตามข้อบังคับของประธานศาลฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์ วิธีการ และการรายงานผลการใกล้เคียงในคดีครอบครัว พ.ศ. 2554 การที่กฎหมายกำหนดให้การใกล้เคียงข้อพิพาทในคดีครอบครัว ต้องดำเนินการโดยผู้ประนีประนอมที่ศาลแต่งตั้งนั้น เนื่องมาจากคดีครอบครัวเป็นคดีที่เกี่ยวกับการฟ้องหย่า การแบ่งสินสมรส การเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดู อำนาจในการปกครองบุตร การเรียกค่าทดแทนและค่าเลี้ยงชีพ หรือการขอให้รับเด็กเป็นบุตรโดยชอบด้วยกฎหมาย ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า ประเด็นที่มีการพิพาทกันในเรื่องครอบครัวนั้น มีความเกี่ยวข้องกับข้อผูกพันทางกฎหมาย ดังนั้นจึงควรมีการใกล้เคียงกันภายใต้การดูแลของศาลเยาวชน และครอบครัวซึ่งกำหนดให้มีการใกล้เคียงกันก่อนที่จะนำข้อพิพาทเข้าสู่การพิจารณาของศาลอยู่แล้ว

นอกจากนี้ในเรื่องเกี่ยวกับคุณสมบัติด้านการศึกษา พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มิได้กล่าวถึงคุณสมบัติด้านการศึกษาเอาไว้แต่ประการใด ขณะที่ ระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ก็มีได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาเอาไว้เช่นเดียวกัน เมื่อทำการศึกษาข้อกำหนด



ของประธานศาลฎีกาว่าด้วยการไกล่เกลี่ย พ.ศ. 2544 มีการกำหนดคุณสมบัติไว้ว่าต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาไม่ต่ำกว่าปริญญาตรีและมีประสบการณ์ในการทำงานมาไม่น้อยกว่า 5 ปี หรือเป็นผู้มีประสบการณ์ในการทำงานสาขาต่างๆ อันเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยไม่น้อยกว่าสิบปี

เมื่อทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศพบว่า กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา มีได้มีการกำหนดเอาไว้อย่างชัดเจน ขณะที่กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย มีการกำหนดให้บุคคลที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ด้านกฎหมาย ธุรกิจ หรือ สังคมศาสตร์ เพื่อให้มีความรู้ความสามารถอย่างเพียงพอที่จะนำมาใช้ประโยชน์ในการไกล่เกลี่ยได้ นอกจากนี้ยังกำหนดเพิ่มเติมว่า บุคคลดังกล่าวในขณะที่จบการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเกรด 12 นั้น ต้องจบการศึกษาในสถาบันการศึกษาที่มีการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ เพื่อให้ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถสื่อสารกับคู่พิพาทด้วยภาษาอังกฤษได้อีกด้วย ขณะที่สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ ได้มีการกำหนดให้ผู้ไกล่เกลี่ยต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี ซึ่งสอดคล้องกับกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย

ในประเด็นคุณสมบัติด้านการศึกษานี้ มีข้อพิจารณาประการหนึ่งว่า ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนนั้น มาตรา 70 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพอุดหนุนค่าใช้จ่ายในการดำเนินการของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน และระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 ข้อ 39 กล่าวถึงการจ่ายค่าตอบแทน และค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้ผู้ไกล่เกลี่ยให้เป็นไปตามระเบียบที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดโดยความเห็นชอบของกระทรวงการคลัง โดยระเบียบกระทรวงยุติธรรมว่าด้วยการจ่ายค่าตอบแทนและค่าใช้จ่ายอื่นที่จำเป็นในการดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2564 กำหนดให้จ่ายค่าตอบแทนเฉพาะผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยตามที่นายทะเบียนประกาศกำหนด โดยข้อ 6 กำหนดให้การจ่ายค่าตอบแทนเป็นรายเรื่อง เรื่องละไม่เกิน 1,000 บาท กรณีเห็นว่า ข้อพิพาทที่มีคู่กรณีตั้งแต่ 3 ฝ่ายขึ้นไป มีการจัดกระบวนการไกล่เกลี่ยมากกว่า 4 ครั้ง และการไกล่เกลี่ยเป็นผลสำเร็จทั้งหมดให้จ่ายค่าตอบแทนเรื่องละไม่เกิน 6,000 บาท

ผู้ศึกษาเห็นว่า ในเรื่องค่าตอบแทนของผู้ไกล่เกลี่ยตามระบบกฎหมายไทยนั้น มีความใกล้เคียงกับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์คือหน่วยงานของรัฐมีหน้าที่รับผิดชอบดูแลค่าตอบแทนของผู้ไกล่เกลี่ย ขณะที่ประเทศสหรัฐอเมริกา และเครือรัฐออสเตรเลียนั้น คู่พิพาทมีหน้าที่จ่ายค่าตอบแทนให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ยตามอัตราที่กำหนดไว้ในกฎหมาย



เนื่องจากการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนนั้น หน่วยงานของรัฐเป็นผู้รับผิดชอบ ค่าตอบแทนของผู้ใกล้เคียง ในอัตราเรื่องละ 1,000 บาท ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า เพื่อให้คุ้มค่ากับงบประมาณที่ตั้งไว้สำหรับค่าตอบแทนดังกล่าว การใกล้เคียงที่เกิดขึ้นควรเป็นกระบวนการที่คาดหวังได้ถึงความสำเร็จของการใกล้เคียง ซึ่งความรู้การศึกษาอาจมีความจำเป็นเพราะบทบาทของผู้ใกล้เคียงต้องเป็นผู้ที่สามารถให้คำแนะนำและเสนอแนวทางในการยุติข้อพิพาทให้แก่คู่พิพาทได้พิจารณาทางเลือกของตนเองได้ ดังนั้นผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการกำหนดให้ผู้ใกล้เคียงควรจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี เพื่อให้ได้ผู้ใกล้เคียงที่มีคุณภาพและยังเป็นการกำหนดคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงที่สอดคล้องกับบทกฎหมายของต่างประเทศ

พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ตราขึ้นเพื่อเป็นกฎหมายกลางด้านการใกล้เคียงข้อพิพาท โดยให้หน่วยงานที่เกี่ยวข้องในกระบวนการยุติธรรมสามารถนำการใกล้เคียงข้อพิพาทไปใช้ได้ในทุกขั้นตอนของกระบวนการยุติธรรม ทั้งทางแพ่งและทางอาญา แต่มีการกำหนดขอบเขตของข้อพิพาทให้มีความเหมาะสม ทั้งนี้ เมื่อศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนของไทยพบว่า ตั้งแต่เดิมนั้นมีการใช้ผู้นำชุมชนเป็นคนกลางในการใกล้เคียงข้อพิพาท ซึ่งผู้นำชุมชนดังกล่าวอาจเป็นผู้เฒ่าผู้แก่ที่ได้รับการเคารพจากคนในสังคม ทำให้พระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ไม่มีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงเอาไว้อย่างชัดเจน อย่างไรก็ตามในปัจจุบันสภาพสังคมได้เปลี่ยนแปลงไป แม้ผู้เฒ่าผู้แก่ในชุมชนอาจยังคงได้รับการเคารพนับถือ แต่ภูมิความรู้ที่มีอยู่อาจไม่มีความเหมาะสมที่จะเป็นผู้นำคู่พิพาททั้งสองฝ่ายไปสู่ผลสำเร็จของการใกล้เคียงที่มีความเหมาะสม อีกประการหนึ่งคือ การใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนนั้น จะรับรองให้สามารถใช้บังคับทางกฎหมายได้ ผู้ใกล้เคียงต้องเป็นผู้ที่ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียงกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ และดำเนินการภายใต้ศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ซึ่งผู้ศึกษาเห็นว่า คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงมีความสำคัญจะกำหนดไว้ต่ำกว่าผู้ใกล้เคียงที่ขึ้นทะเบียนกับหน่วยงานอื่นมิได้ เพราะอาจส่งผลทำให้ผู้ใกล้เคียงที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพมีมาตรฐานต่ำกว่าหน่วยงานอื่น นอกจากนี้ การกำหนดคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงเอาไว้เหมาะสม จะทำให้ผู้ใกล้เคียงของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนมีความน่าเชื่อถือมากยิ่งขึ้น อันเป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้การดำเนินงานของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนประสบความสำเร็จ

ภายใต้แนวคิดเกี่ยวกับคนกลางในการใกล้เคียงข้อพิพาท ผู้ใกล้เคียงหมายถึงบุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคนกลางช่วยเหลือคู่พิพาทในการเจรจาใกล้เคียงเพื่อยุติปัญหาข้อพิพาทที่เกิดขึ้น โดยผู้ใกล้เคียงไม่มีหน้าที่ตัดสินชี้ขาดข้อพิพาท แต่ผู้ใกล้เคียงมีหน้าที่ต้องประสานความเข้าใจระหว่างคู่พิพาท และในขณะเดียวกันผู้ใกล้เคียงเองต้องแสวงหาทางออกในการแก้ไขปัญหาที่คู่พิพาททุกฝ่ายน่าจะยอมรับเป็นที่ยุติ ดังนั้น ผู้ใกล้เคียงจึงต้องมีความเป็นกลางและมองปัญหาของ

คู่พิพาทในลักษณะผู้อยู่เหนือปัญหา คนกลางในการไกล่เกลี่ย ต้องเป็นผู้ที่มีความน่าเชื่อถือ ซึ่งประกอบไปด้วยวิวุฒิและคุณวุฒิที่เหมาะสม เป็นที่ยอมรับของทั้งสองฝ่าย เป็นผู้ที่ควรได้รับความไว้วางใจให้รับทราบข้อมูลหรือเรื่องราวที่เป็นความลับ และสามารถช่วยให้คู่ขัดแย้งหาทางออกที่ตอบสนองความต้องการของทุกฝ่าย ได้รับความไว้วางใจในฐานะที่เป็นคนกลาง เพื่อให้มีคุณสมบัติเพียงพอในการทำหน้าที่ดังกล่าว

ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า การกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในพระราชบัญญัติ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้มีความชัดเจน เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นทะเบียนกับทุกหน่วยงานมีมาตรฐานเดียวกัน และมีความน่าเชื่อถือมีความจำเป็น เพื่อให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ภาคประชาชนประสบความสำเร็จ และบรรลุถึงเจตนารมณ์ในการจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนขึ้น

## 2. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ 8 ประการได้แก่ (1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ (2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไมอาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผล และความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ (3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร (4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท (5) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ (6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาท หรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท (8) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัติดังกล่าวกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้ โดยข้อ 8 ได้กำหนดไว้กว้างๆ ว่าเป็นกรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด แต่ในปัจจุบันรัฐมนตรีว่าการยังมีได้กำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นการเพิ่มเติมแต่ประการใด ทำให้มีข้อพิจารณาว่าจริยธรรมที่กำหนดไว้ข้างต้นดังกล่าวมีความเพียงพอที่จะส่งผลทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับความน่าเชื่อถือ อันเป็นการส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

เมื่อทำการศึกษาประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอมที่กำหนดโดยสำนักงานศาลยุติธรรมพบว่าประกอบไปด้วย หน้าที่สำคัญของผู้ประนีประนอม คือ ช่วยเหลือ สนับสนุน การเจรจาระหว่างคู่ความให้บรรลุถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหาเพื่อนำไปสู่การระงับข้อพิพาทในการระงับข้อพิพาท ผู้ประนีประนอมจักต้องให้คู่ความตัดสินใจด้วยตนเอง บนพื้นฐานของข้อมูลที่เพียงพอ ผู้ประนีประนอมจักต้องละเว้นไม่ออกคำสั่งหรือชี้ขาดใด ๆ ที่เกี่ยวกับประเด็นข้อพิพาทและทางเลือกในการตกลงระงับข้อพิพาท ตลอดจน ต้องไม่บังคับหรือใช้อิทธิพลใด ๆ เพื่อให้คู่ความต้องจำยอมเข้าร่วมในการไกล่เกลี่ยหรือตัดสินใจในกระบวนการไกล่เกลี่ย โดยฝ่าฝืนต่อความสมัครใจและเสรีภาพของคู่ความ ผู้ประนีประนอมพึงช่วยเหลือสนับสนุนการเจรจาระหว่างคู่ความเพื่อหาแนวทางในการระงับข้อพิพาท โดยไม่ออกความเห็นใด ๆ ผู้ประนีประนอมจักต้องวางตนเป็นกลางในการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมต้องไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกใช้อิทธิพลใด ๆ อันอาจทำให้ผู้ประนีประนอมเสียความเป็นกลาง ผู้ประนีประนอมจักต้องเปิดเผยข้อเท็จจริง อันอาจเป็นเหตุ ให้คู่ความมีความสงสัยตามสมควรในความเป็นกลางของตน ไม่ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยจะดำเนินไปแล้วเพียงใด ผู้ประนีประนอมจักต้องเปิดเผยความขัดแย้งในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแล้ว หรือที่อาจเกิดขึ้นตามที่ตนทราบทั้งหมด ให้ผู้รับผิดชอบราชการศาล องค์คณะผู้พิพากษา และคู่ความทราบ ผู้ประนีประนอมไม่พึงรับทำการงานใด ๆ ให้แก่คู่ความฝ่ายใด ฝ่ายหนึ่งที่ตนไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมต้องเก็บรักษาบรรดาข้อมูลหรือข้อเท็จจริง ต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องับกระบวนการไกล่เกลี่ย หรือที่ตนได้รู้เห็นมา อันเนื่องจากการทำหน้าที่ผู้ประนีประนอมไว้เป็นความลับ ผู้ประนีประนอมพึงทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องที่ตน มีคุณสมบัติและทักษะเพียงพอที่จะช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินไปได้ ผู้ประนีประนอมจักต้องไม่เรียกรับ หรือยอมจะรับ ค่าตอบแทนหรือประโยชน์ในการปฏิบัติหน้าที่ ผู้ประนีประนอมจักต้องไม่ให้ หรือตกลงว่าจะให้ค่าตอบแทน หรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้แนะนำ หรือผู้ส่งข้อพิพาทให้ตน ดำเนินการไกล่เกลี่ย ผู้ประนีประนอมจักต้องไม่อวดอ้างการที่ตนเป็นผู้ประนีประนอม หรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น และผู้ประนีประนอมจักต้องไม่โฆษณาหรือเชิญชวนเพื่อให้ตน ได้เป็นผู้ประนีประนอม และไม่พึงรับรองว่าคู่ความจะตกลงกันได้หรือจะ เกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งแก่คู่ความ

เมื่อทำการศึกษาจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกาได้กำหนดไว้ 3 ประการได้แก่ (1) บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคนกลาง มีหน้าที่อำนวยความสะดวกในกระบวนการระงับข้อพิพาท ต้องสนับสนุนและช่วยเหลือคู่พิพาททั้งสองฝ่ายให้บรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทของตน แต่ต้องไม่บังคับคู่พิพาทให้ทำสัญญาระงับข้อพิพาท (2) เว้นแต่จะได้รับอนุญาตอย่างชัดแจ้งจากคู่พิพาท คนกลางต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตามที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ไว้เป็นความลับ และต้องรักษาความลับตลอดเวลาในการสื่อสารที่ เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท (3) เว้นแต่คู่สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่น

ในกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น คู่พิพาทและที่ปรึกษาในกระบวนการระงับข้อพิพาทจะต้องเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับและห้ามเปิดเผยกับบุคคลใดๆก็ตาม รวมถึงศาลที่แต่งตั้งด้วย

ขณะที่เครือรัฐออสเตรเลีย กำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยไว้หลายประการ อาทิ

(1) ด้านกระบวนการ คนกลางควรอำนวยความสะดวกในการสื่อสาร ส่งเสริมความเข้าใจ ช่วยเหลือฝ่ายต่าง ๆ เพื่อระบุความต้องการและความสนใจและใช้การแก้ปัญหาอย่างสร้างสรรค์ (2) ความเป็นกลาง ผู้ไกล่เกลี่ยอาจไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องและผู้ไกล่เกลี่ยสามารถทำการไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลางในเรื่องนั้นได้ และส่งมอบให้บุคคลอื่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหากเมื่อใดที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นกลาง ผู้ไกล่เกลี่ยควรถอนตัว (3) ผลประโยชน์ทับซ้อน ก่อนการไกล่เกลี่ยจะเริ่มขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อมูลจริงและศักยภาพทั้งหมด ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ (4) ความสามารถ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ทำการไกล่เกลี่ย เว้นแต่ผู้ไกล่เกลี่ยมีความสามารถที่จำเป็นสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น (5) รักษาความลับ ภายใต้ข้อกำหนดของกฎหมาย ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยทั้งหมด รวมทั้งคนกลางต้องรักษาความลับของการไกล่เกลี่ย (6) ยุติการไกล่เกลี่ย ผู้ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยได้หากผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า (1) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้กระบวนการในทางที่ผิด; หรือ (2) ไม่มีความเป็นไปได้ที่เหมาะสมในการยุติคดี ผู้ไกล่เกลี่ยควรแจ้งให้คู่สัญญาทราบ และอาจบอกเลิกการไกล่เกลี่ยหาก (i) มีการบรรลุข้อตกลงที่ผู้ไกล่เกลี่ยไม่สามารถบังคับใช้ได้ หรือผิดกฎหมายเกี่ยวกับพฤติกรรมแห่งข้อพิพาทและความสามารถของคนกลางในการประเมิน ดังกล่าว หรือ (ii) ผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า การไกล่เกลี่ยต่อไปไม่น่าจะส่งผลให้เกิดผลดีต่อทั้งสองฝ่าย (7) ยุติข้อพิพาท หากการไกล่เกลี่ยส่งผลให้เกิดข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา ผู้ไกล่เกลี่ยควรสนับสนุนให้คู่ความดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปจนกว่าคู่ความจะได้ (1) บันทึกเงื่อนไขข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร และ (2) แก้ไขปัญหาการบังคับใช้ได้ ใด ๆ (8) การประชาสัมพันธ์และการโฆษณา คนกลางต้องไม่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาที่ทำให้เข้าใจผิดหรือหลอกลวง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่กล่าวข้อความอันเป็นเท็จหรือทำให้เข้าใจผิด รวมทั้งข้อความ หรือการเรียกร้องในกระบวนการไกล่เกลี่ย ต้นทุนและผลประโยชน์หรือบทบาทของผู้ไกล่เกลี่ยในเรื่องทักษะหรือความสามารถ (9) ค่าธรรมเนียม ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อกำหนดและค่าธรรมเนียมในการว่าจ้างของผู้ไกล่เกลี่ยอย่างครบถ้วนต่อผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทขณะที่สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กำหนดในเรื่องจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย โดยให้ความสำคัญกับข้อมูลที่เป็นความลับ

จากการเปรียบเทียบจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยของไทยกับต่างประเทศ เห็นได้ว่า จริยธรรมของผู้ประนีประนอมที่กำหนดโดย สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมนั้น มีความสอดคล้องกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งมีความครอบคลุม และมีความเหมาะสม แต่จริยธรรมของผู้ประนีประนอมที่กำหนดโดยสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมนั้น ใช้บังคับเฉพาะผู้ประนีประนอมที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ขึ้นทะเบียนกับศาลยุติธรรมเท่านั้น มิได้

รวมถึง ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมแต่ประการใด โดยเฉพาะในเรื่องของความสามารถของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งหากผู้ไกล่เกลี่ยมิได้มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น ก็ไม่สมควรที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย เพราะอาจให้คำแนะนำที่ผิดพลาด ไม่เหมาะสมแก่คู่พิพาท รวมถึง เรื่องการประชาสัมพันธ์ และการโฆษณา ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ไกล่เกลี่ยได้รับการอุดหนุนค่าตอบแทนจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อาจเป็นเหตุจูงใจที่จะมีการโฆษณาทำให้เกิดความเข้าใจผิด หรือหลอกลวง เพื่อชักจูงให้คู่พิพาทมาใช้บริการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน

ในการทำหน้าที่เป็นคนกลางไกล่เกลี่ยข้อพิพาท หากนำกฎหมายเข้ามากำหนดคุณสมบัติ และกำหนดกรอบในการปฏิบัติงาน อาจส่งผลทำให้ไม่มีบุคคลใดกล้าที่จะเข้ามาเป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ทำให้นโยบายของรัฐซึ่งประสงค์จะนำการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมาใช้ เพื่อลดปริมาณคดีที่ขึ้นสู่การพิจารณาของศาลไม่บรรลุวัตถุประสงค์ดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หากไม่มีหลักเกณฑ์ใด ๆ มากำหนดกรอบการปฏิบัติของผู้ไกล่เกลี่ยเลย ก็อาจทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ได้รับความน่าเชื่อถือและประพฤติปฏิบัติบางประการที่ไม่เหมาะสม ดังนั้น จึงมีแนวคิดในการกำหนดกรอบจริยธรรมขึ้นมาใช้ เพื่อเป็นแนวทางในการปฏิบัติตนที่เหมาะสมให้แก่ผู้ไกล่เกลี่ย ดังนั้น จริยธรรมดังกล่าวจึงควรต้องครอบคลุม และชัดเจน เป็นแนวปฏิบัติที่ทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยเป็นที่ยอมรับของคู่พิพาททั้งสองฝ่ายในฐานะที่เป็นคนกลาง และนำพาคู่พิพาทไปสู่ข้อตกลงที่คู่พิพาทเลือกเอง และเป็นที่พึงพอใจของทั้งสองฝ่ายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

### 3. วิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นว่า (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท (2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมีลักษณะเป็นการต้องห้ามชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (3) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชู้เชื้อ หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ (4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ



จากบทบัญญัติข้างต้นเป็นข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่มีข้อพิจารณาว่า บทบัญญัติข้างต้นมีความเพียงพอแล้วหรือไม่ ด้วยเหตุนี้ ผู้ศึกษาจึงทำการศึกษาเปรียบเทียบกับบทบัญญัติของต่างประเทศ ดังต่อไปนี้

การศึกษาบทกฎหมายของสหรัฐอเมริกา พบว่ากฎหมายของมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ว่า เมื่อมีการทำข้อตกลงยุติคดีโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นไปตามกฎหมายแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลผูกพันเว้นแต่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมาจากการฉ้อฉลหรือใช้วิธีการที่ไม่สุจริตอื่นๆ การลงนามในบันทึกข้อตกลงนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของการข่มขู่ หรือถูกอีกฝ่ายหนึ่งคุกคามในทางใดทางหนึ่ง หรือการถูกหลอกลวง เช่น บันทึกข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท หรืออีกฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวเป็นเท็จเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือปัจจัยอื่น ๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

ขณะที่กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลียกำหนดไว้ว่า ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถยกเลิกได้หากสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเองได้ลงนามในข้อตกลงโดยไม่สมัครใจหรือมีการบีบบังคับ แต่ศาลจะยกเลิกข้อตกลงดังกล่าวต่อเมื่อเห็นว่าการยกเลิกนั้นจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นความเที่ยงธรรม

ส่วนกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ กำหนดไว้ว่าข้อตกลงระงับข้อพิพาทจะมีผลบังคับใช้ได้ ต้องเป็นข้อตกลงที่เกิดจากการจัดทำและดำเนินงานร่วมกันของคู่พิพาทโดยได้รับความช่วยเหลือจากที่ปรึกษาที่เกี่ยวข้อง โดยเจ้าหน้าที่ไกล่เกลี่ยรับรองว่า เนื้อหาของข้อตกลงได้รับการอธิบาย ทำความเข้าใจ และตกลงร่วมกันของคู่พิพาท โดยข้อตกลงนั้นไม่ขัดต่อกฎหมาย นโยบายสาธารณะ ศีลธรรมอันดี หรือจารีตประเพณี ขณะเดียวกัน หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดระบุว่าข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดจากการกระทำที่ผิดพลาด การใช้ความรุนแรง การข่มขู่ หรือการฉ้อฉลสามารถถือเป็นโมฆียะและศาลมีอำนาจเพิกถอนได้

จากบทบัญญัติของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศดังที่ผู้ศึกษาได้กล่าวมาข้างต้น จะเห็นได้ว่า สาระสำคัญของกฎหมายมีความสอดคล้องกัน แต่บทกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะประเทศสหรัฐอเมริกา มีการบัญญัติเอาไว้ชัดเจนมากกว่า ทั้งนี้ มาตรา 33 (3) ของกฎหมายไทย ที่กำหนดไว้ว่า ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณี ซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นว่า ข้อตกลงระงับข้อพิพาทที่เกิดจากการฉ้อฉล หรือกระทำการโดยมิชอบ แต่มีได้มีการอธิบายขยายความว่า กลฉ้อฉลนั้นมีลักษณะอย่างไร หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใดๆ นั้นมีลักษณะอย่างไร ทั้งนี้คำว่า ฉ้อฉลนั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554 หมายความว่า การใช้อุบายหลอกลวงด้วยการแสดงข้อความอันเป็นเท็จ หรือการจงใจปิดบังซ่อนเร้นข้อความจริงเพื่อให้ผู้อื่นหลงผิดจนเข้าทำนิติกรรม หรือจนคู่กรณีอีกฝ่ายยอมรับ



ข้อกำหนดอันเป็นภาระอันหนักขึ้นกว่าที่คู่กรณีฝ่ายนั้นจะยอมรับโดยปรกติ ส่วนการกระทำโดยมิชอบด้วยประการใดๆนั้น มีขอบเขตความหมายกว้าง และไม่ชัดเจน ทั้งนี้หากมีการกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าวไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน ก็อาจทำให้คู่พิพาทไม่กล้าที่จะกระทำการอันเป็นกลฉ้อฉลหรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นเพื่อเป็นการลดปัญหาเกี่ยวกับการใช้กลฉ้อฉล หรือการกระทำโดยมิชอบใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงระงับข้อพิพาท ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการบัญญัติลักษณะของการกระทำดังกล่าวให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยนำบทบัญญัติของกฎหมายมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกา มาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมาย ดังกล่าว

#### 4. วิเคราะห์เปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน ตามกฎหมายไทยกับกฎหมายต่างประเทศ

ในการศึกษากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน ตามกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศ ได้แก่ ประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ แสดงเป็นตารางเปรียบเทียบได้ดังนี้



ตารางที่ 4.1 การเปรียบเทียบกฎหมายการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของประชาชน

ประเด็น	กฎหมายไทย	สหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ย	1) ผ่านการอบรมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง 2) เป็นผู้มีความประสงค์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท	ต้องเป็นผู้ที่ผ่านการอบรมอย่างน้อย 40 ชั่วโมง ในการฝึกอบรมเกี่ยวกับเทคนิคการระงับข้อพิพาทในหลักสูตรที่กำหนด โดยระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกหรือองค์การระงับข้อพิพาทอื่นที่ได้รับอนุมัติจากศาล เพื่อให้มีคุณสมบัติให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นคนกลาง ในข้อพิพาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว (บิดา มารดา บุตร) บุคคลนั้นต้องผ่านการอบรมที่จำเป็นในมาตราย่อย (ก) และการฝึกอบรมเพิ่มเติมอีก 24 ชั่วโมง	1) จบการศึกษามัธยมศึกษาตอนปลาย หรือเกรด 12 สำหรับการศึกษาดูด้วยภาษาอังกฤษ ซึ่งจะช่วยให้ผู้ไกล่เกลี่ยสามารถสื่อสารโต้ตอบกับบุคคลที่อยู่ในกระบวนการไกล่เกลี่ยได้ 2) ได้รับปริญญาด้านกฎหมาย ธุรกิจ หรือสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ 3) สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ไกล่เกลี่ยที่ได้รับการรับรองในระดับประเทศ 4) มีกรมธรรม์ประกันภัย	1. ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี 2. มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี 3. เป็นผู้ที่มีลักษณะทางศีลธรรมที่ดี 4. เต็มใจเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ และให้บริการสาธารณะ 5. มีความสามารถสื่อสารด้วยวาจาและลายลักษณ์อักษรในภาษาอังกฤษและภาษาฟิลิปปินส์

ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายไทย	สหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
จริยธรรมผู้ ไกล่เกลี่ย	<p>1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความ ความเป็นกลาง อีสุภะ ยุติธรรม และไม่เลือก ปฏิบัติ</p> <p>2) เข้าร่วมการไกล่ เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม่อาจเข้าร่วม การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ได้ ต้องแจ้งเหตุผลและ ความจำเป็นล่วงหน้าให้ หน่วยงานซึ่ง ดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อ พิพาททราบ</p> <p>3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วย ความรวดเร็ว ไม่ทำให้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ล่าช้าเกินสมควร</p>	<p>ในสาขาของพลวัตของ ครอบครัว พัฒนาการ เด็กและกฎหมาย ครอบครัว รวบรวมการ ฝึกอบรมเกี่ยวกับพลวัต ความรุนแรงใน ครอบครัวอย่างน้อย 4 ชั่วโมง ที่พัฒนาขึ้น โดยองค์กรด้านการ แก้ไขปัญหาความ รุนแรงในครอบครัว ทั่วทั้งรัฐ</p> <p>1) บุคคลที่ได้รับการ แต่งตั้งให้เป็นคนกลาง มีหน้าที่อำนวยความสะดวก ในกระบวนการ ระงับข้อพิพาท ต้องสนับสนุนและ ช่วยเหลือคู่พิพาท ทั้งสองฝ่ายให้บรรลุ ข้อตกลงในการระงับข้อ พิพาทของตน แต่ต้องไม่ บังคับคู่พิพาทให้ทำ สัญญาระงับ ข้อพิพาท</p> <p>2) เว้นแต่จะได้รับ อนุญาตอย่างชัดแจ้ง จากคู่พิพาท คนกลาง ต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่</p>	<p>การชดใช้ค่าเสียหาย</p> <p>5) ผ่านการตรวจสอบ ประวัติอาชญากรรม</p> <p>6) ผ่านการประเมินการ ไกล่เกลี่ยระดับชาติ</p> <p>7) เป็นสมาชิกของหน่วย รับรองผู้ไกล่เกลี่ย ที่ ได้รับการยอมรับ</p> <p>8) ยื่นใบสมัครเพื่อเป็นผู้ ไกล่เกลี่ยกับหน่วยรับรอง ผู้ไกล่เกลี่ยที่เป็น ที่ยอมรับ</p> <p>1. กระบวนการ</p> <p>2. ความเป็นกลาง</p> <p>3. ผลประโยชน์ทับซ้อน</p> <p>4. ความสามารถ</p> <p>5. การรักษาความลับ</p> <p>6. การยุติการไกล่เกลี่ย</p> <p>7) การยุติข้อพิพาท</p> <p>8) การประชาสัมพันธ์ และการโฆษณา</p> <p>9) ค่าธรรมเนียม</p>	<p>ห้ามมิให้เรียก ผู้ไกล่เกลี่ยมาเป็น พยานการคุ้มครอง ข้อมูลการไกล่เกลี่ย ให้เป็นความลับ ดังกล่าวนี้จะยังคง ดำเนินต่อไป ถึงแม้การไกล่เกลี่ย ดังกล่าว จะล้มเหลว</p>

## ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายไทย	สหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
	<p>4) ชื่อสัตว์สุจริต และไม่เรียกหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท</p> <p>5) ปฏิบัติหน้าที่ใกล้เคียงข้อพิพาทด้วยความสุภาพ</p> <p>6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท</p> <p>7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการขัดขวางข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท</p>	<p>ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตามที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ไว้เป็นความลับ และต้องรักษาความลับตลอดเวลาในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท</p> <p>3) เว้นแต่คู่สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่น ในกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น คู่พิพาทและที่ปรึกษาในกระบวนการระงับข้อพิพาทจะต้องเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับและห้ามเปิดเผยกับบุคคลใดๆ ก็ตาม รวมถึงศาลที่แต่งตั้งด้วย</p>		
<p>ข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท</p>	<p>ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลง</p>	<p>เมื่อมีการทำข้อตกลงยุติคดีโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นไปตามกฎหมายแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลผูกพัน เว้นแต่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมาจากการฉ้อฉล</p>	<p>ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถยกเลิกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ หากสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเองได้ลงนามในข้อตกลงโดยไม่สมัครใจหรือมีการบีบบังคับ แต่ศาลจะยกเลิกข้อตกลงดังกล่าวต่อเมื่อ</p>	<p>หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดระบุว่าข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดจากการกระทำที่ผิดพลาด การใช้ความรุนแรง การข่มขู่ หรือการฉ้อฉล สามารถถือเป็นโมฆียะ และ</p>

## ตารางที่ 4.1 (ต่อ)

ประเด็น	กฎหมายไทย	สหรัฐอเมริกา	เครือรัฐออสเตรเลีย	สาธารณรัฐฟิลิปปินส์
	ระงับข้อพิพาทมูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามอย่างชัดแจ้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชนข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชิญหรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใดๆ เหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ	หรือใช้วิธีการที่ไม่สุจริตอื่นๆ การลงนามในบันทึกข้อตกลงนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของการข่มขู่ หรือถูกอีกฝ่ายหนึ่งคุกคามในทางใดทางหนึ่ง หรือการถูกหลอกลวง เช่น บันทึกข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท หรืออีกฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวเป็นเท็จเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือปัจจัยอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาท	เห็นว่าการยกเลิกนั้นจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นความเที่ยงธรรม	ศาลมีอำนาจเพิกถอนได้
		คู่ไกล่เกลี่ยสามารถขอไกล่เกลี่ยกันใหม่ได้ หากได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง		

จากตารางการเปรียบเทียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามกฎหมายไทย กับกฎหมายต่างประเทศได้แก่ สหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สามารถอธิบายได้ดังนี้

### 1) คุณสมบัติของผู้ไถ่เกลี้ย

คุณสมบัติของผู้ไถ่เกลี้ยข้อพิพาทภาคประชาชน บัญญัติอยู่ในพระราชบัญญัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 10 กำหนดไว้แต่เพียงคร่าว ๆ คือ ต้องผ่านการอบรมการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง และเป็นผู้มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไถ่เกลี้ยข้อพิพาท ซึ่งมีได้กำหนดคุณสมบัติอื่นที่สำคัญเช่น ด้านอายุ และด้านระดับการศึกษาเอาไว้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาตามระเบียบกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพว่าด้วยการไถ่เกลี้ยข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกลี้ยข้อพิพาทภาคประชาชน พ.ศ. 2562 พบว่ามีการกำหนดคุณสมบัติเพิ่มเติมคือ ด้านอายุต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี บริบูรณ์ และเป็นผู้ที่มีความพร้อมที่จะอุทิศเวลาปฏิบัติหน้าที่ผู้ไถ่เกลี้ย ส่วนคุณสมบัติอื่นสอดคล้องกับมาตรา 10 แห่งพระราชบัญญัติการไถ่เกลี้ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562

ขณะที่กฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา ได้มีการกำหนดรายละเอียดเกี่ยวกับหลักสูตรการอบรม ว่าต้องเป็นผู้ผ่านการอบรมอย่างน้อย 40 ชั่วโมง เกี่ยวกับเทคนิคการระงับข้อพิพาทโดยระบบการระงับข้อพิพาททางเลือกหรือองค์การระงับข้อพิพาทอื่นที่ได้รับอนุมัติจากศาล เพื่อให้มีคุณสมบัติให้ได้รับการแต่งตั้งเป็นคนกลาง ในข้อพิพาทเกี่ยวกับความสัมพันธ์ในครอบครัว (บิดา มารดา บุตร) บุคคลนั้นต้องผ่านการอบรมที่จำเป็นในมาตราย่อย (ก) และการฝึกอบรมเพิ่มเติมอีก 24 ชั่วโมง ในสาขาของพลวัตของครอบครัว พัฒนาการเด็กและกฎหมายครอบครัว รวมถึงการฝึกอบรมเกี่ยวกับพลวัตความรุนแรงในครอบครัวอย่างน้อย 4 ชั่วโมง ที่พัฒนาขึ้นโดยองค์กรด้านการแก้ไขปัญหาความรุนแรงในครอบครัวทั่วทั้งรัฐ ขณะที่เครือรัฐออสเตรเลีย ได้กำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาเอาไว้อย่างชัดเจนว่า ต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับปริญญาตรี โดยในระดับมัธยมศึกษาขึ้นไปต้องเป็นผู้สำเร็จการศึกษาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลายหรือเกรด 12 ในโรงเรียนที่มีการเรียนการสอนเป็นภาษาอังกฤษ ส่วนในระดับปริญญาตรี ต้องเป็นผู้ได้รับปริญญาตามกฎหมาย ธุรกิจหรือสังคมศาสตร์ จากมหาวิทยาลัยที่ได้รับการยอมรับในระดับประเทศ ส่วนในเรื่องการอบรมการไถ่เกลี้ยนั้น ต้องเป็นผู้สำเร็จหลักสูตรการฝึกอบรมผู้ไถ่เกลี้ยที่ได้รับการรับรองในระดับประเทศ นอกจากนี้ยังมีการกำหนดคุณสมบัติอื่น ๆ อีก เช่น ต้องมีกรรมธรรม์ประกันภัยการชดใช้ค่าเสียหาย ต้องผ่านการตรวจสอบประวัติอาชญากรรมต้องเป็นผู้ผ่านการประเมินระดับชาติ เป็นสมาชิกของหน่วยรับรองผู้ไถ่เกลี้ย ที่ได้รับการยอมรับ และยื่นใบสมัครเพื่อเป็นผู้ไถ่เกลี้ยกับหน่วยรับรองผู้ไถ่เกลี้ยที่เป็นที่ยอมรับ สำหรับกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์นั้น ได้มีการกำหนดคุณสมบัติด้านการศึกษาสอดคล้องกับกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย คือกำหนดให้ผู้ไถ่เกลี้ยต้องจบการศึกษาในระดับปริญญาตรี และให้ความสำคัญกับความสามารถในการสื่อสารด้วยภาษาอังกฤษ นอกเหนือไปจากภาษาฟิลิปปินส์



โดยทั่วไป และกำหนดคุณสมบัติด้านอายุ สอดคล้องกับกฎหมายไทย คือ ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี ส่วนคุณสมบัติอื่นๆ เป็นคุณสมบัติทั่วไปได้แก่ ต้องเป็นผู้มีลักษณะทางศีลธรรมที่ดี และเต็มใจเรียนรู้ทักษะใหม่ๆ ในการให้บริการสาธารณะ

จากการเปรียบเทียบกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศดังที่กล่าวไปข้างต้น เห็นได้ว่ากฎหมายไทยยังมีได้ให้ความสำคัญกับคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในด้านการศึกษาอย่างเพียงพอ

## 2) จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

ในเรื่องจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน พบว่ามีการบัญญัติ อยู่ในมาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยกำหนดไว้ว่า ผู้ไกล่เกลี่ยต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิสระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ สามารถเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม่อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ ต้องเป็นผู้ที่ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร ต้องเป็นผู้ที่มีความซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณี หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท ต้องปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ ต้องรักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

สำหรับกฎหมายของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า มีการกำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนไว้คือ บุคคลที่ได้รับการแต่งตั้งให้เป็นคนกลาง มีหน้าที่อำนวยความสะดวกในกระบวนการระงับข้อพิพาท ต้องสนับสนุนและช่วยเหลือคู่พิพาททั้งสองฝ่ายให้บรรลุข้อตกลงในการระงับข้อพิพาทของตน แต่ต้องไม่บังคับคู่พิพาทให้ทำสัญญาระงับข้อพิพาท เว้นแต่จะได้รับอนุญาตอย่างชัดแจ้งจากคู่พิพาท คนกลางต้องไม่เปิดเผยข้อมูลที่ได้จากกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแก่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ตามที่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้ไว้เป็นความลับ และ ต้องรักษาความลับตลอดเวลาในการสื่อสารที่เกี่ยวข้องกับประเด็นข้อพิพาท เว้นแต่คู่สัญญาตกลงกันเป็นอย่างอื่น ในกระบวนการระงับข้อพิพาทที่เกิดขึ้น คู่พิพาทและที่ปรึกษาในกระบวนการระงับข้อพิพาทจะต้องเก็บข้อมูลไว้เป็นความลับและห้ามเปิดเผยกับบุคคลใด าก็ตาม รวมถึงศาลที่แต่งตั้งด้วย

ส่วนกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย กำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ดังต่อไปนี้ กระบวนการ หมายถึง กระบวนการที่บุคคลที่เป็นกลาง หรือเป็นผู้ไกล่เกลี่ย อำนวยความสะดวกแก้ไขข้อพิพาทโดยการส่งเสริมให้มีข้อตกลงที่ไม่มีการบังคับจากคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ความเป็นกลาง หมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยอาจไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องและผู้ไกล่เกลี่ยสามารถทำการไกล่เกลี่ยด้วยความเป็นกลางในเรื่องนั้นได้ และส่งมอบให้บุคคลอื่นเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหากเมื่อใดที่ผู้ไกล่เกลี่ย

ไม่สามารถดำเนินการอย่างเป็นกลาง ผู้ไกล่เกลี่ยควรถอนตัว ผลประโยชน์ทับซ้อน หมายถึง ก่อนการไกล่เกลี่ยจะเริ่มขึ้น ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อมูลจริงและศักยภาพทั้งหมด ความขัดแย้งทางผลประโยชน์ที่ผู้ไกล่เกลี่ยทราบ ผู้ไกล่เกลี่ยควรหารือเกี่ยวกับสถานการณ์ใด ๆ ที่ถูกมองหรืออาจจะถูกมองว่าส่งผลกระทบต่อความเป็นอิสระหรือความเป็นกลางของผู้ไกล่เกลี่ย และมีความโปร่งใสตลอดเวลาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ของผู้ไกล่เกลี่ยกับคู่กรณีในกระบวนการไกล่เกลี่ย และต้องเปิดเผยข้อมูลหากมีข้อขัดแย้งเกิดขึ้นระหว่างการไกล่เกลี่ย ความสามารถ หมายถึง ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ทำการไกล่เกลี่ย เว้นแต่ผู้ไกล่เกลี่ยมีความสามารถที่จำเป็นสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้น เพื่อตอบสนองความคาดหวังของคู่ขัดแย้ง รักษาความลับ ผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยทั้งหมด รวมทั้งคนกลางต้องรักษาความลับของการไกล่เกลี่ย ทั้งสิ่งที่คู่สัญญาได้พูดในการไกล่เกลี่ย หรือการทำเอกสารใดๆ ที่ทำขึ้นโดยมีวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ย การยุติการไกล่เกลี่ย ไกล่เกลี่ยอาจยุติการไกล่เกลี่ยได้หากผู้ไกล่เกลี่ยเห็นว่า (1) ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้กระบวนการในทางที่ผิดหรือ (2) ไม่มีความเป็นไปได้ที่เหมาะสมในการยุติคดี การยุติข้อพิพาท หากการไกล่เกลี่ยส่งผลให้เกิดข้อตกลงระหว่างคู่สัญญา ผู้ไกล่เกลี่ยควรสนับสนุนให้คู่ความดำเนินการไกล่เกลี่ยต่อไปจนกว่าคู่ความจะได้ (1) บันทึกเงื่อนไขข้อตกลงเป็นลายลักษณ์อักษร และ (2) แก้ไขปัญหาการบังคับใช้ได้ ๆ การประชาสัมพันธ์และโฆษณาคนกลางต้องไม่มีส่วนร่วมในการประชาสัมพันธ์หรือโฆษณาที่ทำให้เข้าใจผิดหรือหลอกลวง และค่าธรรมเนียม ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยข้อกำหนดและค่าธรรมเนียมในการว่าจ้างของผู้ไกล่เกลี่ยอย่างครบถ้วนต่อผู้เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท สำหรับสาธารณรัฐฟิลิปปินส์พบว่า มีการกล่าวถึงการรักษาความลับของข้อมูลที่ได้จากการไกล่เกลี่ย

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายของไทยและต่างประเทศดังที่กล่าวไปข้างต้น ทำให้เห็นได้ว่า กฎหมายไทยได้มีการกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้ สอดคล้องกับกฎหมายของต่างประเทศ แต่ยังไม่ครอบคลุมในหลายกรณี อาทิ กรณีที่ผู้ไกล่เกลี่ยอาจมีความขัดแย้งในผลประโยชน์ หมายถึง การกระทำหรือความสัมพันธ์ที่อาจก่อให้เกิดอคติ การที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีผลประโยชน์ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อพิพาท ซึ่งตนดำเนินการไกล่เกลี่ย การที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีหรือเคยมีความสัมพันธ์ทางการเงิน ธุรกิจ วิชาชีพ ครอบครัวหรือทางสังคมกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ผู้ไกล่เกลี่ยไม่ควรรับทำการงานใดๆ ให้แก่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนไกล่เกลี่ย ไม่ว่าจะการไกล่เกลี่ยนั้นจะสิ้นสุดลงแล้วหรือไม่ เว้นแต่คู่กรณีทุกฝ่ายจะให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร ผู้ไกล่เกลี่ยพึงทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องที่ตนมีคุณสมบัติและทักษะเพียงพอที่จะช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินไปได้ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่ทอดทิ้งการที่ตนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น และผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่โฆษณาเพื่อให้ตนได้เป็นผู้ไกล่เกลี่ย และไม่พึงรับรองว่าคู่กรณีจะตกลงกันได้ หรือจะเกิดผลอย่างไรอย่างหนึ่งแก่คู่กรณี เป็นต้น

3) ข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พบว่าตามมาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 บัญญัติให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามอย่างชัดแจ้งโดยกฎหมายเป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใด ๆ หรือมีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

ขณะที่กฎหมายของสหรัฐอเมริกา กำหนดไว้ว่า เมื่อมีการทำข้อตกลงยุติคดีโดยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่เป็นไปตามกฎหมายแล้ว ข้อตกลงดังกล่าวจะมีผลผูกพันเว้นแต่คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะพิสูจน์ให้ศาลเห็นได้ว่าการทำข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมาจากการฉ้อฉล หรือใช้วิธีการที่ไม่สุจริตอื่นๆ การลงนามในบันทึกข้อตกลงนั้นอยู่ภายใต้อิทธิพลของการข่มขู่ หรือถูกอีกฝ่ายหนึ่งคุกคามในทางใดทางหนึ่ง หรือการถูกหลอกลวง เช่น บันทึกข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท หรืออีกฝ่ายหนึ่งบอกกล่าวเป็นเท็จเกี่ยวกับทรัพย์สินหรือปัจจัยอื่นๆ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อชักจูงให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาท คู่ไกล่เกลี่ยสามารถขอไกล่เกลี่ยกันใหม่ได้ หากได้รับความยินยอมจากอีกฝ่ายหนึ่ง กฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย ข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทสามารถยกเลิกข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ หากสามารถพิสูจน์ให้ศาลเห็นว่า ตนเองได้ลงนามในข้อตกลงโดยไม่สมัครใจหรือมีการบีบบังคับ แต่ศาลจะยกเลิกข้อตกลงดังกล่าวต่อเมื่อเห็นว่าการยกเลิกนั้นจะก่อให้เกิดความยุติธรรมและเป็นความเที่ยงธรรม และกฎหมายของสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ หากฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดระบุว่าข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเกิดจากการกระทำที่ผิดพลาด การใช้ความรุนแรง การข่มขู่ หรือการฉ้อฉลสามารถถือเป็นโมฆียะและศาลมีอำนาจเพิกถอนได้

จากการศึกษาเปรียบเทียบบทกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศดังที่กล่าวมาข้างต้น เห็นได้ว่า บทกฎหมายไทยมีการบัญญัติสอดคล้องไปในทิศทางเดียวกับกฎหมายต่างประเทศ แต่ไม่รวมถึงการกำหนดให้กรณีข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท และกรณีคู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยมีวัตถุประสงค์จูงใจให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาทเป็นข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากที่กล่าวมาทั้งหมด เป็นเรื่องของภาวะวิเคราะห์ปัญหาเกี่ยวกับข้อจำกัดการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน โดยลำดับต่อไปจะเป็นการสรุปผลการศึกษา และนำเสนอข้อเสนอแนะในการแก้ไขพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 เพื่อให้สามารถนำมาบังคับใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

# บทที่ 5

## บทสรุปและข้อเสนอแนะ

### 1. บทสรุป

การศึกษาเกี่ยวกับ ข้อจำกัดของการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ศึกษามีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความเป็นมา แนวคิด และทฤษฎีเกี่ยวกับการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชน เพื่อศึกษากฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ โดยในการศึกษาครั้งนี้ ผู้ศึกษาทำการศึกษาบทบัญญัติของกฎหมายประเทศสหรัฐอเมริกา เครือรัฐออสเตรเลีย และสาธารณรัฐฟิลิปปินส์ เพื่อศึกษาปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชน และ เพื่อให้ได้ข้อเสนอแนะในการแก้ไขกฎหมายเกี่ยวกับการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทของศูนย์ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชน ผลการศึกษาได้ข้อสรุปดังต่อไปนี้

#### 1.1 ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาท

การไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชนได้กำหนดคุณสมบัติของผู้ไถ่เกี๋ยงไว้ในหมวด 5 แห่งพระราชบัญญัติการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 68 ความว่า ผู้ไถ่เกี๋ยงของศูนย์ไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทภาคประชาชนต้องมีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา 10 ทั้งนี้ พระราชบัญญัติการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มาตรา 10 กำหนดเกี่ยวกับผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไถ่เกี๋ยงต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังนี้ ก.คุณสมบัติ (1) ผ่านการอบรมการไถ่เกี๋ยงข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง (2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่าง ๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การไถ่เกี๋ยงข้อพิพาท ส่วนลักษณะต้องห้าม มีการกำหนดไว้ 3 ประการคือ (1) ต้องเป็นผู้ที่ไม่เคยรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ (2) เป็นคนไร้ความสามารถคนเสมือนไร้ความสามารถ หรือคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ (3) เคยถูกเพิกถอนการเป็นผู้ไถ่เกี๋ยงตามพระราชบัญญัตินี้ และยังไม่พ้นห้าปี นับถึงวันยื่นคำขอรับหนังสือรับรองการขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไถ่เกี๋ยง

บทบัญญัติข้างต้น เป็นการกำหนดคุณสมบัติแต่เพียงกว้างๆ โดยมีได้กำหนดคุณสมบัติอื่นใดที่จำเป็นเอาไว้ อาทิ คุณสมบัติด้านอายุ คุณสมบัติด้านการศึกษา คุณสมบัติเฉพาะด้านสำหรับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบางลักษณะ เช่น การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้านครอบครัว เป็นต้น ทำให้มีข้อพิจารณาถึงประสิทธิภาพของการทำหน้าที่คนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามพระราชบัญญัตินี้

ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการกำหนดคุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ให้มีความชัดเจน เป็นมาตรฐานกลาง เพื่อให้คุณสมบัติของผู้ไกล่เกลี่ยที่ขึ้นทะเบียนกับทุกหน่วยงานมีมาตรฐานเดียวกัน และมีความน่าเชื่อถือ โดยมีการกำหนดคุณสมบัติเรื่องอายุ ของผู้ไกล่เกลี่ยต้องเป็นผู้ที่มีอายุไม่ต่ำกว่า 30 ปี บริบูรณ์ คุณสมบัติด้านการศึกษา ต้องเป็นผู้ที่มีการศึกษาในระดับปริญญาตรีขึ้นไป ส่วนคุณสมบัติด้านอื่นๆ อาทิ คุณสมบัติด้านการฝึกอบรมมีความเหมาะสมอยู่แล้ว

## 1.2 ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยไว้ 8 ประการ ได้แก่ (1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อีสุระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ (2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม้อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ (3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร (4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท (5) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ (6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาท หรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท (8) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง

บทบัญญัตินี้ดังกล่าวกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้ โดยข้อ 8 ได้กำหนดไว้กว้าง ๆ ว่า เป็นกรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนด แต่ในปัจจุบันรัฐมนตรีว่าการยังมีได้กำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเป็นการเพิ่มเติมแต่ประการใด ทำให้มีข้อพิจารณาว่าจริยธรรมที่กำหนดไว้ข้างต้นดังกล่าวมีความเพียงพอที่จะส่งผลทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้รับความน่าเชื่อถือ อันเป็นการส่งเสริมให้บรรลุวัตถุประสงค์ของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

จากการเปรียบเทียบจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยของไทยกับต่างประเทศ เห็นได้ว่าจริยธรรมของผู้ประนีประนอมที่กำหนดโดย สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมนั้น มีความสอดคล้องกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยตามกฎหมายของต่างประเทศ ซึ่งมีความครอบคลุมและมีความเหมาะสม แต่จริยธรรมของผู้ประนีประนอมที่กำหนดโดยสำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรมนั้น ใช้บังคับเฉพาะผู้ประนีประนอมที่มีหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่ขึ้นทะเบียนกับศาลยุติธรรม

เท่านั้น มิได้รวมถึง ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ที่ขึ้นทะเบียนกับกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรมแต่ประการใด โดยเฉพาะในเรื่องของความสามารถของผู้ไกล่เกลี่ย ซึ่งหากผู้ไกล่เกลี่ยมิได้มีความรู้ความสามารถในเรื่องนั้น ก็ไม่สมควรที่จะดำเนินการไกล่เกลี่ย เพราะอาจให้คำแนะนำที่ผิดพลาด ไม่เหมาะสมแก่คู่พิพาท รวมถึง เรื่องการประชาสัมพันธ์และการโฆษณา ทั้งนี้ การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ไกล่เกลี่ยได้รับการอุดหนุนค่าตอบแทนจากกรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ อาจเป็นเหตุจูงใจที่จะมีการโฆษณาทำให้เกิดความเข้าใจผิดหรือหลงงมงาย เพื่อชักจูงให้คู่พิพาทมาใช้บริการการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการแก้ไขปรับปรุง มาตรา 12 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 ว่าด้วยเรื่องจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย โดยนำประมวลจริยธรรมของผู้ประนีประนอม ซึ่งกำหนดโดยสำนักงานศาลยุติธรรม รวมถึงกฎหมายของเครือรัฐออสเตรเลีย ซึ่งมีการกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยเอาไว้อย่างครอบคลุม มาเป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว เพื่อให้มีการกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยของศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนที่เหมาะสม

### 1.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

มาตรา 33 แห่งพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 กำหนดให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นว่า (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท (2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทนั้นมีลักษณะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน (3) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการโดยมิชอบด้วยประการใดๆ (4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

จากบทบัญญัติข้างต้นเป็นข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท แต่มีข้อพิจารณาว่า บทบัญญัติข้างต้นมีความเพียงพอแล้วหรือไม่ ทั้งนี้ จากบทบัญญัติของกฎหมายไทยและกฎหมายต่างประเทศพบว่า สาระสำคัญของกฎหมายมีความสอดคล้องกัน แต่บทกฎหมายของต่างประเทศ โดยเฉพาะสหรัฐอเมริกา มีการบัญญัติเอาไว้ชัดเจนมากกว่า ทั้งนี้ หากมีการกำหนดข้อยกเว้นดังกล่าวไว้ในกฎหมายให้ชัดเจน ก็อาจทำให้คู่พิพาทไม่กล้าที่จะกระทำการอันเป็นกลฉ้อฉล หรือโดยมิชอบด้วยกฎหมาย ดังนั้นเพื่อเป็นการลดปัญหาเกี่ยวกับการใช้กลฉ้อฉล หรือการกระทำโดยมิชอบใดๆ เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อตกลงระงับข้อพิพาท ผู้ศึกษาจึงเห็นว่า ควรมีการบัญญัติลักษณะของการกระทำดังกล่าวให้มีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น โดยนำบทบัญญัติของกฎหมายมลรัฐเท็กซัส ประเทศสหรัฐอเมริกามาใช้เป็นแนวทางในการบัญญัติกฎหมายดังกล่าว



## 2. ข้อเสนอแนะ

การศึกษาเรื่องข้อจำกัดของการใกล้เคียงข้อพิพาทของศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชน ผู้ศึกษามีข้อเสนอแนะ ดังต่อไปนี้

### 2.1 ปัญหาเกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขคุณสมบัติของผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียง ตามพระราชบัญญัติการใกล้เคียงข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยการแก้ไขให้พิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดทำร่างกฎหมาย และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย พ.ศ. 2562 โดยแก้ไข มาตรา 10 จากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 10 ผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียงต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติและไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

#### ก. คุณสมบัติ

(1) ผ่านการอบรมการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง

(2) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การใกล้เคียงโดยใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

มาตรา 10 ผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ใกล้เคียงต้องเป็นผู้มีคุณสมบัติ และไม่มีลักษณะต้องห้าม ดังต่อไปนี้

#### ข. คุณสมบัติ

(1) อายุไม่น้อยกว่า 30 ปี บริบูรณ์

(2) จบการศึกษาในระดับปริญญาตรีในสาขาที่จำเป็นกับการใกล้เคียงข้อพิพาท

(3) ผ่านการอบรมการใกล้เคียงข้อพิพาทตามหลักสูตรที่คณะกรรมการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติตามกฎหมายว่าด้วยการพัฒนาการบริหารงานยุติธรรมแห่งชาติรับรอง

(4) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์ในด้านต่างๆ อันจะเป็นประโยชน์แก่การใกล้เคียง

ทั้งนี้ เพื่อให้คุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนโดยศูนย์ใกล้เคียงข้อพิพาทภาคประชาชนมีความสอดคล้องกับคุณสมบัติของผู้ใกล้เคียงข้อพิพาท ซึ่งกำหนดโดยหน่วยงานอื่น เพื่อให้เป็นมาตรฐานเดียวกัน และส่งผลทำให้ผู้ใกล้เคียงเป็นคนกลางที่มีความน่าเชื่อถือ เหมาะสม มีความรู้ความสามารถเพียงพอที่จะนำพาข้อพิพาทไปสู่ข้อยุติของการใกล้เคียงข้อพิพาท โดยการทำบันทึกข้อตกลงในการใกล้เคียงข้อพิพาทในลักษณะที่คู่พิพาทมีความพอใจด้วยกันทั้งสองฝ่าย

## 2.2 ปัญหาเกี่ยวกับจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ย

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขคุณสมบัติของผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยการแก้ไขให้พิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดทำร่างกฎหมาย และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย พ.ศ. 2562 โดยแก้ไข มาตรา 12 จากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 12 ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจริยธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิศระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
- (2) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม่อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผล และความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ
- (3) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
- (4) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณี หรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท
- (5) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ
- (6) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- (7) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

(8) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง โดยใช้ข้อความดังต่อไปนี้

มาตรา 12 ผู้ไกล่เกลี่ยต้องถือปฏิบัติตามจริยธรรม ดังต่อไปนี้

- (1) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความเป็นกลาง อิศระ ยุติธรรม และไม่เลือกปฏิบัติ
- (2) *ไม่ยินยอมให้บุคคลภายนอกใช้อิทธิพลใดๆ อันอาจทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยเสียความเป็นกลาง*
- (3) เข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททุกครั้ง ในกรณีที่ไม่อาจเข้าร่วมการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทได้ต้องแจ้งเหตุผลและความจำเป็นล่วงหน้าให้หน่วยงานซึ่งดำเนินการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททราบ
- (4) ปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรวดเร็ว ไม่ทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล่าช้าเกินสมควร
- (5) ซื่อสัตย์สุจริต และไม่เรียกรับหรือรับทรัพย์สินหรือประโยชน์อื่นใดจากคู่กรณีหรือบุคคลอื่นที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับข้อพิพาท *หรือให้ หรือตกลงว่าจะให้ค่าตอบแทน หรือประโยชน์อื่นใดแก่ผู้แนะนำ หรือผู้ส่งข้อพิพาทมาให้ดำเนินการไกล่เกลี่ย*
- (6) ปฏิบัติหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสุภาพ
- (7) รักษาความลับที่เกี่ยวข้องกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- (8) ไม่กระทำการในลักษณะเป็นการชี้ขาดข้อพิพาทหรือบีบบังคับให้คู่กรณีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดลงลายมือชื่อในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

(9) ไม่ว่ากระบวนการไกล่เกลี่ยจะดำเนินไปเพียงใด ผู้ไกล่เกลี่ยต้องเปิดเผยความขัดแย้งในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นแล้ว หรืออาจจะเกิดขึ้นตามที่ตนทราบทั้งหมด ให้คู่กรณีทราบ

ความขัดแย้งในผลประโยชน์หมายถึง การกระทำหรือความสัมพันธ์ที่อาจก่อให้เกิดผู้ไกล่เกลี่ยเกิดอคติ การที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีผลประโยชน์ไม่ว่าโดยตรงหรือโดยอ้อมในเรื่องที่เกี่ยวกับข้อพิพาทซึ่งตนดำเนินการไกล่เกลี่ย การที่ผู้ไกล่เกลี่ยมีหรือเคยมีความสัมพันธ์ทางการเงิน ธุรกิจ วิชาชีพ ครอบครัวหรือทางสังคมกับคู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

(10) ไม่พึงรับทำางานใดๆ ให้แก่คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งที่ตนไกล่เกลี่ย ไม่ว่าการไกล่เกลี่ยนั้นจะสิ้นสุดลงแล้วหรือไม่ เว้นแต่คู่กรณีทุกฝ่ายจะให้ความยินยอมเป็นลายลักษณ์อักษร

(11) ผู้ไกล่เกลี่ยพึงทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเฉพาะเรื่องที่ตนมีคุณสมบัติและทักษะเพียงพอที่จะช่วยให้กระบวนการไกล่เกลี่ยดำเนินไปได้

(12) ผู้ไกล่เกลี่ยต้องไม่เอาตัวกลางที่ตนเป็นผู้ไกล่เกลี่ยหรือยินยอมให้ผู้อื่นกระทำเช่นนั้น

(13) ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องไม่โฆษณาเพื่อให้ตนได้เป็นผู้ไกล่เกลี่ย และไม่พึงรับรองว่าคู่กรณีจะตกลงกันได้หรือจะเกิดผลอย่างใดอย่างหนึ่งแก่คู่กรณี

(14) กรณีอื่นตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมกำหนดในกฎกระทรวง ทั้งนี้เพื่อให้จริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยที่บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 มีความสมบูรณ์สอดคล้องกับบทกฎหมายต่างประเทศ

### 2.3 ปัญหาเกี่ยวกับข้อยกเว้นการบังคับตามข้อตกลงการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

ผู้ศึกษาเห็นควรแก้ไขคุณสมบัติของผู้ขึ้นทะเบียนเป็นผู้ไกล่เกลี่ย ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562 โดยการแก้ไขให้พิจารณาตามพระราชบัญญัติจัดทำร่างกฎหมาย และประเมินผลสัมฤทธิ์ทางกฎหมาย พ.ศ. 2562 โดยแก้ไข มาตรา 33 วรรคแรก จากเดิมที่บัญญัติว่า

มาตรา 33 ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาลหรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า

(1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท

(2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน

(3) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการ โดยมีชอบด้วยประการใด ๆ

(4) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

โดยใช้ข้อความต่อไปนี้แทน

มาตรา 33 ให้ศาลมีคำสั่งบังคับตามข้อตกลงระงับข้อพิพาท เว้นแต่ความปรากฏแก่ศาล หรือคู่กรณีซึ่งถูกบังคับตามข้อตกลงนั้นพิสูจน์ให้เห็นได้ว่า

- (1) คู่กรณีฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้บกพร่องในเรื่องความสามารถที่จะเข้าทำข้อตกลงระงับข้อพิพาท
- (2) มูลเหตุแห่งข้อพิพาทหรือข้อตกลงระงับข้อพิพาทมีลักษณะเป็นการต้องห้ามขัดแย้งโดยกฎหมาย เป็นการพันวิสัย หรือเป็นการขัดต่อความสงบเรียบร้อยหรือศีลธรรมอันดีของประชาชน
- (3) ข้อตกลงระงับข้อพิพาทเกิดจากกลฉ้อฉล บังคับ ชูเชื้อ หรือกระทำการ โดยมีขอบด้วยประการใด ๆ
- (4) ข้อตกลงถูกเปลี่ยนแปลงแก้ไขในภายหลังโดยไม่ได้รับความยินยอมจากคู่พิพาท
- (5) คู่พิพาทฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งใช้ข้อมูลอันเป็นเท็จ โดยมีวัตถุประสงค์มุ่งใจให้คู่กรณีลงนามในข้อตกลงระงับข้อพิพาท

(6) มีเหตุเกี่ยวกับการแต่งตั้งผู้ไกล่เกลี่ยตามมาตรา 24 ที่มีผลต่อการทำบันทึกข้อตกลงอย่างมีนัยสำคัญ

ทั้งนี้เพื่อให้เกิดความเป็นธรรมในการระงับข้อพิพาท ข้อตกลงระงับข้อพิพาทสามารถใช้บังคับได้อย่างเป็นธรรมกับคู่กรณีทั้งสองฝ่าย

การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน เป็นการทำให้ข้อพิพาทสามารถจบลงได้ภายในชุมชนโดยไม่ต้องนำคดีขึ้นสู่การพิจารณาของศาล ทำให้ปริมาณคดีมีจำนวนน้อยลง และทำให้ศาลได้ใช้เวลาในการพิจารณาตัดสินคดีที่มีความสำคัญ อย่างไรก็ตาม การจะทำให้ประชาชนเห็นสำคัญของการไกล่เกลี่ยโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนนั้นก็ด้วยความน่าเชื่อถือของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทประจำศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนนั้น ดังนั้นจึงสมควรมีการกำหนดคุณสมบัติและกำหนดจริยธรรมของผู้ไกล่เกลี่ยให้เหมาะสม ตลอดจนปรับปรุงบทกฎหมายที่เกี่ยวข้องเกี่ยวกับหลักเกณฑ์ของข้อตกลงที่ได้จากการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทให้มีความเหมาะสม เป็นธรรมต่อทุกฝ่าย ก็จะทำให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามบทกฎหมายไทยมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับกฎหมายของนานาอารยประเทศ



บรรณานุกรม

มหาวิทยาลัยศรี

นครินทรวิโรฒราชภัฏ

## บรรณานุกรม

- กรมคุมประพฤติ. (2545). การระงับข้อพิพาทด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยและงานคุมประพฤติกับชุมชน. กระทรวงยุติธรรม.
- กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม. บทบาทภารกิจ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. <http://main.bangkokideaeasy.com/file/articlecenter/file2080.pdf>
- กรมพระธรรมนูญ. (2564). การจัดตั้งศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาของกระทรวงกลาโหม. กรมพระธรรมนูญ, กลุ่มนิติการ กรมพัฒนาที่ดิน. (2566). คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญาคืออะไร. <http://ofs101.ddd.go.th/LDDOFS/ofskm03/03/0303/2564/030325640021.pdf>.
- คณะรัฐศาสตร์และนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยบูรพา. (2566). ใน เอกสารประชาสัมพันธ์หลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562, อว. 8111/ว2579. [http://core-website.com/public/dispatch\\_upload/backend/core\\_dispatch\\_310747\\_1.pdf](http://core-website.com/public/dispatch_upload/backend/core_dispatch_310747_1.pdf).
- จิฬาภรณ์ ตามชู. (2550). บทบาทของอาสาสมัครในการส่งเสริมการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ. [ค้นคว้าอิสระปริญญาโทบัณฑิต ไม่ได้ดีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- จุฬารัตน์ ยะปะนัน. (2553). ความผิดอาญาแผ่นดินและความผิดอันยอมความได้. วารสารจตุรนิติ. 7(2), 151
- ชมชื่น มัณยารมณ. (ม.ป.ป.). หลักการพื้นฐานของกฎหมายทั่วไป. คณะนิติศาสตร์ ปรดิพนมยงค์ มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.
- ชลัท ประเทืองรัตน. (2562). พัฒนาการการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางในประเทศไทยจากอดีตถึงปัจจุบันสู่ออนาคต. <https://www.kpi-lib.com/elib/cgi-bin/opacexe.exe?op=mmww&db=Main&sid=&skin=s&usid=&mmid =11034& bid=28387&lang=1>
- ชลัท ประเทืองรัตน. (2559). การไกล่เกลี่ยโดยคนกลาง เส้นทางแห่งการสร้างความสำเร็จร่วมกัน. ศูนย์การพิมพ์แก่นจันทร์.
- ชลัท ประเทืองรัตน. (2566). การเจรจาแบบมุ่งผลแพ้ชนะ. [http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเจรจาแบบมุ่งผลแพ้ชนะ\\_\(Distributive\\_Negotiation\)](http://wiki.kpi.ac.th/index.php?title=การเจรจาแบบมุ่งผลแพ้ชนะ_(Distributive_Negotiation)).



- ชุติมา ญบุญเต็ม. (2562). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ค่าสินไหมทดแทน ความรับผิดชอบทางละเมิดของเจ้าหน้าที่หน่วยงานทางปกครอง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม.
- เชาว์วิศ สุตลาภา. (2529). *รายงานการวิจัยเรื่อง ศาลาหมู่บ้าน (ศาลาประนอมข้อพิพาท)*. สถาบันทางสังคมเพื่อระงับความขัดแย้งในหมู่บ้าน. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร.
- ตะวัน มานะกุล. (2557). *กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในประเทศไทย*. มูลนิธิสาธารณสุขแห่งชาติ.
- ทศพล ทรรศนกุลพันธ์. (2554). *การระงับข้อพิพาททางธุรกิจ*. มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นิพนธ์ อักษรกาญจน์. *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางอาญา*. [การศึกษาอิสระปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ป้อมฤดี กุมพันธ์. (2557). *การไกล่เกลี่ย ข้อพิพาทก่อนฟ้องในศาลส่วนคดีนี้ท่งเกี่ยวข้อง*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์, กรุงเทพฯ.
- ประสิทธิ์ ลาภพิทักษ์มงคล. (2562). *คุณลักษณะผู้ประนีประนอม: แนวคิดและการพัฒนาตามหลักพุทธสันติวิธี*. *วารสารมหาจุฬานาครธรรม*. 6(10), 56 - 79.
- พงษ์วัฒน์ บุญพิทักษ์. (2547). *การไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 20 ตี*. [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=2602](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2602)
- พิชิต แซ่แต้. (2555). *ปัญหาทางกฎหมายของผู้เสียหายในการไกล่เกลี่ยคดีอาญาทางกระบวนการยุติธรรม*. *วารสารรามคำแหง ฉบับนิติศาสตร์*. 1(2), 140 - 160.
- พิริยะ ศิริโพธิ์พันธุ์กุล. (2549). *บทบาทการไกล่เกลี่ยในการจัดการข้อร้องเรียน : ประสพการณ์ของสำนักงาน*. *วารสารผู้ตรวจการแผ่นดินของรัฐสภา*. 5(1), 30
- ภัทรารวรรณ เกตุลักษณ์. (2562). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยภาคเอกชน ศึกษาตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทมหาบัณฑิต ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ภานุ รังสีสหัส. (2538). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทหรือประนอมข้อพิพาท*. *ตุลพาห*, 42(2), 141.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช. *ทำความเข้าใจกับการเจรจาต่อรอง*. <https://mgtsci.stou.ac.th/negotiation/>
- มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ. (2566). *มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ จับมือ กรมคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ กระทรวงยุติธรรม ร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงว่าด้วยความร่วมมือทางวิชาการ และเปิดศูนย์ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชน มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ*. <https://www.northbkk.ac.th/> /มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ-42.
- มาลี สุระเชษฐ, วิวิธ วงศ์ทิพย์ และปรัชญา อยู่ประเสริฐ. (2554). *การระงับข้อพิพาท*. ใน *เอกสารการสอนชุดวิชากฎหมายธุรกิจ*. สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช

- ยศศักดิ์ โกศัยกานนท์. (2549). *บทบาทอาสาสมัครคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพ (อสม.) ในการป้องกันอาชญากรรมและจัดการความขัดแย้งในชุมชน*. มหาวิทยาลัยเกษมบัณฑิต.
- ยุทธพงศ์ ปิ่นอนงค์. (2562). *แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทภาคประชาชนตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=86338&filename=house](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parliament_parcy/ewt_dl_link.php?nid=86338&filename=house).
- วงศ์ศิษฐ์ วรกิจโสภณไพศาล. (2552). *ปัญหากฎหมายเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งก่อนเสนอคดีต่อศาล*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยศรีปทุม
- วนิดา อินทรอำนาจ. *กฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท* [https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw\\_parcy/ewt\\_dl\\_link.php?nid=2970](https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/elaw_parcy/ewt_dl_link.php?nid=2970).
- ศุภชัย เกื้อสุวรรณ. (2560). *คดีแพ่งเกี่ยวเนื่องกับคดีอาญา: กรณีปัญหาการเยียวยาผู้เสียหายในทางแพ่ง*. [การค้นคว้าอิสระปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ศูนย์วิทยากรระงับข้อพิพาททางเลือก. (2555). *การระงับข้อพิพาท*. ใน *ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม*. สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สภาพนายความ. (2562). *โครงการอบรมหลักสูตรการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ตามพระราชบัญญัติการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท พ.ศ. 2562*. <https://www.lawyerscouncil.or.th/2019/wp-content/uploads/2020/12/โครงการอบรมหลักสูตรไกล่เกลี่ยข้อพิพาท-v2.pdf>
- สรวิศ ลิ้มปริงชี. (2553). *หลักศาลกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สถาบันอนุญาโตตุลาการ. (2547). *กระบวนการระงับข้อพิพาททางแพ่ง*. สถาบันอนุญาโตตุลาการ.
- สถาบันอนุญาโตตุลาการ. (2547). *การระงับข้อพิพาททางแพ่ง*. <https://thac.or.th/th/alternative-settlement-of-civil-cases/>
- สถาบันอนุญาโตตุลาการ. (2547). *รวมข้อมูลการไกล่เกลี่ย ไกล่เกลี่ยก่อนฟ้อง หลังฟ้องและขั้นตอนการไกล่เกลี่ย*. <https://thac.or.th/th/know-the-mediation-process/>
- สระเกตุ ปานเลื่อน และกัมปนาท วงษ์วัฒนพงษ์. (2565). *การนำนโยบายยุติธรรมทางเลือกด้วยวิธีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทไปปฏิบัติ*. *Journal of Roi Kaensam Academi*, 7(12), 293
- สำนักส่งเสริมงานตุลาการ. (2560). *คู่มือการระงับข้อพิพาทสำหรับประชาชน (พิมพ์ครั้งที่ 8)*. สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ สำนักงานศาลยุติธรรม.
- สำนักกระงับข้อพิพาท สำนักงานศาลยุติธรรม. (2555). *ประมวลจริยธรรมผู้ประนีประนอม*. ธนาเพชร.
- สุนีย์ มัลลิกะมาลย์. (2528). *ตุลาการหมู่บ้าน*. สำนักพิมพ์นิติธรรม.
- สุวิจักขณ์ โฉมวงษ์. (2548). *การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญาในชั้นพนักงานสอบสวน*. [วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารนิติศาสตร์ ไม่ได้ตีพิมพ์]. มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- สุวิชา สุขเกษมมหาย, *กระบวนการคุ้มครองสิทธิและเสรีภาพในคดีอาญา กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคดีอาญา*. <https://pkwc.coj.go.th/th/file/get/file/202006105c112b1bbede2a05aee03bf15b3ff366113945.pdf>.
- อริยพร โพธิ์ใส. (2565). หลักเกณฑ์การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีอาญา. *จุลนิติ*. 19(1), 75
- Citizens Advice Bureau. (2021). *Community Mediation*. <https://cabwa.com.au/mediation-service/community-mediation/>
- Community Mediation Center. (2021). *History of Community Mediation in the U.S.* <https://www.2mediate.org/history1.html>
- Department of Justice Manila. (2021). *The Alternative Dispute Resolution Act of 2004*. <https://www.doj.gov.ph/files/irr-of-adr.pdf>.
- Francesca Blackard. (2023). *Texas Mediated Settlement Agreement Upheld Despite Husband's Failure to Disclose Assets*. <https://www.mcclure-lawgroup.com/blog/texas-mediated-settlement-agreement-upheld-despite-husbands>.
- Indeed Editorial Team. (2023). *How to Become a Mediator in Australia in 8 Steps*. <https://au.indeed.com/career-advice/finding-a-job/how-to-become-a-mediator-in-australia>
- Jakob Vinther and Thomas Todd Reynolds. (2023). *The history of Mediation and Why It Is Still in Use Today*. <https://mediate.com/the-history-of-mediation-and-why-it-is-still-in-use-today/>
- Jerry W. Tidwell. (2023). *Jr.m Mediated Settlement Agreement (MSA)*. <https://www.jerry.tidwell.com/blog/texas-mediated-settlement-agreement/>.
- Law Council of Australia. (2023). *Ethical Guidelines for Mediators*. <https://lawcouncil.au/docs/db9bd799-34d8-e911-9400-005056be13b5/Ethical>.
- Lyons Law Group. (2023). *Are Mediation Agreements Enforceable in Australia?*, <https://lyonslaw.com.au/blog/are-mediation-agreements-enforceable-in-australia/>
- Mediation Australia. (2023). *How do I change a Consent Order?*. <https://mediationsaustralia.com.au/how-do-i-change-a-consent-order/>
- National Privacy Commission. (2023). *Rule on mediation before the national Commission*. <https://philja.judiciary.gov.ph/pmediator.php>.

Philippine Judicial Academy. (2023). *Qualifications..* <https://philja.judiciary.gov.ph/pmediator.php>.

Resolution Institute. (2023). *Mediator accreditation in Australia.* <https://resolution.institute/Web/Web/Members/Accreditations/Australia/Mediator-accreditation-in-Australia.aspx>.

The Law.com Dictionary. (2023). *Mediation dictionary.* [thelaw.com/mediation/2121](https://www.thelaw.com/mediation/2121).

Tutorials Point. (2023). *History of Mediation..* <https://www.tutorialspoint.com/history-of-mediation#>.

This is Mendeley biography



## ประวัติผู้ศึกษา

ชื่อสกุล	นางสาวรณิณา หนูสวัสดิ์
วัน เดือน ปี เกิด	13 พฤศจิกายน 2528
สถานที่เกิด	อำเภอทุ่งสง จังหวัดนครศรีธรรมราช
ที่อยู่ปัจจุบัน	1470/220 แขวงลาดยาว เขตจตุจักร กรุงเทพฯ 10900
ประวัติการศึกษา	น.บ. มหาวิทยาลัยรามคำแหง พ.ศ. 2550
ประวัติการทำงาน	เจ้าพนักงานศาลยุติธรรมชำนาญการ สำนักอำนวยการประจำศาลอุทธรณ์

